

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI TİCARET ve FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET ve FİNANS PROGRAMI**

**KARA PARA AKLAMA ve TERÖRİZMİN FİNANSMANIYLA
MÜCADELE: BASEL ANTİ – PARA AKLAMA (AML) ENDEKSİ
ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME**

**Hazırlayan
Yusuf YEŞİLKAYA**

**Danışman
Doç. Dr. Burcu GEDİZ ORAL**

MANİSA–2020

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI TİCARET ve FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET ve FİNANS PROGRAMI**

**KARA PARA AKLAMA ve TERÖRİZMİN FİNANSMANIYLA
MÜCADELE: BASEL ANTİ – PARA AKLAMA (AML) ENDEKSİ
ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME**

**Hazırlayan
Yusuf YEŞİLKAYA**

**Danışman
Doç. Dr. Burcu GEDİZ ORAL**

MANİSA–2020

Doküman Kodu	FRYL-031
Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 07.01.2020 tarih ve 1/8 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Uluslararası Ticaret ve Finans Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret ve Finans Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yusuf YEŞİLKAYA'nın **"Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele: Basel Anti - Para Aklama (AML) Endeksi Çerçevesinde Bir Değerlendirme"** konulu tezi incelenmiş ve aday 28.01.2020 tarihinde saat 10:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **90** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna

OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına

OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine

ile karar verilmiştir.

ÜYE

BASKAN
Doc.Dr. Burcu Gediz Oral

ÜYE

Doc.Dr. Ferhan Sayın

Doc.Dr. Selma Durmaz

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

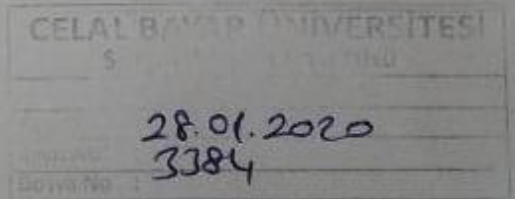
Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele: Basel Anti Para Aklama (AML) Endeksi Çerçevesinde Bir Değerlendirme” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.././20..

Yusuf YEŞİLKAYA

İmza

ÖZET

KARA PARA AKLAMA VE TERÖRİZMİN FİNANSMANIYLA MÜCADELE: BASEL ANTİ – PARA AKLAMA (AML) ENDEKSİ ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Küreselleşme, hızlı gelişen ve değişen finans piyasası, teknolojik ilerlemeler yeni aklama türlerini ortaya çıkarmış, suç örgütleri her geçen gün faaliyetlerini arttırarak toplumları ve ülkeleri tehdit eder boyutlara gelmiştir. Bu durum ülkelerin ekonomik istikrarsızlıklarının yanında; yozlaşma, yolsuzluk, adaleti sağlayamama, kaynakların etkin kullanılamaması ve gelir adaletsizliğine de neden olarak ülkelerin kalkınmasında büyük engel teşkil etmektedir.

Günümüzde genel olarak ortaya koyulan çalışmalar ve gündeme gelen konular, kara para aklama ve terörizmin finansmanının sadece ekonomik bir konu olmadığını göstermektedir. Bu nedenle aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede ekonomik olarak alınacak önlemlerin yanında hukuk, özgürlük, şeffaflık, yolsuzluk gibi konularda da önlemler alınarak mücadelenin yürütülmesi beklenmektedir.

ABSTRACT

MONEY LAUNDERING AND DEALING THE FINANCING OF TERRÖRISM: AN EVALUATION IN THE CONTEXT OF BASEL ANTI- MONEY LAUNDERING INDEX

Globalization fast developing and changing financial market, technological progress new laundering types uncovered, criminal organizations every last day activities enhancing finding the possibility communities societies and countries threatening it has reached dimensions of. This situation in addition to the economic instability of countries, degeneration, malpractice, failure to ensure justice, efficient unavailability of resources and as a cause of income injustice it is seen as the biggest obstacle for countries.

Nowadays generally studies put forward and the issues raised show that money laundering and financing of terrorism are not merely economic phenomena. Therefore The fight against money laundering and financing of terrorism is expected to be carried out by taking measures on issues such as law, freedom and transparency as well as economic measures.

TEŐEKKÖR

Tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve deneyimleri ile bana yol gōsteren, sabrı, hořgōrüsü ve yaklaşımı ile bana daima destek olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Burcu Gediz ORAL'a; lisans eēitimim sırasında tanıma şansına eriřtiēim, bilgisi ve yaklaşımı ile bana her zaman örnek olan, hayatıma kattıēı deēerini kesinlikle unutmayacaēım Sayın Hocam Prof. Dr. Mine YILMAZER'e; eēitimim boyunca bana karşı maddi ve manevi desteklerini hiç esirgemeyen, her konuda arkamda duran, bana gūvenen ve motivasyon kaynaēım olan sevgili babam Bekir YEŐİLKAYA'ya, annem Hanım YEŐİLKAYA'ya ve kardeşim Muratcan YEŐİLKAYA'ya; Manisa'da kaldıēım sūre boyunca sayısız anılar biriktiēim sevgili dostlarıma sonsuz teőekkūr ederim.

YUSUF YEŞİLKAYA

Manisa, 2020

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	v
Türkçe Özet	vi
İngilizce Özet	vii
Teşekkür.....	viii
İçindekiler	ix
Kısaltmalar	x
Tablolar	xi
Şekiller	xii
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KARA PARA AKLAMA ve TERÖRİZMİN FİNANSMANI KAVRAMI, YÖNTEMLERİ, ETKİLERİ ve İLİŞKİSİ

1.1. KARA PARA AKLAMA KAVRAMI, NEDENLERİ ve SÜREÇLERİ.....3

1.1.1. Kara Para Aklamanın Nedenleri.....5

1.1.2. Kara Para Aklamanın Etkileri.....6

1.1.3. Kara Para Aklama Süreci..... 8

1.1.3.1. Kara Para Aklamanın Aşamaları..... 8

1.1.4. Kara Para Aklamanın Yöntemleri..... 10

1.2. TERÖRİZM KAVRAMI ve TERÖRİZMİN FİNANSMANI16

1.2.1. Terörizm Nedir? 16

1.2.2. Terörizmin Finansmanı17

1.2.2.1. Yasal Gelirler 18

1.2.2.2. Yasa Dışı Gelirler..... 21

1.2.3. Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı İlişkisi 22

İKİNCİ BÖLÜM

KARA PARA AKLAMA ve TERÖRİZMİN FİNANSMANI İLE MÜCADELEDE ULUSAL ve ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER, KURULUŞLAR

2.1. KARA PARA AKLAMA İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER, KURULUŞLAR ve ULUSAL DÜZENLEMELER27

2.1.2. Uluslararası Sözleşmeler..... 29

2.1.2.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (80) 10 Sayılı (Yasa Dışı Kaynaklı Fonların Saklanması ve Transferine İlişkin Önlemler) Tavsiye Kararı..... 30

2.1.2.2. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler (Vişana) Sözleşmesi	30
2.1.2.3. Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Zaptedilmesi ve Müsade Edilmesine ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi	31
2.1.2.4. Terörizmin Finansmanı ve Suçtan Elde Edilen Gelirleri Aklanması, El Konulması ve Müsaderesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi	32
2.1.3. Uluslararası Kuruluşlar	32
2.1.3.1. Basel Komitesi (BIS- Bank For International Settlement).....	32
2.1.3.2. Egmont Grubu	34
2.1.3.3. Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force – FATF)	36
2.1.3.4. Wolfsberg Grubu.....	43
2.1.4. Ulusal Mücadele.....	44
2.1.4.1. 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ...	44
2.1.4.2. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	45
2.1.4.3. 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun.....	46
2.1.4.4. Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik	48
2.1.4.5. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK).....	49
2.1.4.6. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK).....	52
2.2. TERÖRİZMİN FİNANSMANI İLE MÜCADELE.....	53
2.2.1. Terörizmin Finansmanı ile Uluslararası Mücadele	56
2.2.1.1. Birleşmiş Milletler	57
2.2.1.2. Avrupa Birliği	59
2.2.2. Terörizmin Finansmanı ile Ulusal Mücadele	60
2.2.2.1. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu	60
2.2.2.2. 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun .	62
2.2.2.3. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
..... BASEL YÖNETİM ENSTİTÜSÜ ve BASEL ANTİ PARA AKLAMA (AML)
ENDEKSİ, HESAPLAMA YÖNTEMLERİ, GÖSTERGELER ve
DEĞERLENDİRME

3.1. BASEL YÖNETİM ENSTİTÜSÜ (Basel Institute Governance) ve BASEL
ANTİ PARA AKLAMA (AML) ENDEKSİ 67

3.1.1. BASEL AML Endeksi Hesaplama Yöntemi ve Göstergeler 70

3.1.1.1. Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Mücadele Çerçevesinin
Kalitesi (%65)..... 72

3.1.1.2. Finansal Şeffaflık ve Standartlar (%15)78

3.1.1.3. Yolsuzluk Riski (%10)..... 83

3.1.1.4. Kamu Şeffaflığı ve Hesap Verebilirlik (%5)..... 86

3.1.1.5. Politik ve Yasal Risk (%5)..... 91

3.1.2. Basel AML Endeksi 2019 Raporu 98

3.1.3. Basel AML Endeksi Demografik ve Ekonomik Veriler ile Karşılaştırma 107

3.1.4. Genel Değerlendirme 115

SONUÇ 120

KAYNAKÇA 124

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AML	: Anti Para Aklama
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BIG	: Basel Yönetim Enstitüsü
BIS	: Basel Komitesi
CFT	: Terörizmin Finansmanı ile Mücadele
FATF	: Mali Eylem Görev Gücü
FATFMERs	: FATF Karşılıklı Değerlendirme Raporları
FIU	: Mali İstihbarat Birimi
FSI	: Finansal Gizlilik Endeksi
ICAR	: Uluslararası Varlık Kurtarma Merkezi
IDEA	: Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü
IDA	: Uluslararası Kalkınma Derneği
IMF	: Uluslararası Para Fonu
INCSR	: Uluslararası Narkotik Kontrol Stratejisi Raporu
IRAI	: Kaynak Tahsis Endeksi
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
ML	: Kara Para Aklama
MSMKK	: Mali Suçlarla Koordinasyon Kurulu
TF	: Terörizmin Finansmanı
TJN	: Vergi Adalet Ağı
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
WB	: Dünya Bankası
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu
WJP	: Dünya Adalet Projesi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Finansal Gizlilik Endeksi 2018 Raporu En Riskli 10 Ülke

Tablo 2: Yolsuzluk Algı Endeksi 2018 Raporu En İyi ve En Kötü 5 Ülke

Tablo 3: Hukuk Kuralı Endeksi 2019 Raporu En İyi 10 Ülke

Tablo 4: Hukuk Kuralı Endeksi 2019 Raporu D. Avrupa ve Orta Asya Bölgesi

Tablo 5: Basel AML Endeksi 2012 – 2019 Puanları ve Değişim

Tablo 6: Basel AML Endeksi 2019 Raporu En Riskli 5 Ülke

Tablo 7: Basel AML Endeksi Risk Seviyesi Düşük 5 Ülke

Tablo 8: Basel AML Endeksi 2012 – 2019 Seçilmiş Ülke Risk Puanları

Tablo 9: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler Nüfus Oranları

Tablo 10: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler Ortalama Yaşam Süresi

Tablo 11: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler İşsizlik Oranları

Tablo 12: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

Tablo 13: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler Kişi Başına Düşen M. Gelir

ŞEKİLLER

Şekil 1: Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı İlişkisi

Şekil 2: EGMONT Grubu Çalışma Yapısı

Şekil 3: MASAK Organizasyon Şeması

Şekil 4: BASEL AML Endeksi Metodoloji - 5 Gösterge

Şekil 5: Açık Bütçe Endeksi - OECD Ülkeleri ve Küresel Ortalama

Şekil 6: 2018 Dünya Özgürlük Raporu

GİRİŞ

Sermayenin serbestliği, artan nüfus oranı, finansal ve teknolojik gelişmeler her geçen gün yeni akımlar ortaya çıkarmaktadır. Bu gelişmeler bir taraftan olumlu sonuçlara neden olmaktadırken diğler taraftan ise yeni teknolojik suçlara yol açabilmektedir. Kara para aklama ve terörizmin finansmanı da gelişen bu ortamda kendine yeni yöntemler yaratabilmekte; ülkeleri, insanları hatta çevreyi tehdit eder boyutlara ulaşmaktadır. Bu tehditlere suistimaller, görmezden gelmeler ve şahsi çıkarlarda eklenince ekonomik istikrar tehlikeye uğramaktadır. Ayrıca aklama ve terörizmin finansmanı küreselleşmeyle birlikte çok boyutlu bir hal almıştır.

Kara para aklama ve terörizmin finansmanını sadece ekonomiyi etkilememektedir. Bu suçlar başta toplumsal huzur ve refah olmak üzere hukuk sistemine, kamusal düzene ve bütçe şeffaflığına zarar vermekte, yolsuzlukları arttırmaktadır. Ayrıca ülkenin içinde bulunduğu demokratik ortama ve kurumların şeffaflığını da olumsuz etkileyerek yeni suçlara yer açmaktadır.

Yapılan araştırmalarda ve yayımlanan raporlarda kara para aklama ve terörizmin finansmanı riskine maruz kalan ülkeleri açıklayan ve bu ülkeleri değerlendiren küresel bir tanımın olmadığı belirtilmiştir. Küresel olarak bu eksikliğı gidermek amacı ile Basel Üniversitesi tarafından 2003 yılında kurulan Basel Yönetim Enstitüsü ilk olarak 2012 yılında 'Basel Anti Money Laundering Index (Anti Para Aklama Endeksi- AML) yayımlamıştır. Endeks kara para aklama ve terörizmin finansmanının bir tek ekonomi alanında değil diğler alanlarla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Basel AML Endeksi ülkeleri farklı alanlarda belirlenen endeks ve puanlamalar ile değerlendirmekte ve bu değerlendirme sonucunda yapılan hesaplama ile risk sıralaması oluşturmaktadır. Endeks kara para aklama ve terörizmin finansmanında ülkelerin hangi konulara odaklanması gerektiğı ile ilgili yol göstermektedir. Bunun yanında Türkiye'de BASEL AML Endeksi ile ilgili çok az sayıda çalışma yürütölmüş, bu çalışmalar kısa bir bilgi ile sınırlı tutulmuştur. Tez genel anlamı ile BASEL AML Endeksini tanımlamakta, endekse tabi tutulan göstergeler incelenmekte ve risk seviyesi yüksek ve düşük ülkeler değerlendirilmektedir. BASEL AML Endeksi ile ilgili geniş kapsamlı bir çalışma olması nedeniyle de önem arz etmektedir.

Bu çalışmada kara para aklamanın ve terörizmin finansmanının ülkelerde yarattığı risklere yer verilmiş, bu iki suç unsurunun ekonomik verilerde yarattığı düşüş

ve dalgalanmalar anlatılmıştır. Ayrıca  lkeler Basel AML Endeks puanlarıyla birlikte değerlendirilerek belirli öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde kara para aklama ve terörizmin finansmanı kavramlarına yer verilmiş, bu kavramların tanımları yapılmıştır. Kara para aklama kavramının yanında aklama yöntemleri, aşamaları, etkileri ve süreci de belirtilerek kara para aklama genel bir çerçevede değerlendirilmiştir. Kara para aklamanın yanında terörizmin finansmanına da yer verilmiş, terör örgütlerinin yasal ve yasa dışı finans kaynakları anlatılmıştır. Ayrıca kara para aklama ve terörizmin finansmanının ortak ilişkisinden bahsedilerek bu iki suçun birbiri ile bağlantısı, ortak yönleri ve farklılıkları ortaya koyulmuştur.

İkinci bölüm kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadeleye ayrılmıştır. Tarihsel olarak uluslararası ve ulusal olarak alınan önlemler ele alınmış, zamanla çıkarılan yeni yönetmelik ve kanunlardan bahsedilmiştir. Bunun yanında zamanla ortaya çıkan değişimden bahsedilerek güncellemelere yer verilmiştir. Ayrıca ulusal ve uluslararası olarak faaliyet gösteren kuruluşların görevlerinden de bahsedilmiş, bu kuruluşların vizyonu ve misyonu ile amaçlarına yer verilmiştir.

    nc  bölümde Basel AML Endeksine dahil olan konular ele alınmış, hesaplamada kullanılan endeks ve yöntemler anlatılarak ülke sıralamaları verilmiştir. Hukuk, şeffaflık, yolsuzluk, özgürlük gibi konular ile değerlendirilen ülkeler ekonomik verileri de ele alınarak karşılıklı bir değerlendirme yapılmıştır. Bu karşılıklı değerlendirme endeksten seçilen belirli ülkeler arasında yapılarak yapısal, coğrafi ve kurumsal farklılıklar ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARA PARA AKLAMA ve TERÖRİZMİN FİNANSMANI KAVRAMI, YÖNTEMLERİ, ETKİLERİ ve İLİŞKİSİ

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı tarih boyunca devletleri tehdit eden ve toplumun huzurunu bozan suçlar olarak karşımıza çıkmıştır. Suçluların yetkili birimlere yakalanmamak, daha fazla suç geliri elde etmek ve yasa dışı parayı yasal hale getirmek için kullandıkları aklama yöntemleri ülkelerin ekonomik olarak zarar görmesine, toplumsal yapının bozulmasına ve hukuk düzeninin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Ayrıca faaliyetlerini sürdürmek ve eylemlerini daha geniş alanlara yaymak isteyen terör örgütleri de belirli aklama yöntemlerini kullanarak suç unsurları ile elde ettikleri gelirleri mali sisteme entegre etmeye çalışmaktadırlar. Bu durum aklayıcılar ve terörizmi finanse edenlerin ortak çalışmasına zemin hazırlamakta, kara para aklama ve terörizmin finansmanının benzer ilişkilerini ortaya koymaktadır.

Birinci bölümde kara para aklama ve terörizmin finansmanı kavramlarının tanımları yapılarak, aklama yöntemleri, nedenleri, terörizmin finansmanının etkileri, terör örgütlerinin yasal ve yasa dışı finans kaynakları, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ilişkisinden bahsedilerek, bu iki suç unsurunun benzer yönleri ile farklılıkları ortaya koyulmuştur.

1.1. KARA PARA AKLAMA KAVRAMI, NEDENLERİ ve SÜREÇLERİ

Teknolojik gelişmeler ve küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan sermaye serbestliği kara para aklamayı küresel bir boyut durumuna getirmiş, kara para aklamanın tanımı küresel olarak şekillenmiştir. Kara para aklama İngilizce’de ‘Money Laundering’, Almanca’da ise ‘Geldwäsche’ kavramı ile, suç gelirleri ise ‘Proceeds Of Crime’ veya ‘Dirty Money’ kavramları ile ifade edilmekte ve bu kavramlar uluslararası hukuk ve mukayeseli hukukta yerini almaktadır (Çakır, 2016: 13).

Türk Dil Kurumuna göre kara para, ülkenin mevcut vergi sistemi ve yasal mevzuatı dışında kaçakçılık, insan ticareti veya kumardan sağlanan yasa dışı gelir olarak tanımlanmaktadır. Kara para aklama ise gelirin elde edildiği ana kaynak gizlenerek, turizm gibi hizmet sektörü kullanarak, çeşitli yollarla yasal hale getirilmesidir (Türk Dil Kurumu İktisat Terimleri Sözlüğü, 2011: 254).

Kara para aklamanın en genel tanımı ise terör faaliyetleri, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer ağır suçlar gibi yasal olmayan yollardan elde edilen gelirin yasal bir kaynaktan sağlandığı görünümü verilen bir süreç olarak tanımlanmasıdır (Nobanee ve Ellili, 2018: 2).

Uluslararası Para Fonu (IMF)'na göre ise aklama yasa dışı faaliyetlerden elde edilen paranın gerçek kaynağını gizlemek ve yatırımlara aktarmak olarak tanımlanmaktadır. Mali Eylem Görev Gücü (FATF)'ne göre ise suç gelirlerinin yasa dışı kaynağını gizleme işlemidir (Buscemi ve Yallwe, 2011: 4).

Aklama kavramı, suçlardan elde edilen gelirlerin yasal yoldan temizlenme süreci olarak ortaya çıkmış ve teorik olarak kolay bir tanımlanma yapılmıştır. Aklama ile birlikte mali sisteme entegre edilmeye çalışılan yasa dışı paranın doğrudan gözleminin mümkün olmaması ve aklama boyutunun tahmin edilememesi ise oldukça zor bir süreçtir. 21. yüzyılda veya daha önceki dönemlerde aklanan paranın miktarını söylemek imkân dahilinde olmadığı için ilgili rakamlar sadece tahminlere dayanmaktadır (Miynat ve Duramaz, 2013: 318).

Kara para aklama ile elde edilen yasa dışı paranın piyasada ne kadar yer aldığını ölçmeye yarayan herhangi bir hesaplama yöntemi veya veri ise bulunmamaktadır (Reuter, P vd., 2019: 10). Uluslararası kuruluşlar ve belirli araştırmacılar tarafından bazı miktarlar verilse de bu durum gerçeği yansıtmamaktadır. Bunun nedeni ise bu miktarların yakalanan ve davalarda ortaya çıkan miktarlar olması, suç gelirleri hareketlerinin tam olarak izlenememesi ve arka planda farklı yöntemler yürütülmesidir (Udofia, 2012: 23).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kara paranın ortaya çıkması için ilk olarak bir suç faaliyeti olmalıdır. Belirtilen suç faaliyeti ise 'Öncül Suç' olarak adlandırılmaktadır. Öncül suç belirlemede kullanılan yaklaşımlar ise (MASAK, 2019):

- Ağır olarak sayılan tüm suçların öncül suç olarak kabul edilmesi,
- Belirli bir hapis cezasını aşan ve belirli kategoride değerlendirilen ağır suçların öncül suç olarak kabul edilmesi,
- Öncül suç olarak belirtilen suçların sayma suretiyle belirlenmesi,
- Karma yaklaşımdır.

Ayrıca aklama kavramından sadece nakit veya kayıtlı bir para değil, gelirin kaynağını gizlemek ve mali sisteme dahil edilmek için maksatlı olarak alınan menkul değerler, değerli mallar (mücevherler vb.) veya hammaddelerde anlaşılmaktadır (Hypo Investment Bank, 2006: 24). Para; döviz büroları, kumarhaneler, otomobil

bayileri, sigorta şirketleri, hisse senedi aracı kurumları, ticaret şirketleri gibi yasal görünümlü kurumlar tarafından da aklanmaktadır (McDowell ve Novis, 2001: 6). Ayrıca pahalı lüks eşyaların yanında sanat eseri niteliğindeki eşyalar aracılığı ile kara para aklanabilir. Sanat eserlerinin taşınması veya depolanması nakit paraya göre daha kolaydır. Bunun yanında sanat eserlerinin değerlerinin aniden artış göstermesi de bu durumun aklayıcılar tarafından kullanılmasına yol açabilir (Hufnagel ve King, 2019: 6).

Kara para sosyal ve ahlaki olarak da ayrıca tanımlanmaktadır. Sosyal anlamda kara para, toplumun her türlü kesimine dolaylı ve doğrudan zarar verecek olan, her türlü faaliyet sonucunda elde edilen yasa dışı kazançtır. Ahlaki boyutta ise toplumda ahlak dışı olarak görülen eylemler sonucunda elde edilen tüm kazançlardır (Türkiye Bankalar Birliği, 2003: 5).

Kara paranın temelini oluşturan suçlar ise; uyuşturucu ticareti, rüşvet, haraç ve kaçakçılıktır. Bu suçlardan elde edilen gelirlerin aklanması yani mali sisteme dahil edilmesi gerekmektedir (Yetim ve Dağtekin, 2016: 15). Aklama işlemi ağırlıklı olarak avukatlar, muhasebeciler gibi işinde uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir (Reuter vd., 2019: 3).

1.1.1. Kara Para Aklamanın Nedenleri

Kara para aklama işleminde dört temel amaç vardır. Bu amaçlar (Aydın, 2008: 177):

- Paranın gerçek sahibi ve kaynağını gizlemek,
- Paranın şeklini değiştirmek,
- Yasa dışı ve aklama ile ilgili işlemlerle ilgili iz ve ipuçlarını ortadan kaldırmak,
- Bu paranın daima kontrol altında tutulmasını sağlamaktır.

Aklayıcılar kazançlarını arttırmak için yasal sorumlulukları da göz önüne almakta, yukarıda sayılan işlemleri gerçekleştirmek için de belirli bir maliyete katlanmaktadır. Aklayıcıların bu denli bir maliyete katlanmaları ve tehlikeli işlemleri yapmalarının nedeni ise devletin kazançlara el koyması, bu kazançlara yönelik cezai yaptırım uygulaması, suçla mücadeleyi teşvik etmesi gibi konulardan korunmak ve tedbir almaktır (Hypo Investment Bank, 2006: 25).

Yasa dışı yollar ile gelir elde eden kişileri aklama suçuna iten başlıca nedenler ise (Yazıcı, 2005: 76):

- Adli soruşturmalardan ve kolluk kuvvetlerinden kurtulmak,
- Daha fazla gelir elde edebilmek,
- Yasa dışı yollardan elde edilen kazançlara el koyulmasını engellemek,

- Vergi kaçakçılığını kolaylaştırarak kanunlardan kaçabilmek,
- Yasa dışı yollar ile sağlanan gelirin değer kaybını önlemek,
- Elde edildiği yer dışında harcayabilmek,
- Soruşturma ve araştırmalarda bu gelirlerin yasal olduğunu iddia edebilmek ve ilgili yetkililerin dikkatini çekmemektir.

Kuruluşlar ise vergi vermemek, hissedarlarını aldatmak, müşterilerinin beklentileri doğrultusunda onları kandırmak için bu suça bulaşabilmektedir. Ayrıca bazı hükümetlerin de teröristleri finanse etmek veya çıkar sağlamak amacı ile para akladığı da bilinmektedir (Robinson, 2006: 36-37).

1.1.2. Kara Para Aklamanın Etkileri

Kara para aklama ve suç küresel bir kavram olduğu için etkileri de küresel boyutta olabilmektedir. Bu olumsuz etkiler bir tek ekonomi açısından değil, ahlaki ve sosyal boyutta da gerçekleşebilmektedir.

Aklayıcıların temel amacı kar elde etmek değil gelirlerini korumaktır. Bu amaç doğrultusunda aklanan parayı genellikle ülke içinde uzun vadede yarar sağlamayacak alanlara yatırırlar ve bu durum ekonomik büyümeye zarar verebilir. Örneğin; inşaat, otel gibi menkul kıymetlere yatırım yaparlar ve bu yatırımın talep nedeni ile değil de kısa vadeli çıkar nedeniyle olması bir süre sonra aklayıcıların bu sektörü terk etmesine ve ekonomiye zarar vermelerine neden olur (McDowell vd., 2001: 6-8).

Aklanan paranın ülke ekonomisine ne zaman gireceği, mali sistemde kendine ne zaman yer bulacağı veya bir ülkeden ne zaman çıkacağı belli olmamakta, bu nedenle piyasalarda dalgalanmalar, ani fiyat değişimleri ve istikrarsızlık meydana gelmektedir (Yıldırım, 2007: 170).

Kara para aklamanın transferi sürecinde gerçekleşen fon giriş-çıkışları faiz ve döviz kurlarında çeşitli istikrarsızlıklar yaratmaktadır. Kaynağı açıklanamayan döviz hareketleri ülkelerin ödemeler dengesini olumsuz etkilemekte, hesaplarda tutarsızlık meydana getirmektedir. Bu tutarsızlık ilk olarak kara para aklama konusunu gündeme getirmekte, bu durumdan en fazla ise gerekli finansal altyapıya sahip olmayan ülkeler olumsuz etkilenmektedir. Ani döviz hareketleri; kurlarda dalgalanmaya, borsada ani düşüşlere, gelir dağılımında eşitsizliklere neden olabilmektedir (Altan, 2019: 29). Bu durum ekonomik istikrarsızlığı da tetikleyen önemli bir etkidir.

Ortaya çıkan istikrarsızlıklara karşı alınacak olan önlemler ise ekonomik verilerin gerçeği yansıtmaması nedeni ile etkili olamamakta ve gerekli istikrar sağlanamamaktadır. Bu durum ülkenin riskini yükselttiği gibi yatırımları da etkilemekte, sürdürülebilir büyümede düşme meydana gelmektedir (Yazıcı, 2008:154). Ülke ekonomilerinde meydana gelen bu istikrarsızlık ve güvensizlik ortamı

uluslararası ekonomik sistemlere de sıçramakta ve diğer ülkeleri de etkileyerek istikrarsızlığa yol açmaktadır (Karaal, 2008: 113).

Kara para aklama öngörülemeyen para transferleri nedeniyle de spekülasyonlara yol açmakta ve teşvik edebilmektedir. Bunun yanından bankaların güvenilirliğine zarar vererek büyük riskler ortaya çıkarmaktadır (Udofia, 2012: 22). Kara para aklamanın finansal sistem üzerindeki artan olumsuz etkileri ve bankalar için yaratmış olduğu riskler düzenleyici kurum ve kuruluşları kaygılandırmaktadır (Carlos vd., 2014: 9).

Uyuşturucu, insan ve silah kaçakçılığı, yolsuzluk gibi devamlılığı olan suçlardan elde edilen gelirler zamanla büyük miktarlara ulaşmaktadır. Nakit olarak elde edilen bu miktarların mali sisteme dâhil edilmesi ve suç gelirleri ile öncül suç arasındaki bağlantının kesilmesi kolaylaştırılarak yapılan uluslararası transfer işlemler ile suç gelirinin takibi ve izleme süreci zorlaşmakta ve nakit olarak elde tutulan para kaydi paraya dönüştürülmektedir. Mali sisteme bu şekilde dâhil olan suç gelirleri, o ülkenin vatandaşlarının mali sisteme karşı duydukları güvenin azalmasına neden olmaktadır (Kehoe ve Sophister, 2011'den aktaran Yılmaz, 2011: 75).

Suç oranlarındaki artış, devlet gelirlerinin azalması ve sabote edilmesi, ekonomi politikalarının istikrarsızlaşması ve ulusal güvenliği tehdit edici unsurlar kara para aklamanın olumsuz sonuçları olarak gösterilmektedir. Bunların yanında ise aklamanın kısa vadede ekonomik büyümeye olumlu bir etki yaratacağı bilinse de ortaya çıkan birden fazla olumsuz durum bu olumlu durumun önüne geçmektedir (Udofia, 2012: 10).

Kara para aklamanın engellenmesi belirli bölgelerde yer alan gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyüme, kalkınma ve dünya ekonomisindeki durumuna olumsuz etkilerde bulunacağına dair görüşlerde vardır. Bu görüşlerin yanında ise aklama konusunun ekonomide kısa vadede bir kalkınma ve rahatlama sağlayacağı, uzun vadede toplumsal yapı ve mali sistemde bozulmalar meydana getireceği bilinmektedir (Marval, 2003: 300).

Aklama ayrıca bir ülkenin ithalat – ihracat dengesinde de önemli bozulmalar meydana getirmektedir. Aklama sürecinin bir parçası olarak ithal edilen lüks mallar ithalatı arttırdığı gibi ekonomik faaliyet ve istihdam yaratmamakta, bazı durumlarda yurtiçi piyasa fiyatlarına baskı yapmakta ve yerli işletmelerin karlılığını da azaltmaktadır (Barlett, 2002: 4).

Kara para aklama bankalara ve diğer finansal kuruluşlara duyulan güveni azaltarak ülke ekonomisi üzerinde olumsuz etkiyi artırır. Bankalar ve finans kuruluşları (özellikle gelişmekte olan ülkelerde) sermayenin oluşumunda ve ekonomik büyümede önemli bir role sahiptir. Aklama bu öneme sahip kuruluşlarda itibar kaybı yaratmakta, sermayenin farklı ülkelere kaymasına neden olmakta, istihdamı etkilemekte ve piyasa fiyatlarını olumsuz etkilemektedir (Carlos vd., 2014: 11).

1.1.3. Kara Para Aklama Süreci

Kara para aklama belirli bir süreçten oluşmakta, sonuca ulaşana dek farklı aşamalardan geçmektedir. Bu aşamaların temel nedeni aklanan paranın yasal olarak mali sisteme dâhil edilmesi ve yakalanma oranını en düşük seviyelere düşürülmeye çalışılmasıdır. Bu nedenle suçlular ve aklayıcılar belirli yöntemler izlemekte, gelişen teknoloji, artan nüfus ve kanunlardaki açıkların etkisi ile de bu yöntemleri her geçen gün geliştirmektedirler.

Kara para aklamanın aşamaları çamaşır yıkamaya benzetilmektedir. Kirli çamaşırlar önce makineye atılmakta, sonrasında durulanıp ayrıştırma işlemine tabi tutulmakta, en son olarak dolaba yerleştirilerek bütünleştirme işlemine tabi tutulmaktadır. Bu örnek üç aşmayı göstermektedir (Udofia, 2012: 13).

1.1.3.1. Kara Para Aklamanın Aşamaları

Suç geliri elde eden kişiler, elde ettikleri bu gelirin yasal olduğunu kanıtlamak için birçok yöntem kullanmaktadırlar. Bu yöntemleri belirli bir sayı ile sınırlamak mümkün olmamaktadır. Suçlular birçok yöntemi kullansalar da aklama faaliyeti genel olarak üç aşamada gerçekleşmektedir.

Bu aşamalar sırası ile:

- Yerleştirme (Placement),
- Ayrıştırma (Layering) ve
- Bütünleştirme (Integration)'dir.

1.1.3.1.1. Yerleştirme (Placement) Aşaması

Aklama sürecinde ilk olarak kullanılan aşama Yerleştirme (Placement) aşamasıdır. Yerleştirme aşaması aklama faaliyeti sırasındaki en riskli aşamadır. Bunun nedeni ise elde edilen paranın görünür durumda olması ve adli makamların bu parayı yakalayabilme ihtimallerinin yüksek olmasıdır (Çakır, 2016: 26).

Yerleştirme aşaması en özet biçimde yasa dışı yollarla elde edilen gelirin herhangi bir şekilde finansal sisteme entegre edilme aşamasıdır (Güner, 2003: 203). Bu aşamada en basit yöntemin bankaya para yatırmaktır. Ayrıca elde edilen suç geliri

herhangi bir faaliyette kullanılabilir, yasal görünümlü bir işyeri açılabilir (restoran gibi), lüks eşyalar satın alınabilir, döviz alım satımı veya hisse senedi alım satımı yapılabilir (Simser, 2006: 295, Yallwe ve Buscemi, 2011: 5).

Yerleştirme aşaması yüksek miktarlardaki fonların daha az miktarlara bölünmesini ve bu fonların belirli bir hesaba aktarılmasını içermektedir. Ayrıca aklayıcılar suç gelirlerini sınır ötesine de aktarabilmekte veya uluslararası finans kuruluşlarına yatırabilmektedirler (Udofia, 2012: 13-14). Ayrıca aklayıcı parayı aklayabilmek için posta çekleri, seyahat biletleri ve diğer ciro edilebilir yollara başvurabilir (Robinson, 2006: 26).

Bu aşamada yetkililer işlenen suçları kolay tespit etmenin yanı sıra işlenen suçu ortaya çıkarabilir ve aklanan paraya el koyabilirler. Bu aşama suçun faillerinin nakit bildirimi veya şüpheli işlem bildirimi gibi uygulamalar nedeni ile de en çok zorlandıkları aşamadır (Toraman vd., 2009: 23).

Yolsuzluk yerleştirme aşamasında büyük bir rol oynamaktadır. Bu aşamada ilgili kurumlar müşteri kimliğinin tespiti için gerekli önlemleri aldıklarından suçun ortaya çıkarılması kolaylaşmaktadır. Aklayıcılar bu duruma maruz kalmamak ve yakalanmamak için ilgili görevlileri rüşvet ile etkilemeye çalışmaktadır. Bu şekilde sahte isimli hesaplar açılarak paranın aklanması sağlanmaktadır (Chaikin, 2008: 275).

1.1.3.1.2. Ayrıştırma (Layering) Aşaması

Bu aşamanın amacı karmaşık işlemler ile paranın izini kaybettirmek ve parayı yasa dışı kaynağından uzaklaştırmaktır (Oral ve Gökbnar, 2017: 94). Bu aşamada kara para elde edildiği kaynaklardan fiziksel olarak uzaklaştırılmakta ve izinin sürülmesi zorlaştırılmaktadır. Aklayıcılar bu aşama da çok sayıda finansal işlem yaparak bunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Güner, 2003: 204). Bunun nedeni ise elde edilen gelirin kolluk kuvvetlerinden ve adli makamlardan gizlemek, dikkat çekmesini önlemektir.

İnternet ise bu karmaşık işlemlerin başında gelmekte ve bu aşamayı kolaylaştırmaktadır. Burada aklayıcı kişisel bilgisayar aracılığı ile herhangi bir kayıt bırakmaksızın sahte hesaplarla çok miktarlarda işlem yapabilmekte ve fonlar bir hesaptan diğer bir hesaba aktarabilmektedir (Yazıcı, 2008: 163).

Bu aşamada gerçekleşen çok sayıda ve karmaşık işlemler nedeni ile bu gelirin kaynağına inmek imkânsızdır. Her hesap başka bir hesaba bölünmekte, bu hesaplar ve bankalar arasında transferler yapılmaktadır (Türkiye Bankalar Birliği, 2003: 15). Bu

durum lüks eşya, uçak, özel tekne, hisse senetleri satın alımı şeklinde de gerçekleşmekte, olayla bağı bulunmayan diğer kişiler adına hukuki işlemler yapılmaktadır (Çakır, 2016: 27).

Bu aşamada uygulanan metotların başında; elektronik transfer, sahte evrak oluşturma ve nakit paranın diğer maddi unsurlara dönüştürülmesi yer almaktadır (Aydın, 2008: 182).

1.1.3.1.3. Bütünleştirme (Integration) Aşaması

Bir önceki aşamada farklı hesaplara bölünen yasa dışı gelir bu aşamada suçluların hesaplarına aktarılmakta ve yasalara uygun şekilde gerçekleşen ekonomik bir faaliyet sonucu kazanılmış gibi gösterilmektedir (Yurdakul, 2015: 42). Aklanan bu fonların ekonomiye entegre edilmesi ve yasal olarak elde edildiğinin kanıtlanmasıdır. Bu süreç yaygın olarak ticari işlemler ve operasyonel faaliyetlerin yasal kazançlara dönüştürülmesi ile sağlanmaktadır (Yeandle vd., 2005: 12).

Entegrasyon aşamasında yasa dışı gelirlere meşruiyet kazandırılmaktadır. Bu aşamada yasal ve yasa dışı olarak elde edilen gelirler arasında ayırım yapmak zorlaşmaktadır (Udofia, 2012: 14). Bu noktadan itibaren aklanan para, temiz ve vergiye tabi olacak şekilde piyasaya sürülür (Robinson, 2006: 26). Bu şekilde paranın kaynağına ilişkin sorulacak herhangi bir soruya, para yasal hale geldiği için verilecek yasal bir cevap vardır. Ayrıca bu sorunun sorulmasına engel olacak ve sorulmasına meydan vermeyecek yasal bir işlem görüntüsü sağlanmış olacaktır (Ergül, 2001: 12).

Bu aşamada danışmanlık şirketleri de kullanılabilir. Bu şirketler genel anlamda yasa dışı gelirlerin izlenmesini engelleyebilir ve bu gelirleri kar olarak gösterebilirler. Aklayıcılar yasa dışı geliri danışmanlık şirketlerine banka yoluyla aktarırlar. Sonrasında ise danışmanlık şirketleri bu parayı danışmanlık hizmeti olarak göstererek kar olarak gösterirler. Danışmanlık firması kar olarak gösterdiği bu geliri yasal ticari faaliyetlere yatırır. Bu durumda para aklanmış olur (Teichmann, 2019: 3). Ayrıca danışmanlık şirketleri aklanan bu parayı yasa dışı faaliyetlerde kullanılmasını da sağlayabilir.

1.1.4. Kara Para Aklamanın Yöntemleri

Kara para aklama birçok yöntem ile gerçekleşmekte ve bu yöntemlerin hepsi bilinmemektedir. Bunun sebebi ise insan hayal gücünün sınırsız olması ve her geçen gün gelişen ve değişen teknolojidir. Ayrıca bu yöntemlere karşı alınan önlemler halen yeterli ve istenilen düzeyde değildir.

Aklama aşamasında her türlü tüzel ve gerçek kişi doğrudan veya dolaylı olarak kullanılabilmektedir. Aklamaya dâhil edilen ve aracı olarak kullanılan kurumların bazıları ise şu şekildedir (Güner, 2003: 198):

- Bankalar,
- Özel Finans Kurumları,
- Faktoring şirketleri,
- Sigorta ve reasürans şirketleri,
- Tüketici finansman şirketleri,
- Yatırım fonları,
- Kıymetli maden, taş veya mücevherlerin alım-satımını yapanlar,
- Jokey kulüpleri,
- Spor kulüpleri,
- Şans oyunları.

Yukarıda sayılan kurumlar aklamada kullanılacak kurumların bazılarıdır.

Aklamayı profesyonel şekilde meslek haline getiren muhasebeciler, bankerler, hukukçular, mali danışmanlar olabilir. Bu mesleği yürütenlerin ortak özellikleri ise sabıkasız olmaları, sağlam bir meslek geçmişlerinin bulunması ve öncül suçlar hiçbir bağlantılarının olmamasıdır. Bu kişiler yaptıkları işlemler karşılığında komisyon veya prim adı altında gelir elde etmektedirler (<http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklama-yontemleri/59>).

1.1.4.1. Fonların Yurtdışına Çıkarılması

Aklamada en çok kullanılan ve gündeme gelen yöntemlerden birisidir. Günümüzde ise oluşan riskler ve arttırılan güvenlik nedeni ile eskiye nazaran kullanılmamaktadır.

Yüksek miktarlara ulaşan, nakit halde bulunan suç geliri her zaman yüksek riskler taşır. Ortada yüksek miktarlarda nakit para varsa bunun şeklinin değişmesi, bu değişiklik ile miktarın azaltılması gerekmektedir (Robinson, 2006: 25). Günümüzde yüklü miktarlardaki nakit paranın yakalanma ihtimali yüksek olduğu için bu yöntem yerini sanal transferlere bırakmıştır (Çakır, 2014: 41).

Paranın fiziksel olarak yurt dışına çıkarılmasında üç temel yöntem kullanılmaktadır (Berik, 2010: 8):

- Fiziki taşıma,
- Finansal sistemin kullanılması,
- Ticarete konu olan mal veya hizmetlere ait dokümanların değiştirilmesidir.

Fonların yurtdışına çıkarılması yönteminde nakit halinde bulunan suç geliri fiziksel olarak ve belirli kuryeler aracılığı ile nakit para transferinde ve üzerinde denetimi olmayan veya banka gizliliği ilkesinin sıkıca uygulandığı bir ülkeye taşınmaktadır (Halim, 2000: 13). Bu taşıma işlemi kara, hava, deniz taşımacılığı ile olmasının yanı sıra posta kolisi veya kargo şirketleri aracılığı ile de olabilmektedir.

Fiziksel olarak ülke dışına çıkarılan bu yasa dışı gelir, götürüldüğü ülkede mali sisteme dâhil edilerek yasal bir görünüm sağlanmakta ve risksiz biçimde kullanılmaktadır (Başak, 2003: 13). Bu yöntem yerleştirme aşamasına da örnek oluşturmaktadır.

1.1.4.2. Şirinler (Smurfing) Yöntemi

Aklama ile ilgili düzenlemelerin yapıldığı ve bu düzenlemelere sonuna kadar uyan belirli ülkelerde nakit işlem bildirim zorunluluğu vardır. Bildirim için gerekli olan tutar ABD için 10.000 dolardır (MASAK, 2018).

Aklayıcılar bu bildirim yükümlülüğünden kurtulmak ve suçlarını gizlemek amacı ile ellerinde bulunan yasa dışı kazançları belirlenen limite yakın tutarlara bölmekte ve çok sayıda kişi tarafından bankaların farklı şubelerine yatırılmaktadır (Türkiye Bankalar Birliği, 2003: 19). Aklayıcılar, bu sistem içinde kendileri için çalışan kişilere düşük meblağlı ödemelerde yapmakta ve gerekirse bu kişilerin birbirlerinden haberdar olmaları engellenmektedir. Bu nedenle bu yöntem smurfing (şirinler) adı verilmiştir (Çakır, 2016: 31-32).

Belirli kişiler tarafından yatırılan bu para mali sisteme sorunsuz olarak girmiş bulunur ve daha sonra bankalar arası transferler gerçekleşmektedir. Bu şekilde para aklanmış olarak kullanıma hazır hale gelmektedir.

Bir örnekle açıklanacak olursa; 10 kişinin bir finans kurumuna ya da belirli şubelerine 10.000'er dolar yatırdığını varsayalım. Bir günde 100.000 dolar, 10 günde 1 milyon dolar yapmakta ve bu işlem sayesinde elde edilen yasa dışı gelir nakit bildirim zorunluluğu önlemi aşılarak bankaya yatırılmış olur (Duramaz, 2012:6).

1.1.4.3. Parçalama Yöntemi

Aklayıcıların aklama işlemini gerçekleştirme aşamasında şirinler yöntemini kullanması zor olabilmektedir. Bunun en büyük sebebi suça yeni ortaklar dâhil etmek ve kişi sayısının artacak olmasıdır. Bu en başta bir güven sorunu ortaya çıkaracak hatta büyük anlaşmazlıklara meydan verebilecektir. Böyle bir durumda aklama süresi uzayabilir hatta suç örgütü açığa çıkabilir.

Parçalama yöntemi insan sayısı yerine işlem sayısını artırarak gerçekleşmekte ve bu şekilde bildirimden kaçınarak aklama işlemi gerçekleşmektedir (Yurdakul, 2015: 42). Miami 'de yakalanan bir kişinin 18 ay boyunca 88 farklı bankaya 12,8 milyon dolar yatırdığı anlaşılmıştır (Ergül, 2001: 32).

1.1.4.4. Vergi Cennetleri – Kıyı Bankacılığı (Off-Shore) Yöntemi

Vergi cennetleri, getirilen sermayeye her türlü vergi ve mali denetim muafiyeti sunan, belirli bir ülkenin sınırları içinde olan adacıklardan oluşmaktadır (Öztürk ve Ülger, 2016: 238). Bu ülkeler bulundukları coğrafi konum itibari ile tarım, hayvancılık, ticaret ve sanayi faaliyetlerinden yüksek gelirler elde etmeleri mümkün olmadığı için sermayeyi çekmek için bazı muafiyetler uygulamaktadırlar (Yetkiner, 2001: 2). Vergi cennetleri aklama konusunda tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Vergi cenneti olarak listeye alınan ülkelerde kıyı bankacılığı yapılmakta ve bu şekilde para aklanabilmektedir.

Vergi cenneti olarak belirtilen ülkelerde kazanç üzerinden alınması gereken vergiler ya hiç alınmamakta ya da düşük oranlarda bir vergilendirme politikası uygulanmaktadır. Ayrıca nakit işlem kontrolünün olmaması, finansal sistemin gelişmiş ve hızlı olması, ekonomik ve siyasi olarak istikrarlı bir yapıya sahip olmaları da diğer önemli faktördür (Çakır, K., 2014: 32).

Vergi cennetlerinin uyuşturucu trafiği, kamu yolsuzluğu, kaçakçılık, vergi kaçırma, yolsuzluktan elde edilen kazançlar ve yasa dışı silah kaçakçılığından elde edilen gelirleri aklamak için tercih edildiği öne sürülmektedir (Oxfam,2000'den aktaran Öztürk ve Ülger, 2016: 244).

Kıyı bankacılığı, söz konusu ülke dışından elde edilen fonların yurtiçinde veya yurtdışında kullanılması gibi finansal hizmetler vermekte, serbest bölgelerde kurularak bu serbest bölgelerde faaliyet göstermektedir. Ayrıca ülkedeki mevcut bankacılık düzenlemelerin yanında getirilen teşvik edici, mali ve hukuksal avantajlar sayesinde cazip çalışma koşulları ve yüksek gizliliğin sağlandığı ülkelerdir (MASAK, 2018).

Kıyı bankacılığı aklamanın en çok kullanıldığı ve gerçekleştiği yerler olarak da bilinmektedir. Bunun nedenleri ise (Türkiye Bankalar Birliği, 2003: 20-21):

- Sıkı bir biçimde sır saklama ilkesinin uygulanması,
- Faiz oranlarında izlenen serbestlik politikası,
- Gelir ve kurumlar vergisinin düşük seviyelerde tutulması veya kaldırılması,

- Finans piyasaların tabi olduğu yasaların ve sınırlamaların çoğundan muafiyet,
- Belirli disponibilite oranı uygulanmaması ve munzam karşılık yaratılmaması,
- Kıyı bankalarının bulundukları ülkede geçerli mevcut para biriminin yanında farklı bir para birimi ile de işlem yapılabilmesidir.

Aklayıcılar yukarıda sayılan avantajlardan yararlanmak ve denetimleri rahat şekilde atlatabilmek için kıyı bankalarını tercih etmektedirler.

Kıyı bankacılığı en çok yerleştirme aşamasında yapılmaktadır. Bunun sebebi ise kara para aklamanın bu bankalarda yakalanma riskinin oldukça düşük olması ve mali sisteme rahatça entegre edilmesidir (Güçlü, 2009: 9).

Avrupa Birliği Konseyi, 5 Aralık 2017 tarihinde yayınladığı 'Vergisel Amaçlarla İş Birliği Yapmayan Ükelere İlişkin AB Listesi' kararıyla belirlenen 17 ülkeyi vergi cenneti ülkeler olarak açıklamış ve Ocak 2018'de 8 ülke bu listeden çıkarılmıştır.

1.1.4.5. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan – Back)

Oto finans borç yönteminde aklama dört aşamadan oluşmaktadır. Bu aşama da aklayıcı ilk olarak bir off shore merkezine giderek aklanan parayı burada belirlenen bankaya yatırır. Kısa bir süre sonra ise kendi ülkesinde herhangi bir bankaya başvurarak kredi talebinde bulunur ve off shore hesabındaki parayı bu krediye karşılık teminat olarak sunar. Bu yol ile bankadan alınan kredi ile farklı yatırımlar yapıp, çeşitli gayrimenkuller alınabilir. Alınan kredinin vadesi geldiğinde krediyi geri ödemez. Banka da ödenmeyen bu kredi karşılığında teminat gösterilen para için haciz işlemi başlatır (Çelik vd., 2000:90). Bu süreç sonunda para mali sisteme girmiş ve aklanmış olmaktadır.

Örneğin bir Londra bankasının şüpheli hesap konusu ile ilgili araştırma yapan İngiliz yetkililerin ortaya çıkardığı olayda; Kurye ile Kanada'dan Londra'ya getirilen paralar belirli banknotlara çevrilmiş ve bu paralar ile Jersey'de farklı şirketler ismi ile 14 hesap açıldığı fark edilmiştir. Kurye ile getirilip hesaba aktarılan bu paralar kısa bir süre sonra Jersey'deki banka hesaplarına teminat olarak gösterilmiş, Kuzey Amerika'ya kredi olarak geri gönderilmiştir (Ergül, 2001: 35).

1.1.4.6. Kumarhaneler ve Gazinolar

Aklayıcıların en çok tercih ettikleri yöntemlerin başında gelmektedir. Aklayıcılar yüksek miktardaki paraları gazineye yerleştirerek herhangi bir bildirim yapılmamasını isteyebilir. Daha sonraki süreçte ise gazino çekleri ile istenildiği zaman çekilebilir veya farklı bir hesaba ya da kişiye transfer edilebilir. Bildirim

zorunluluğundan kurtulmak içinde aklanan kara para bildirim tutarlarının altında çeklere çevrilmekte ve gazino sahipleri ile yapılan iş birliğinde kara paranın kumar kazancı olarak gösterilmesi sağlanmaktadır (Akar,1997; 90).

Kumarhaneler para aklayıcıları için ek bir fırsat ortamı sunmaktadır. Bu fırsat ortamı; kredi işlemleri, fon transferi, havale ve çek bozdurma gibi hizmetlerden oluşmaktadır. Ayrıca çevrimiçi oyunlar gibi kumar bazlı oyunlar adli makamların yasa dışı işlemleri izlemelerini daha da zorlaştırır (Carlos, 2014: 14).

Kumarhanede aklama işlemi genel olarak kumarhane sahiplerinin göz yumması ile gerçekleşir. Aklayıcılar belirledikleri bir kumarhaneye gidip 1000 dolar değerinde fiş almakta, birkaç saat içinde oynanan sahte oyunlarla kumarhaneye bu paranın 500 bin dolar olduğunu ve kazandıklarını söylemektedir. Kumarhane yönetiminin de bu işten payı olması nedeniyle para sorunsuz şekilde aklanabilir (Robinson, 2006: 50).

Diğer yandan ise gazinodan alınan çekler normal bir bankaya yatırılmakta ve bunlar bir ülkeden diğerine transfer edilmekte veya gayrimenkul alımında kullanılmaktadır. Bu şekilde de kumar kazancı yasal olarak gösterilmekte ve para aklanmaktadır (Başak, 1998: 7).

1.1.4.7. Paravan ve Hayali Şirketlerin Kullanılması

Paravan ve hayali şirketler zaman zaman aynı anlamlarda kullanılsa da bu iki kavram arasında farklılıklar vardır. Hayali şirket kâğıt üzerinde var olmasına rağmen herhangi bir faaliyet yürütmeyen şirkettir. Paravan şirket ise yasal olarak kurulmuş, ticari faaliyetlerinin yanında aklama işlemi de yapan şirketlerdir (Değirmenci, 106: 2007).

Bu şirketler herhangi bir ticaret veya üretim faaliyetinde bulunmamakta, kanunların zayıf olduğu ve finansal gizliliğin yüksek olduğu bölgelerde kurulmaktadır. Aklayıcıların bu yöntemi tercih etme nedenleri ise ayrıştırma aşamasında ihtiyaç duydukları fon transferidir. Fonların kaynağından uzaklaştırılması ve karmaşık transferlerle takibinin engellenmesi de bu şirketler aracılığı ile yapılabilmektedir (Aksoy, 2018: 17).

Paravan şirketler ile aklama iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki kurulmuş olan paravan şirketin çok karlı bir işletme olarak gösterilmesidir. Bu şekilde kâğıt üzerinde gösterilen kar yerine kara para koyulur ve bu paranın vergisi ödenerek yasal hale getirilir. İkinci aşama ise paravan şirketin kar oranı yüksek veya düşük şirketleri veya gayrimenkul satın almasıdır. Burada yaratılacak spekülasyonlarla alım

satım faaliyetleri sonucu kar elde edilmiş gösterilecek ve para bu şekilde aklanmış olacaktır (Çelik vd., 2000: 90).

1.1.4.8. 900'lü Telefon Hatları

Bu yöntemde aklayıcılar tarafından tele satış veya cinsel içerikli telefon hatları kurulmakta ve suç gelirini bu telefon hatları üzerinden tahsil etmektedirler. Bu yöntemde karşılıklı nakit para alışverişi olmamakta ve aklayıcılar suç gelirini alacakları kişiye bu numaraları vermektedirler. Karşı taraf bu numaraları aramakta ve borcu kadar konuşarak borcunu bu şekilde ödemektedir. Bu yöntemin tercih edilme sebebi ise maliyetin düşük, kâr payının ise yüksek olmasıdır (Başak, 1998: 6).

1.1.4.9. Döviz Büroları

Bu yöntemde nakit olarak yurtdışına çıkarılma aşamasında olan hem büyük zaman alan hem de yer kaplayan banknotların yüksek değerli banknotlara çevrilerek fiziksel miktarın azaltılması sağlanmaktadır. Döviz bürolarından para transferi gerçekleştirilmesi, kolay faaliyet göstermesi ve herhangi bir döviz bürosunu açıp işletmenin diğer finans kuruluşlarına göre daha kolay olması bu yöntemin avantajları arasındadır (İpek, H., 2000: 26; Çalışkan, A., 2008: 264).

1.2. TERÖRİZM KAVRAMI ve TERÖRİZMİN FİNANSMANI

Uluslararası toplum, terörizmin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yükselmesi nedeniyle terör suçunun tanımına büyük önem vermektedir (Coco, 2013: 427). Bu öneme rağmen terörizm, tüm dünya tarafından kabul edilmesine rağmen üzerinde kararlaştırılmış ortak bir tanımla yapılmamış ve uluslararası düzeyde imzalanan birçok sözleşme terörizmi evrensel olarak bir tanımını kabul edememiştir. Tanım ile ilgili çeşitli yargı organları ve hükümetler farklı tanımlar kullanmaktadır (Juruss, 2017: 104; Harvey, A., 2019: 124).

Terörizmin tanımı üzerinde bir fikir birliği olmayışı ise politik farklılıklardan doğmaktadır. Bu farklılığın en büyük nedeni ise bir ülkenin terörist olarak ilan ettiği kişinin bir başka devlet veya hükümet tarafından özgürlük savaşçısı olarak kabul edilmesidir (Golder ve Williams, 2004: 272). Terörizmi bu nedenle tanımlamak oldukça zordur. Günümüzde halen terörizmin tanımlanamaması büyük bir problem yaratmaktadır (Alhassan, 2011: 23; Ramsay, 2015: 1; Golder ve Williams, 2004: 270; Suistola ve Volkan, 2018: 26).

1.2.1. Terörizm Nedir?

Genellikle siyasi, dini veya ideolojik tanımlara bağlı olarak şiddet unsuru içeren terörizm, yasa dışı, ahlaksız ve yanlış bir eylem olması nedeni ile doğrudan hedef

alınan belirli bir kesimin ötesinde daha geniş kitleleri de etkilemektedir (Juruss, 2017: 105).

Terörizm kelimesi Latince kökenli olup, 'korkutmak' anlamına gelmektedir. Günümüzde ise bu kelimeyi siyasi, dini veya ideolojik olarak değişim sağlamak için masum sivillere uygulanan şiddet anlamına gelmektedir (Suistola ve Volkan, 2018: 26). Bunun yanında terörizm terimi ilk defa Fransa'da 1793 – 1794 senelerinde gerçekleşen, Fransız İhtilaline karşı olanlara karşı yapılan, baskı rejimini destekleyenler için kullanılmıştır. Bu baskı süresince birçok insan öldürülmüş veya tutuklanmıştır (Mango, 2005: 11).

Soğuk savaşın sona ermesi ve küreselleşme ile birlikte ulaşım ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler terörizmin uluslararası boyutunu ve önemini gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler ile beraber teröristler daha kolay hareket etmekte ve iletişim kurmaktadırlar. Bu durum teröristlerin ihtiyacını karşılamakta ve propagandalarını etkin şekilde yaymalarına olanak sağlamaktadır (Aktaş, 2017: 143; Ay, 2018: 103). Terör örgütleri yakalanmamak ve açığa çıkmamak için sürekli yeni yöntemler geliştirmeye çalışmaktadır (Çomaklı ve Uzun, 2018:76).

Terör günümüzde ulusal bir tehdit olmasının yanı sıra diğer devletleri de ilgilendiren bir savaş stratejisi konumuna gelmiştir (Şimşek ve Özkaya, 2018: 268). Bu strateji uluslararası iş birliğinin de önüne geçmektedir.

1.2.2. Terörizmin Finansmanı

Terörizmin finansmanı, herhangi bir terör eylemi gerçekleştirebilme potansiyeli ve amacı olan yapılanmalara, eylemlerini faaliyete geçirebilmeleri ve bu eylemleri sürdürülebilmeleri için gerekli olan maddi kaynakları sağlama veya sermaye, fon vb. değerleri örgütlere transfer etme veya transfer sürecinde yardımcı olma şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2012: 3; Jimmy, 2008: 103).

Terör örgütleri için aktif kalabilmek, propagandalarını devam ettirmek ve destekçilerine moral vermek oldukça önemli bir konudur. Terör örgütleri; ideolojilerini ve propagandalarını yaymak, üyelerini eğitmek, silah ve teçhizat sağlamak ve üyelerinin bağlılığını arttırmak için gazete, televizyon ve internet gibi görsel ve yazılı yayınları kullanmaktadır. Tüm bu kaynaklar terör örgütleri için bir maliyet oluşturmakta ve bu maliyetin giderilmesi için belirli bir finansal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Alhassan, 2011: 23; Costa, 2005: 3). Terör örgütleri bu amaçlar doğrultusunda kendilerine gelir yaratmaya çalışmaktadır.

Terörizmin finansmanı, bölgeyi kontrol eden büyük terör örgütlerinden, küçük terörist hücrelerine kadar tüm teröristler için çok önemlidir. Maddi kaynak eksikliği terörist grupların eylemlerini hazırlama ve gerçekleştirmelerinin önüne geçmektedir (FATF, 2016: 1).

Teröristlerin benimsedikleri gayri meşru ideolojiler ve uyguladıkları şiddet, yeri geldiğinde halk desteğine sahip olmayacaktır. Teröristler bunun önüne geçebilmek için elde ettikleri finans kaynakları ile kendilerine meşruluk kazandırarak halka karşı sempatik görünmeye çalışacaklardır (Freeman, 2011: 463). Bu durumda göz önüne alındığında terörizmin finansmanı ile mücadelede halkın durumu da göz önünde tutulmalı, yasal görünümlü faaliyetler açığa çıkartılarak halk bilinçlendirilmelidir. Aksi takdirde kendini haklı olarak tanıtan terör örgütü, bölge halkını da arkasına alarak meşruluk kazanabilir ve eylemlerini daha da ilerletebilir.

Teröristler faaliyetler ve operasyon tarzlarına göre farklı para kaynaklarına yönelirler. Bunlardan en önemlileri (Costa, 2005: 2-3):

- Hükümetlerden alınan destekler,
- Özel (Bireysel ve Kurumsal) destekler,
- Kaçakçılıktan elde edilen gelirler,
- Aklanmış organize suç gelirleri,
- Diaspora, etnik veya dini gruplardan sağlanan gelirlerdir.

Yukarıda da gördüğümüz üzere terör örgütlerinin finans kaynaklarını yasa dışı faaliyetlerden, yasal görünümlü faaliyetlerden ve yabancı devletlerden sağlanan gelirler olarak sınıflandırabiliriz.

Terör örgütlerinin benimsedikleri ideolojinin farklılığı ve bölgesel farklılıklar örgütlerin finansman sağlama yöntemlerinde de farklılık gösterebilmektedir. Farklılıklar ne kadar çok olsa da başvurulan yöntemler çoğu zaman benzerlik göstermektedir (Aykın ve Gümüşay, 2008: 34).

Yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirler uyuşturucu, insan ve silah kaçakçılığı, haraç, hırsızlık, fidye gibi suçlardan elde edilmektedir. Yasal kaynaklı gelirler ise kültür-sanat etkinlikleri, konser, panel ve moral geceleri, yasal görünümlü hayır kuruluşları ve terör örgütlerine hizmet eden ticari işletmelerden oluşmaktadır (Gürel, 2015: 4; Öztürk ve Çelik, 2009: 90).

1.2.2.1. Yasal Gelirler

Terör örgütleri yasal görünümlü kuruluşlar aracılığı ile yüksek gelirler elde etmektedirler. Örgütler bu kuruluşların kâr amacı gütmemesini beklememekte, yardım,

hibe, hayır gibi söylemlerle gelirlerini sağlamayı amaçlamaktadırlar. Hayır kuruluşu olarak sayılan vakıf, dernek gibi kuruluşlar aklamada kullanılan önemli faaliyet alanlarındandır. Bunun yanında yasal görünümlü ticari işletmeler aracılığı ile kar elde edip fon sağlamaktadırlar (Krueger, 2017: 131).

Terörizmin finansmanının tamamen yasal gelirlerden elde edilmesi ve yasal faaliyetlerden sağlanması ise finansal sistem için yüksek bir risk teşkil etmektedir (Carlos vd., 2014: 10).

Terör örgütleri sosyal faaliyetleri ön planda tutup gelir elde etmeyi amaçlamanın yanında mensuplarının morallerini de yüksek tutarak eylemlerini arttırmayı amaçlamaktadır. Bunun yanında konser, panel ve moral geceleri örgüte yeni eleman temininde de işe yaradığı için terör örgütleri bu yolu sıklıkla kullanmaktadır. Bunun yanında terör örgütlerinin çıkarmış olduğu dergi, kitap, bildiri ve broşürler üyelerine moral, motivasyon sağlamanın yanında ek gelir olarak da görülebilmektedir.

Dini kökenli terör örgütlerinin en önemli finans kaynakları ise bu yasal görünümlü vakıf ve derneklerdir. Terör örgütleri bu vakıf ve derneklere yapılan yardım, bağış ve zekatlardan yüksek gelirler elde etmektedirler. Örneğin El – Kaide terör örgütü finans ihtiyacını dünyanın birçok bölgesinde kurulmuş olunan yasal görünümlü yardım kuruluşları ile sağlamıştır. Bunun yanında Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden bu yasal görünümlü kuruluşlara yardım adı altında yüksek miktarlar yatırılarak örgütün finans ihtiyacı karşılanmıştır (Yücebaş, 2011: 200).

Terörizmin finansmanında kâr amacı gütmeyen ve hayır kuruluşlarının etkisi göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Bu durumun önüne geçebilmek için bu kuruluşların faaliyetlerinin yakından izlenmesi, yapılan işlemlerin güncel olarak kayıt altına alınarak incelenmesi, yönetici pozisyonundaki kişilerin faaliyetlerinin izlenmesi gerekmektedir. Bunun yanında bu kuruluşların şeffaf olması ve güvenliği açısından teşvik edici düzenlemeler yürürlüğe koyulabilir (Harvey, 2019: 108-109.)

Bu konuya Türkiye geneli ile bakıldığında ise verilecek örnek çoktur. Yakın zamanda ortaya çıkan Fettullahçı terör örgütü ve 90'larda adından söz ettiren Hizbullah terör örgütünün dini söylemler ile zekât, bağış, kurban yardımları gibi yardımları topladıkları ve bu yardımlar ile örgütün çeşitli kanatlarını finanse ettikleri bilinmektedir. Ayrıca Hizbullah terör örgütünün başta Avrupa ülkeleri olmak üzere diğer Müslüman olmayan ülkelerde yaşayan Müslümanlara dini söylemlerle baskı yaptığı, yaşadıkları devletin bir İslam devleti olmadığı ve bu ortamda verilecek zekâtın

Hizbullah'a verilmesi gerektiği ve bunun farz olduğunu söyledikleri ortaya çıkmıştır (Uyar, 2008: 4).

Terör örgütleri kendileri ile bağlantısı olmayan kişiler aracılığı ile yasal şirketler kurabilmektedir. Bu şirketler aracılığı ile kar elde etmelerinin yanında yasa dışı faaliyetlerini de yürütmektedirler. Örneğin yasal olarak nakliye işi yapan bir firma arka planda uyuşturucu kaçakçılığına da destek olmakta, terör örgütüne ek bir gelir yaratabilmektedir.

Terör örgütlerinin başarıya ulaşması büyük ölçüde dış desteklere bağlıdır. Bir örgütün sadece yurtiçi kaynaklara ihtiyaçlarını karşılaması mümkün görünmemektedir. Güvenlik güçlerinin devamlı teyakkuzda olması örgütün bütün gelir kaynaklarının tıkanmasına yol açacaktır. Bu nedenle dış destek örgütlerin nefes almasını sağlamaktadır (Gürel, 2015: 25).

Herhangi bir devlet tarafından desteklenen terör örgütleri ise ağırlıklı olarak soğuk savaş döneminde görülmüştür. Devletler terörizmi dolaylı ve gizli olarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. Dünyanın iki kutuplu bir hale geldiği o yıllarda Sovyetler ve ABD birbirlerine karşı terörizmi kullanmaktan çekinmemişlerdir (Gücenmez, 2014: 25). 11 Eylül saldırılarından sonra ise ABD'nin terörizmi finanse eden ülkelere karşı uyguladığı ağır yaptırımlar devlet destekli terörizmin bitmesini sağlamıştır. Bunun yanında terörizmin finansmanı ile bağlantılı olan kara para aklama ve organize suç ile de mücadelede artış sağlanmıştır.

Terörist gruplar dış desteğe tamamen bağlı kalmak istememektedirler. Bunun nedeni ise finans sağlayanların terör örgütlerini kendi çıkarlarına göre kullanmak isteyeceklerini düşünmeleridir (Freeman, 2011:464). Bu nedenle terör örgütleri işin yasal görünümü gelirler büyük bir önem arz etmektedir.

Teröristlere ait olan fonlar ağırlıklı olarak banka havalesi, kişisel ve ticari hesaplar aracılığı ile kullanılmaktadır. Bu fonlar yasal görünümü kuruluşlar aracılığı ile transfer edilerek, emtia ve menkul kıymet alımları gibi unsurlar ile gizlenmeye çalışılır (Udofia, 2012: 16).

Terörizmin finansmanı ile mücadelede bir dönüm noktası olan 11 Eylül saldırılarının yaklaşık maliyetinin yarım milyar dolar olduğu bilinmektedir (Napoleoni, 2008: 152). Terör örgütleri devasa miktarlar ile gerçekleştirdikleri eylemlerin yanında küçük maliyetli eylemlerde gerçekleştirebilmektedir. Ancak büyük miktardaki bu eylemlerin maliyeti terörizmin finansmanının ulaştığı boyutu gözler önüne sermekte ve mücadelenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Terörist bir eylemi finanse etmenin büyük meblağlarda para gerektirmediği hakkında bir fikir birliği vardır. Örneğin 2004 Madrid saldırıları yaklaşık 10 bin Dolara, 2002 Bali bombaları 50 bin Amerikan Dolarına ve 2005 Londra metro saldırısının da 8000 Sterline mal olduğu bilinmektedir. Bu iki durum küçük bir örnek olmakla beraber, terör örgütlerinin eğitim kampları ve genel bir altyapı kurmaları yüksek maliyetlere neden olmaktadır. Terör örgütleri bunun finansmanını ise ağırlıklı olarak uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, haraç gibi organize suç faaliyetlerinden elde edebilmektedir (Harvey, 2019: 138).

Terörizmin finansmanın üzerine gidilmesi ve ortaya çıkarılması gelecekte meydana gelecek olayların önlenmesinin yanında eylemlerin nasıl yapıldığını, örgütün hiyerarşik yapısını ve destekçilerini ortaya çıkarmak açısından önemlidir (Altunok ve Denizer, 2008: 9).

1.2.2.2. Yasa Dışı Gelirler

Teröristler korku içeren eylemlerini uzun vadede sürdürebilmek için her zaman belirli bir finans kaynağına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu finansman ise kaçakçılık, hırsızlık, bağış ve yardımlar, organ mafyacılığı, insan ticareti, gasp, haraç toplama, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi yasa dışı yollardan sağlanmaktadır.

Terör örgütlerinin yasa dışı gelirlere yönelmelerini sağlayan iki temel konu vardır. Bunlar (Altan, 2019: 39):

- Diğer devletlerin terör örgütlerine eskisi kadar destek vermemesi ve terör örgütlerinin gelirlerinde ciddi azalmalar meydana gelmesi,
- Yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin yüksek kâr payına sahip olmasıdır.

Bu suç faaliyetlerinin en yaygın olanı da uyuşturucu ticaretidir. Teröristler elde ettikleri bu yasa dışı gelirleri kolluk kuvvetlerinin ve yetkili birimlerin dikkatini çekmeden planlanan bölgelere ve hücrelere transfer etmektedirler (Gökbunar R. ve Gökbunar, 2010: 2; Yıldırım, 2013: 61; Koh, 2006: 25).

Terör örgütleri tarafından uyuşturucunun pazarlanması, üretiminin kolay, kâr marjının yüksek olması, kısa sürede nakde çevrilebilir nitelikte olması, saklanması veya taşınmasının örgüt üyeleri tarafından yapılması, örgütlerin uyuşturucu ticaretine yönelme sebeplerindendir (Alkan, 2004: 294).

Teröristler yasa dışı yollarla topladıkları bu fonları kullanabilmek amacıyla karmaşık yöntemler tercih ederler ve bu yöntemlerle çeşitli kaynaklardan gelen fonları işletir ve izlerler. Muhasebecilerin, avukatların ve bankacıların yetenekli

hizmetlerinden yararlanırlar ve ayrıca çeşitli finansal hizmet ürünlerinden yararlanırlar (Alhassan, 2011: 24). Ayrıca terör örgütleri yasa dışı sanat ticareti ile de gelir edebilmektedir (Hufnagel ve King, 2019: 8). Suriye iç savaşından sonra ortaya çıkan IŞİD terör örgütünün ele geçirdiği bölgelerde arkeolojik kazı yaptığı ve bulunan tarihi eserleri satarak yüksek gelirler elde ettiği bilinmektedir. Örneğin, IŞİD'in EL- Nabuk kentinde bulduğu 8000 yıllık tarihi eserleri sattığı ve bu satış yolu ile 36 milyon dolar kazandığı ortaya çıkmıştır (Erdoğan ve Deligöz, 2015: 17).

Terör örgütleri kaçakçılık aracılığı ile her yıl milyarlarca dolar kaynak elde etmektedir. Teröristler denetimin olmadığı, kolluk kuvvetlerinin yeteri derecede mücadele edemediği bölgelerde uyuşturucu yetiştirmekte, yetiştirdikleri bu uyuşturucuyu gelişmiş ülkelere satarak ciddi gelirler elde etmektedirler. El- Kaide terör örgütünün kaçakçılık üzerinden elde ettiği gelirler toplamak amacıyla vakıflar kurması bu duruma bir örnektir (Clarke, 2016: 5).

Terör örgütleri kaçakçılığı etkin şekilde kullanarak yüksek gelir elde etmekte, ayrıca kaçakçılık yapanlardan vergi adı ile topladığı haraç ve rüşvetlerden de yüksek gelirler elde etmektedir (Sarhan, 2018: 75).

Terör örgütlerinin diğer bir önemli gelir kaynağı ise insan kaçakçılığıdır. Savaşlar, ekonomik krizler, işsizlik, kıtlık gibi sorunları aşmak isteyen insanlar farklı ülkelere yerleşmek istemekte, bu istekleri doğrultusunda karşılaştıkları engelleri de yasa dışı olarak aşmak zorunda kalmaktadır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, dünya genelinde gerçekleştirilen insan kaçakçılığını en karlı ilk üç suç arasında göstermekte, insan kaçakçılığından elde edilen gelirin ise yıllık 36 milyar dolar olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir (Cassandra ve Das, 2018: 28). Bunun yanında fidye için tanınmış, popüler kişileri de kaçıran terör örgütleri, bu eylem ile seslerini duyurmak, toplumda korku yaratmak ve taleplerinin kabul ettirmeyi amaçlamaktadır.

Terör örgütleri yasa dışı olarak elde ettikleri gelirleri ise; elmas, altın gibi değerli madenlere çevirmekte veya bu toplu nakit paraları belirlenen merkezlerinde koruyarak zamanı geldiğinde militanlarına aktarmaktadır (Yücebaş, 2010: 278).

1.2.3. Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı İlişkisi

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı, finansal sistemin işleyişini bozmakta, toplum huzurunu, bir ülkenin itibarını ve ekonomik istikrarını olumsuz etkileyerek uluslararası bir risk oluşturmaktadır (Silva, 2019: 2). Kara para aklama ve terörizmin finansmanı bir arada görüldüğünde, bu suç unsurlarına finans suçları da denilmektedir (Veng, 2016: 29).

Kara para aklama genel olarak varlıkların cezai kökeni ile ilişkiliyken, terörizmin finansmanı ağırlıklı olarak yasal yollardan gerçekleşmektedir (Harvey, 2019: 137). Terörizmin finansmanında kullanılan paralar genellikle suç faaliyetlerinden elde edildiği gibi yasal kaynaklardan da elde edilmektedir. Ancak kaynağı yasal olsun olmasın bu finansmanın kökenlerini gizlemek gerekir. Bunun nedeni ise fonların kaynağının gizlenmesi durumunda eylemlerin açığa çıkmasının zor olacağıdır (Alhassan, 2011: 25). Ayrıca terörizmin finansmanı ile elde edilen gelir yasa dışı alanlarda yani terör örgütüne kaynak sağlamak amacı ile kullanılırken aklama ile elde edilen gelir yasal sisteme dahil edilerek kullanılmaktadır. Buradaki amaç suç faaliyeti ile elde edilen gelirleri mali sisteme dahil ederek meşruiyet kazandırmaktır (Çakır, 2016: 133).

Terör örgütleri ve finansörleri mali düzenlemelerden kaçınmak, kolluk kuvvetlerine yakalanmamak ve elde edilen kaynağa el konulmasını önlemek için kara para aklama metotlarını kullanmaktadır (Köksoy, 2016: 16). 2015 senesinde FATF tarafından hazırlanan bir raporda, Orta Doğu'da yaşanan terör eylemlerinin kara para aklama ve terörizmin finansmanına katkı sağladığını belirten bir rapor yayınlanmıştır (FATF, 2015: 12).

Terörizmin finansmanı ve kara para aklama arasındaki en önemli bağlantı, elinde suç geliri bulunduran örgütlerin gelire el konulmasını engellemek amacı ile aklama tekniklerinin kullanılmasıdır (Schott, 2003: 6). Bu nedenle söz konusu suç gelirinin kaynağını gizlemek amacı ile farklı işlemlere tabi tutarak farklı bir görünüm kazandırmayı amaçlarlar (Sieber ve Vogel, 2015: 14). Yasal faaliyetler sonucu elde edilen gelirlerin aklanmasına gerek olmadığı düşünülse de terör örgütleri bu yasal faaliyet ile örgüt arasında bağlantıları gizlemek ve daha karmaşık hale getirmek isteyebilir. FATF uzmanları terör bağlantılı faaliyetler ile ilgili yaptıkları araştırmada teröristlerin ve onlara destek sağlayan kuruluşların aklamada kullanılan tekniklerin aynısını kullandıkları sonucuna varmıştır (Yılmaz, 2006: 55).

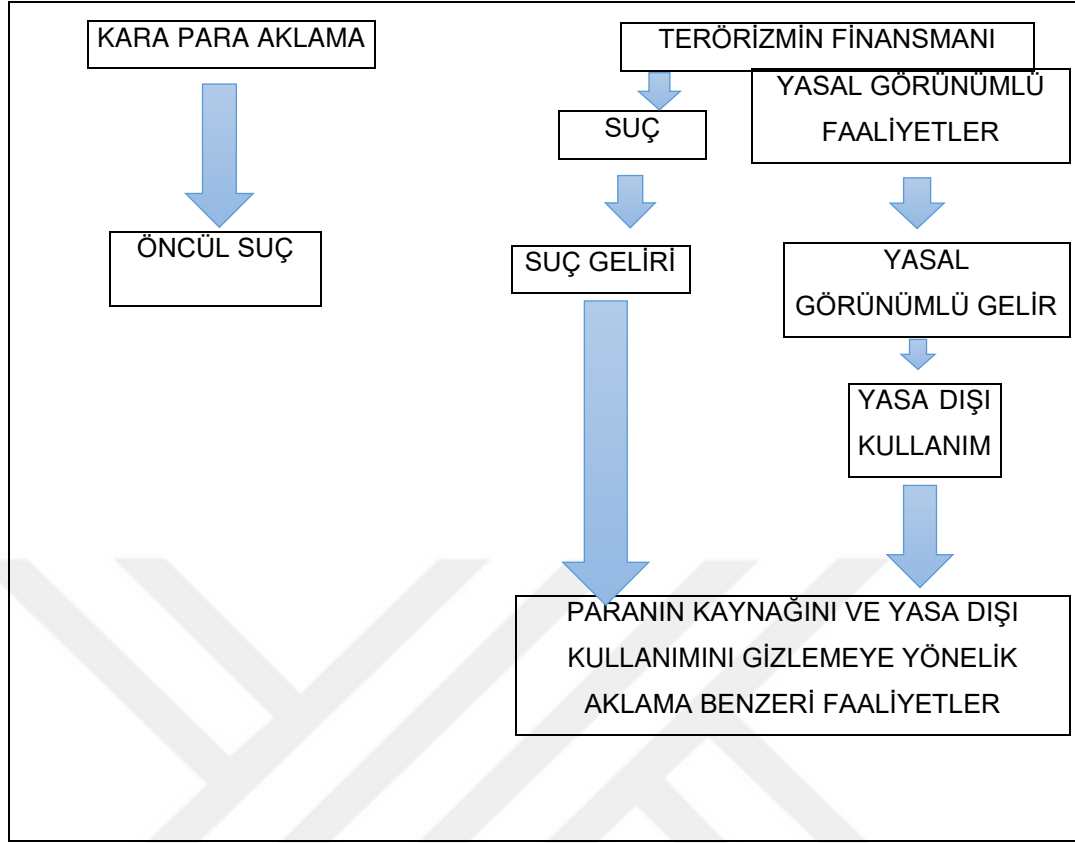
Paranın aklanması için kullanılan yerleştirme, ayrıştırma ve bütünleştirme aşaması terörizmin finansmanında da geçerlidir. Yerleştirme ve ayrıştırma aşamasında benzerlik bulunurken bütünleştirme aşamasında amaçlar doğrultusunda farklılık görülebilir. Bütünleştirme aşamasında aklanan para yasal olarak kullanılmaktadır. Bu aşama terörizmin finansmanında ise yasa dışı amaçlar için kullanılmaktadır. Terörizmin finansmanında aklanan paranın kullanım aşamasının gizlenmesi gerekebilir (Aykın ve Gümüşay, 2008:406-407)

Aklama ve terörizmin finansmanı arasında bir diğer benzerlikte mücadele yöntemleridir. Bu benzerlik ilk aşamada suç işlenerek gelir elde edilebilmesi daha sonra bu suç gelirinin aklanarak kullanılmasından oluşmaktadır. Uluslararası sözleşmeler ve ulusal düzenlemelerde de bu benzerliğe vurgu yapılmıştır (Çakır, 2016: 133). Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele ise iki tehlikeli unsurun yok edilmesi için tek bir silahın kullanılması olarak örnek gösterilmektedir (Udofia, 2012: 17). Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede siyasi iradenin, kolluk kuvvetlerinin ve devlet memurlarının takındığı tavır ve izledikleri politika çok önemlidir. Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele eden kişi veya kurumlar suç gelirini ortaya çıkarmak için tüm yasal mevzuata hâkim olmalı, ceza kanunlarını bilmeli, güncel aklama yöntemlerinden haberdar olmalı ve çevredeki hareketleri izlemelidir (Udofia, 2012: 27). Alınacak karar ve önlemler bu konunun bağlantıları göz önüne alınarak oluşturulmalıdır.

Kara para aklamada elde edilen gelirin kökeninin gizlenmesi amaçlanırken, terörizmin finansmanında böyle bir durum yoktur. Teröristlerin amacı belirli bir gelir elde etmek ya da maddi olarak saygınlık kazanmak değildir (Harvey, 2019: 139). Teröristler genel olarak faaliyetlerini finanse etmeyi amaçlarlar. Ayrıca kara para aklamada yüksek meblağlar görülmekteyken terörizmin finansmanında düşük miktarlar söz konusu olmaktadır. Terörizmin finansmanında bu miktarların düşük olması terörist faaliyetlerin ortaya çıkarılmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu faaliyetleri yürüten finans kurumlarının da olayı fark etmesini engellemekte, yasal kuruluşların gerekli önlemleri almasının önüne geçmektedir (Yüksel, 2019: 69).

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede ortak hareket edilmesi gerekmektedir. Bu ortak mücadele yönteminde ise bilinmesi gereken konu terörizmin finansmanının kara para aklamaya göre daha karmaşık bir yapıya sahip olmasıdır. Terörizmin finansmanında elde edilen gelir herhangi bir suç faaliyetinden geliyor ise kara para aklama ile benzer veya aynı süreçlerden geçmektedir. Fakat terörizmin finansmanına neden olan gelir yasal yollar ile elde edilmiş fonlar ise terörizmin finansmanı kara para aklamadan farklılaşır (Aykın ve Gümüşay, 2008: 411). Aklama ve terörizmin finansmanı ile etkin bir mücadelede bu konu göz önünde bulundurulmalı, atılacak hukuki adımlar ona göre şekillenmelidir.

Şekil 1: Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı İlişkisi

Kaynak: Aykın ve Gümüşay, 2008:408.

Şekil 1’de kara para aklama ve terörizmin finansman aşamaları gösterilmektedir. Şekilde de görüldüğü üzere kara para aklama öncül suç ile ortaya çıkarken terörizmin finansmanı suç geliri ve yasal görünümlü faaliyetler ile sağlanabilmektedir. Aklama ve terörizmin finansmanını bir arada değerlendirilmesini sağlayan ortak konu ise suç gelirleridir. Bu suç gelirleri uyuşturucu kaçakçılığı başta olmak üzere, hırsızlık, haraç, fidye gibi suç unsurları ile elde edilmekte ve benzer aklama faaliyetlerinden geçmektedir. Diğer yandan kara para aklama ve terörizmin finansmanı arasındaki farklılık ise terörizmin finansmanının yasal görünümlü kaynaklar ile de sağlanabilmesidir. Başlangıçta söz konusu gelir aklamanın aksine yasal bir faaliyetten elde edilmiş yasal bir gelirdir. Bu elde edilen yasal gelirin yasa dışı alanlarda kullanımı ve terör örgütlerine aktarımı ise bir sonraki aşamadır. Aklama faaliyeti ise en son aşamalarda gerek duyulduğunda gerçekleştirilir.

Kara para aklamada maddi unsuru oluşturan öncül suç varlığı terörizmin finansmanında aranmamaktadır. Bu durum kara para aklama ve terörizmin

finansmanında diğ er bir farkı ortaya koymaktadır ( akır, 2016: 134).

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı sıkı düzenlemelere ve uygulanan tedbirlere rağmen, finans sisteminin yetersizliğı, kolluk görevlerinin ihmali ve art niyeti nedeni ile halen engellenememektedir (Udofia, 2012: 22).

İKİNCİ BÖLÜM

KARA PARA AKLAMA ve TERÖRİZMİN FİNANSMANI İLE MÜCADELEDE ULUSAL ve ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER, KURULUŞLAR

Birinci bölümde kara para aklamanın her geçen gün farklı yöntemler ile karşımıza çıktığı, küresel ekonomi ve dünya barışını olumsuz etkilediği anlatılmıştır. Ayrıca aklama ve terörizmin finansmanının iki ayrı suç olarak değerlendirilmemesi gerektiği, kara para aklama ve terörizmin ilişkisinin benzer ve ortak yönlerine değinilmiştir.

Kara para aklama ve terörizmin finansmanının engellenmesi, insanların bu iki suç unsurundan maddi ve manevi anlamda en az şekilde etkilenmesi ise bu suç unsurları ile mücadelenin etkinliğinden geçmektedir.

Küreselleşen dünyada belirli bir ülkenin belirli sınırlar içinde tek taraflı olarak mücadele yürütmesi başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Bu durum uluslararası iş birliğinin önemini ortaya koymaktadır. Bunun yanında ülkelerin güvenlik ve istihbarat birimlerinin kendilerini her alanda geliştirmesi ve küresel olarak bir haberleşme mücadele ağının ortaya koyulması ise aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede en önemli konulardan biridir. Bu nedenle aklama ve terörizmin finansmanı ile uluslararası mücadele en başından bu yana üzerinde durulan ve uluslararası kuruluşların düzenlemeler getirdiği bir konu olmuştur. Uluslararası kuruluşların yanında ulusal olarak belirli bir mücadele benimsenmesi ve bu mücadele kapsamında gerekli önlemlerin alınması bu iki suç unsuru ile mücadelede büyük önem arz etmektedir. Bu bölümde geçmişten günümüze ulusal çapta atılan adımlar ile birlikte uluslararası kuruluşların mücadelesinden ve alınan önlemlerden bahsedilmiştir.

2.1. KARA PARA AKLAMA İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER, KURULUŞLAR ve ULUSAL DÜZENLEMELER

70'li yılların sonunda organize suç örgütlerinin varlığından dolayı en çok zarar gören ülkelerde kara para aklamaya karşı düzenlemeler ortaya çıkmış ve bu ülkeler elde edilen yasa dışı gelirin mali sisteme entegre edilmesini önlemek, cezalandırmak ve ortaya çıkarmak adına bazı düzenlemeler yapmışlardır (Kocasakal, 2000: 101). Bu düzenlemeler ile birlikte söz konusu suçlarla ulusal mücadele yeterli sonuç

verememiş, uluslararası düzeyde etkin mücadelenin önemi ortaya çıkmış ve aklama ile mücadele önlemleri gündeme gelmiştir (Aykın, 2007: 34).

Kara para aklama ile mücadelede amaç organize suçu tespit etmek, uyuşturucu ticaretini azaltmak, terörizmden caydırmak ve finansal hizmetlerin itibarını korumaktır (Z yen ve Corporation Of London, 2005: 13). Günümüzde yayınlanan sözleşmeler ve yönetmelikler devamlı güncel tutulmaya çalışılsa da aklayıcılar ve terörü finanse edenler hakkında halen tam bir bilgiye erişilememektedir. Genel anlamda acemi olanlar ve hata yapanların yakalandığı bilinmektedir (Teichmann, 2019: 2). Ayrıca ülkelerin mevcut durumunda aklamanın miktarı ile ilgili sistematik bir veri toplama yöntemi ve veri analizinin olmadığı görülmektedir. Bunun yanında medyada ve araştırma raporlarında sistematik bir analiz halen yapılamamaktadır (Reuter, 2019: 10). Bu durumda aklama ile mücadelede net ve objektif önlemler alınmasının önüne geçmektedir.

Kara para aklamayı önlemeye yönelik atılan adımlarda düzenlemelerin ve cezalandırmaların yetersiz kalması ise suç geliri aklayan suçluların bu işten caymamasına ve ne olursa olsun aklama işini devam ettirmelerine neden olmaktadır (Udofia, 2012: 12).

Kara para aklama ile mücadelede uluslararası işbirliği hem kamu hem de özel sektör arasında finansal istihbaratı arttırmak ve finansal istihbarat ağını yaygınlaştırmak çok önemlidir (Carlos, 2014: 12). Fakat bu durum yüksek maliyetler ortaya çıkarabilmektedir. Özellikle geri kalmış, fakir ülkeler için ağır bir yük oluşturmaktadır. Ayrıca bu ülkeler aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede yeterli bir geri dönüşüm sağlayamamaktadır. Hukuk sisteminin düzeltilmesi, bunun için gerekli altyapı ve personelin maliyeti, ayrıca kolluk kuvvetlerine teknik ve bilgi eğitimleri verilmesi yüksek maliyetler içermektedir. Bunların yanında bilgi alışverişi için kurulacak iletişim altyapısı ve gerekli nitelikli personel temini bu ülkeler için ayrı bir sorunu da gündeme getirmektedir (Reuter, 2019: 11). Genel anlamda alınacak önlemler ve yaptırımların bu sorunu da kapsamaması aklama ile mücadelenin yaygınlaştırılması açısından önem arz etmektedir.

Terörizmin finansmanı ve aklama suçlarını ortaya çıkarmak ve etkin bir soruşturma gerçekleştirebilmek için devlet kurumlarını daha fazla teknolojik olanak, altyapı ve etkin bir işgücü tahsis edilmelidir. Ayrıca hükümet ve özel sektör arasında bilgi ve istihbarat alışverişi gerçekleşmelidir. Terörizmin finansmanının en önemli kaynakları arasında olan bağış, sadaka gibi hayır amaçlı gelirlerde vatandaşlar daha

şeffaf bir biçimde bilinçlendirilmelidir (Realuyo. 2015: 2). Suçların artışını önlemek, toplum refahını sağlamak ve şeffaf bir ekonomi yaratmak için suçluların yasa dışı gelirlerini takip etmek, ele geçirmek, varlıklarından haberdar olmak gerekmektedir (Udofia, 2012: 15).

2.1.2. Uluslararası Sözleşmeler

Kara para aklamanın küreselliğini, gelirlerin aklanmasını, suç faaliyetlerinin yürütülmesinin engellenmesi ve küresel olarak standartlar belirlemek için uluslararası işbirliği gereklidir (McDowell vd., 2001: 8).

Uluslararası mücadele kapsamındaki ilk çalışmalar 1988 tarihli Viyana Konvansiyonu ile başlamış, daha sonra 1989 tarihinde Mali Eylem Görev Gücünün (Financiak Action Task Force – FATF) oluşturulması, 1990 tarihli Strasbourg Konvansiyonu, 1995 tarihli Egmont Grubunun ve 2000 tarihli Palermo konvansiyonun kurulması ile devam etmiştir.

Viyana konvansiyonu uyuşturucudan elde edilen gelirin aklanması suçuna odaklanmış, uluslararası iş birliğini teşvik edici önlemler almıştır. Avrupa konseyi ise her türlü suç gelirin soruşturulması ve el konulmasına yönelik adımlar atmıştır (Carlos vd., 2014: 9)

Ulusal ve uluslararası olarak atılan adımlar ise aklama ile mücadele sistemini; bastırıcı tedbirler, önleyici tedbirler ve etkin uluslararası işbirliği olmak üzere üç boyutlu olarak şekillendirmiştir (Aykın, 2008: 38).

Kara para aklama ile mücadelede geliştirilen uluslararası stratejileri dört başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar (Güner, 2003: 312):

- 1) Kara para aklamanın suç olarak kabul edilmesi ve aklamaya konu varlıklara el konulması,
- 2) Aklama faaliyetlerin önlenmesi için merkezi kuruluşlu bir örgüt kurulması,
- 3) Bankalar ve faaliyette olan finans kuruluşların kara para aklama da kullanılmasının önlenmesi,
- 4) Uluslararası işbirliğin gerçekleştirilmesi.

Bu gelişmeler kapsamında ilk olarak Avrupa Konseyi tarafından 27 Haziran 1980 tarihinde R80/10 sayılı tavsiye kararı yayımlanmıştır. Bu kararın ardından uluslararası alandaki ilk adım ise 20 Aralık 1988 tarihinde yayımlanan Viyana Uyuşturucu Bildirgesi (Bağımlılık Yaratıcı ve Psikotropik Maddelerin Ticaretine Karşı Bildirge) olmuştur. Bu bildirgenin ardından 1990 senesinde 'Strasbourg Bildirgesi (Suç Eylemlerinden İleri Gelen Kazançların Aklanması, Bulunması ve Müsaderesi

Hakkındaki Bildirge)' yayımlanmış ve bu uygulama genişletilmiştir. 2000 yılına gelindiğinde ise BM üye ülkelerin uygulayacağı 'Palermo Bildirgesi (Sınırlar Ötesi Suçlara Karşı Bildirge)' yayınlanmıştır (Hypo Investment Bank, 2006: 34).

2.1.2.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (80) 10 Sayılı (Yasa Dışı Kaynaklı Fonların Saklanması ve Transferine İlişkin Önlemler) Tavsiye Kararı

Aklama ile mücadeleyi esas alan ilk uluslararası belge özelliğini taşıyan R (80)10 sayılı 'Yasa Dışı Kaynaklı Fonların Saklanması ve Transferine İlişkin Önlemler' tavsiye kararı Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1980 yılında yapmış olduğu toplantısında kabul edilmiştir. (Akar, 1997: 5).

R (80)10 sayılı tavsiye kararında üye ülkelerin bankacılık sisteminde almaları gereken önlemler listelenmiş, bankaların bu önlemleri en kısa zamanda almaları gerektiği vurgulanmıştır. Bankaların işlemlerinde müşterilerden resmi bir kimlik almaları, kiralık kasaları devamlı ve tanıdık olan müşterilerine kiralamalarını, seri numaralı kayıtlı olan paralara rezerv koymaları ve banka personeline müşteri bilgilerinin kontrolü ile suç davranışları üzerine gereken eğitimi vermeleri alınması gereken önlemler olarak belirtilmiştir. Alınan kararların üye ülkelere bir yaptırımı olmamakla birlikte bankacılık sektörü ile sınırlı kalmıştır (Kuntay vd., 2000: 131).

2.1.2.2. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler (Vienna) Sözleşmesi

Aklamada uluslararası işbirliğini öngören 'Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi' 19 Haziran 1988 tarihinde Vienna'da imzaya sunulmuş ve 20 devletin imzası ile 11 Kasım 1990'da yürürlüğe girmiştir (Değirmenci, 2007: 164). Vienna sözleşmesi kara para aklama ile ilgili yasaların küresel bazda temellerin atıldığı bir dönüm noktasıdır (Oral ve Gökbnar, 2017: 98).

Vienna Sözleşmesi, uyuşturucu kaçakçılığından gelir elde edenleri engellemek amacı ile kara para aklamayı uluslararası hukukta suç olarak tanımlamıştır (Reuter, 2019: 4). Sözleşme uluslararası hukukta yapılan ilk tanım olması nedeniyle sözleşmedeki hükümler yol gösterici niteliktedir. Sözleşmenin 'Suçlar ve Yaptırımlar' başlıklı 3. Maddesinin 1. Fıkrasının 'b' bendinde aklama eylemi ve aklamanın tanımı ile ilgili olarak (Çakır, 2016: 9-10):

"Bir mamelekin bu fıkranın (a) bendindeki suç veya suçlardan birinden veya suç veya suçlardan birine iştirakten kaynaklandığını bilerek, mamelekin gayri meşru kaynağını gizlemek veya olduğundan değişik göstermek veya böyle bir suçun

işlenmesine karışmış bir kişinin eylemlerinin yasal sonuçlarından kaçmasına yardımcı olmak amacıyla, bu mamelekin bir başka mameleke dönüştürülmesi veya devredilmesi; 1. Fıkranın (a) bendinde belirtilen suçlardan birinden veya bunlardan birine iştirakten kaynaklandığını bilerek malvarlığının gerçek niteliğinin, kaynağının, bulunduğu yerin, yararlanma hakkının, üzerindeki hakların ve kime ait olduğunun gizlenmesi veya olduğundan değişik gösterilmesi” ifadesine yer verilmektedir.”

Sözleşme uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığına karşı daha etkin mücadele için taraf ülkelerin iş birliğini yerine getirme, ülkelerin kendi hukuk sistemlerine bağlı kalarak yasa çıkarma ve idari önlemler alma gibi gerekli bütün önlemleri almalarını sağlamak amacındadır. Maddelerde doğrudan ‘Kara Para Aklama’ ifadesi geçmemesine rağmen sözleşme aklama suçunu genel hatları ile tanımlayan ilk BM sözleşmesidir (Üstün, 2008: 65).

Sözleşmede uyuşturucu kaçakçılığının mali yönü ile ilgili olarak suç olarak belirtilen gelirlerin müsadereesi öngörülmüş olup, buna karşılık uluslararası düzenlemelerin yapılması ve uluslararası işbirliğinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Devletlerin ikili veya çoklu anlaşmalar yapmalarının teşviki ve müsadere uyuşturucu kaçakçılığının engellenmesinde etkili bir yöntem olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2006: 89-90). Ayrıca sözleşmenin 3. Maddesine göre taraf devletlerin işlenen suçun derecesi ile ilgili olarak hapis ve para cezaları ayrıca müsadere gibi cezai yaptırımlara tabi tutmaları; bu cezaların yanında failin tedavisi, eğitimi, topluma kazandırılmasına yönelik önlemler alınması gerektiği bildirilmiştir.

2.1.2.3. Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Zaptedilmesi ve Müsadere Edilmesine ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

Strasbourg sözleşmesi 8 Kasım 1990 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Bu sözleşme konsey tarafından kabul edilen ikinci sözleşme özelliği taşımaktadır. Konseyin ilk adımı ise 1980 yılında kabul edilen tavsiye kararıdır.

Strasbourg Konvansiyonunun en büyük özelliği ise öncül suç kavramının bir tek uyuşturucu madde ile sınırlandırmaması ve öncül suça her türlü suçtan elde edilen gelirleri ekleyerek kara para kavramına eklemesidir (Çelik, 2011: 63). Bunun en büyük nedeni ise kara paranın kaynağının sadece uyuşturucu ticareti ile sınırlandırmanın diğer ağır suçları göz ardı etmek olacağı düşüncesidir. Bu düşünce kapsamında ise konvansiyona aklamaya karşı arama, müsadere ve ulusal sistemlerin kazançlarını izleme gibi hükümlerle de takviye edilmiştir (Başak, 1998: 12).

Aklamanın önlenmesi ile ilgili 2 kategori önlem öngörülmektedir (Kocasakal, 2000: 122):

- Birinci kategorideki önlemler ulusal düzeyde alınması gereken önlemleri içermektedir. Sözleşmenin birinci maddesinde 'gelir', 'malvarlığı', 'vasıta', 'müsadere' ve 'asli suç' kavramlarının tanımları yapılmaktadır. İkinci maddesinde gelirlerin müsadere, üç ve dördüncü maddede aklama faaliyetlerinin ortaya çıkabilmesi için özel araştırma tekniklerinin düzenlenmesi ve 6. maddede aklama faaliyetlerinin suç olarak düzenlenmesi yer almaktadır.
- İkinci kategori önlemler ise uluslararası iş birliğini geliştirecek olan önlemlerdir. Madde 13 ve 17'de müsadere konuları ile iş birliği yapılması, madde 8 ve 10'da suç gelirinin iadesi ve madde 11 – 12'de ise suç gelirin el koyma veya bloke etme yer almaktadır.

2.1.2.4. Terörizmin Finansmanı ve Suçtan Elde Edilen Gelirleri Aklanması, El Konulması ve Müsadere Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi

1990 yılında imzalanan Strazburg sözleşmesi, Avrupa Konseyi tarafından terörizmin finansmanının yalnızca kara para aklama ile değil yasal faaliyetler sonucunda da gerçekleşeceği varsayılarak kapsamının genişletilmesine ve güncellenmesine karar verilmiştir. Bu karar doğrultusunda kara para aklamayı ve terörizmin finansmanını düzenleyen ve ilk uluslararası sözleşme özelliğini taşıyan Terörizmin Finansmanı ve Suçtan Elde Edilen Gelirleri Aklanması, El Konulması ve Müsadere Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi 16 Mayıs 2005 tarihinde oluşturulmuştur (Değirmenci, 2007: 167).

2.1.3. Uluslararası Kuruluşlar

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile küresel mücadelede uluslararası kuruluşlara büyük görev düşmektedir. Uluslararası kuruluşlar aklama ve terörizmin finansmanına karşı ortak hareket edilmesi, kararların ortak alınması ve alınan bu kararların uygulanabilirliği açısından önemlidir.

Uluslararası mücadele için ilk olarak Basel Komitesi sonrasında ise Egmont Grubu, Mali Eylem Görev Gücü (FATF) ve Wolsberg Grubu kurulmuştur. Bu kuruluşlar arasında Egmont Grubu uluslararası istihbarat açısından gerekli faaliyetleri yürütmektedir. FATF ise aklama ve terörizmin finansmanı ile genel anlamda mücadele yürüten ve lider konumunda bulunan en önemli kuruluştur.

2.1.3.1. Basel Komitesi (BIS- Bank For International Settlement)

Basel Komitesi 1974 yılının sonlarında, uluslararası para ve bankacılık piyasalarında meydana gelen ciddi sorunlardan dolayı 10 ülkenin Merkez Bankası tarafından kurulmuştur. Komitenin amacı bankacılık denetim sisteminin kalitesini arttırarak finansal istikrarı sağlamak ve üye ülkeler arasında bankacılık denetiminde işbirliği sağlamaktır. Komiteye üye ülkeler ise Almanya, Arjantin, Avustralya, Belçika, Brezilya, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Hong Kong, Hindistan, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Kore, Lüksemburg, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan, Singapur ve Türkiye'dir. Ayrıca komitenin aldığı kararlar tavsiye niyetinde olup yol gösterici niteliktedir (BIS, 2019).

Basel komitesi 1988 senesinde 'Bankacılık Sisteminin Suçluların Kara Para Aklama Amacıyla Kullanmasının Önlenmesi Bildirisi' adında bir bildiri yayımlamış ve bu bildiride kimlik tespiti, kurallara ve yasalara uygunluk, ilgili birimler ile iş birliği ve yürütülecek politikalar belirtilmiştir (Üstün, 2008: 32). Uygulanacak bu politikalardaki temel amaç ise kara para aklamada bankaların bir araç olarak kullanılmasının önüne geçilebilmesi için bankacılık sektöründe belirlenen ortak ilkelerin kabul edilmesini sağlamaktır (Gilmore, 1992:8).

Basel Komitesinin dört temel prensibi vardır. Bunlar (Aykın,2007):

- Müşterinin tanınması ve kendi adına işlem yaptığının tespiti için uygun önlemler geliştirilmesi: Bankalar müşterilerinin kimliğinin tespiti üzerine gerekli önlemleri almak ve yüksek limitli işlemlerde kimliği ile ilgili yeterli belge ortaya koyamayanlara hizmet vermemelidirler. Bu duruma yönelik politika geliştirmelidirler.
- Kanunlara uyum- yüksek etik standartlar: Bankaların yürütmekte olduğu faaliyetlerin yasalar ve etik değerlere uygunluğu gerekli kurumlarca kontrol edilmeli ve gerekli görülen önlemler yürürlüğe konulmalıdır.
- Kanun uygulama birimleri ile iş birliği içinde çalışma: Bankalar mevzuata uygun bir biçimde ilgili birimler ile yakın bir bilgi alışverişi içinde olmaları ve bu yönde ortak çalışma yürütmeleri gerekmektedir. Aldatıcı işlem yapma veya eksik bilgi verme konusunda müşterilerine yardımcı olmamalı, işlemin yasa dışı bir kaynak tarafından sağlandığı ile ilgili şüpheler ortaya çıkmışsa gereken önlemleri almalıdırlar. Önlemler arasında işlemi gerçekleştirilmeme, müşteri ile ilişkiyi sonlandırma ve hesap kapatma gibi işlemler vardır.

- İlgelere uyum için politika ve prosedürler oluşturulması: Banka personellerinin kara parayı aklama ile mücadelede alınacak önlemler hakkında bilgilendirilmesi, gereken önlemleri almaları kapsamında banka politikaları oluşturulmalıdır. Politikaların uygulanması ile ilgili iç kontrol araçları kullanılmalıdır.

2.1.3.2. Egmont Grubu

Kara para aklamayı suç olarak kabul etmiş ve bununla mücadele eden ülkeler mali istihbarat birimlerini tek çatı altında toplamak, daha etkin bir mücadele yürütebilmek, istihbarat bilgilerini paylaşmak, işbirliğini arttırmak ve her birimin etkinliğini arttırmak amacı ile 24 ülkenin ve sekiz uluslararası kuruluşun katılımı ile 24 Haziran 1995 tarihinde Brüksel’de kurulmuştur (Çelik vd., 2000:163).

Egmont Grubunda ayrıca bir çalışma grubu bulunmakta ve dört gruba ayrılmaktadır. Bunlar:

- Para Aklama/ Terör Finansmanı Bilgi Değişimi Çalışma Grubu,
- Üyelik, Uyum ve Destek Çalışma Grubu,
- Politika ve Prosedürler Çalışma Grubu
- Teknik Yardım ve Eğitim Çalışma Grubu

Egmont Grubunun en önemli faydası ise üyelerin bilgi alışverişi için uluslararası anlaşmaların görüşülerek hazırlanması ve terörizmin finansmanının izlenmesini sağlayan anlaşmaların görüşülmesi olmuştur (Carlos, 2014: 24).

Şekil 2: EGMONT Grubu Çalışma Yapısı

Kaynak: Egmont Group, 2019

Şekil 2’de Egmont Grubu’nun çalışma yapısı gösterilmiştir. Egmont Grubunun en üst birimi ‘Finansal İstihbarat Birimleri Başkanlığı’dır. Başkanlar ‘Sekretery’ ile ‘Egmont Kurulu’na bağlı bulunmaktadır. Kurul ise bölgelerden sorumludur ve bu bölgeler Amerika, Asya ve Pasifik, Avrupa 1 ve 2, Avrasya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Doğu ve Güney Afrika, Batı ve Orta Afrika’dır. Avrupa 1 bölgesi 28 Avrupa Birliği üye devletinden oluşmakta bunun yanında İzlanda ve Norveç’te bu grupta değerlendirilmektedir.

Egmont Grubu ayrıca üye mali istihbarat birimlerine aşağıdaki şekilde destek sağlamaktadır (Egmont Group, 2018):

- Karşılıklı bilgi alışverişinde bulunularak uluslararası işbirliğinin genişletilmesi ve sistemleştirilmesi,
- Mali istihbarat birimleri tarafından istihdam edilen personelin uzmanlık ve kabiliyetlerini geliştirmek için personel değişimi ve eğitim sunarak istihdam birimlerinin etkinliğini arttırmak,
- Egmont Secure Web (ESW) gibi teknolojinin uygulanmasıyla mali istihbarat birimleri arasında daha iyi ve güvenli iletişimi güçlendirmek,
- Üye Mali istihbarat birimlerinin operasyonel bölümleri arasında artan koordinasyon ve desteği teşvik etmek,
- Mali istihbarat birimlerinin operasyonel özerkliğini teşvik etmek,
- Mevcut bir AML / CFT programı ile ya da kalkınma sürecinin ilk aşamalarında bir programa sahip olan alanlarda yetki alanlarıyla birlikte mali istihbarat birimleri kurulmasını teşvik etmek.

2.1.3.3. Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force – FATF)

Mali Eylem Görev Gücü (FATF), 1989 senesinde Paris'te toplanan G7 zirvesiyle birlikte aklama ile mücadelede yasal, düzenleyici, operasyonel tedbirler uygulamak amacı ile kurulmuş hükümetler arası bir kuruluştur (Zolkafli vd., 2016: 295). FATF an itibari ile 35 üye ülkeden ve 2 bölgesel organizasyondan oluşmaktadır (FATFGAFI, 2018).

FATF kuruluş amacı itibari ile:

- Aklamaya karşı tedbirler alınmasına yönelik dünyaya mesaj vermek ve aklamaya karşı girişimleri desteklemek,
- Yayınlanan 40 tavsiye kararını takip ve teşvik etmek,
- Aklama ile ilgili geliştirilen teknik ve trendleri takip etmek, buna karşın tedbirler uygulamak amacındadır (Üstün, 2008: 25-26).

FATF ilk olarak 1990 yılında mücadele için 40 tavsiye kararı yayımlamıştır. Bu tavsiyelerin güncel kalmasını sağlamak ve mücadeleyi etkin şekilde yürütmek için 1996, 2001, 2003 ve 2012'de revize edilerek evrensel bir mücadele yürütülmesi amaçlanmıştır. FATF aklama ve terörizmin finansmanı tekniklerini ortaya çıkarmak ve engellemek için önlemleri gözden geçirmekte ve ülkelere raporlar sumaktadır (Realuyo, 2015: 3). FATF kurulduğu yıldan bu yana aklama ile mücadelede ana kuruluş olarak faaliyet göstermektedir (Carlos, 2014: 10).

FATF'in en önemli görevi ise üye ülkelerin uluslararası standartlara uyumunu değerlendirmek ve bu değerlendirme sonucu yeni kılavuzlar yayınlamaktır. Bu değerlendirme süreci söz konusu ülkeye daha önceden yollanan anketlerin değerlendirilmesi ve ülke ziyareti yapılmasını içerir. Söz konusu ziyaret ulusal

makamlara, özel finans kuruluşlarına ve ilgili akademik kişilerle görüşülerek yapılmakta böylece ziyaret tamamlanmaktadır. Son aşamada ise elde edilen bulgular ile karşılıklı değerlendirme raporu yayımlanır (Carlos, 2014: 21-22).

FATF kurulduğu yıllarda tüm ülkelerin üye olmaması nedeniyle 2001 yılına kadar 40 önerinin küresel olarak uygulanamamasına neden olmuştur. FATF sonraki yıllarda ise aklamaya ve terör finansmanına karşı mücadelede lider kuruluş durumuna gelmiş ve tüm ülkeler FATF'a veya bir FATF-Bölgesel Kuruluşuna katılmıştır (Ferwerda, 2012: 47).

FATF'ın mevcut görevi altında dört ana görevi vardır. Bu görevler (Carlos, 2014: 21-22):

- Uluslararası standartları gözden geçirmek ve açıklığa kavuşturmak (40 + 9 Tavsiye);
- Tavsiyelerin uygulanmasını teşvik etmek;
- Yeni kara para aklama tehditlerine ve terörizmin finansmanına yönelik yeterli cevapları tespit etmek ve üretmek;
- Uluslararası toplumun diğer üyeleri ile çalışma ilişkileri kurmak.

Bu tavsiyelerin genel fikri ise firma veya bireylerin finansal işlemleri hakkında daha fazla bilgi toplamak, bu bilgiler ışığında aklanan parayı bulmak, hesabı dondurmak ve bu hesaplara el koyarak aklanan paranın mali sisteme entegre edilmesini önlemektir (Sharman, 2008: 640).

FATF'ın güncel amacı ise kara para aklama ve terör finansmanı ile etkin şekilde mücadele için ulusal ve uluslararası düzeyde politikalar geliştirmek, mücadeleye teşvik etmektir (Catolıca Lısbón, 2010: 8).

Kuruluş amacı ile sadece kara para aklamayı ele alan FATF'ın görev alanı 2001 yılında ABD'de gerçekleşen 11 Eylül saldırıları ile birlikte terörizmin finansmanı ile mücadele için geliştirilmiş bunun üzerine sekiz özel tavsiye kararı daha yayımlanmıştır. Bununla birlikte aklama eğilimlerini de takip eden FATF, üye devletlerin tavsiyelerini ve eylemlerinin hem hukuki hem de pratik etkilerin izlemektedir (Mitsilegas ve Gilmore, 2007: 123).

Öneriler ile birlikte bankaların ve diğer finans kuruluşlarının gerekli özeni göstermeleri gerekmekte, 'Müşteriyi Tanı' ilkesi kapsamında müşterilerinin kimliklerini doğrulamaları gerekmektedir. Bankalar ayrıca Mali İstihbarat Birimlerine farkına vardıkları şüpheli işlemleri (yüksek miktarda para yatıran müşteriler gibi) rapor etme yükümlülüğüne de sahiptir (Sharman, 2008: 640). Bu düzenlemeler bankalar ve diğer

finans kuruluşlarını kapsayacak şekilde genişletilmiş ve üye ülkelerin bu düzenlemeleri eksiksiz şekilde uygulamaları beklenmektedir.

Tavsiyelerin B bölümünde ise alınacak tedbirler arasında 'Müşterini Tanı İlkesi (Customer Due Dilligence)' bulunmaktadır. Bu ilkenin getirdiği tedbirler ise (TBB ve MASAK Çalışma Grubu, 2007: 59):

- Kimlik tespiti yapmak ve kimlik bilgilerinin teyit etmek,
- Uygulanacak olan işlemin niteliği ve gerçekleştirilecek işlem hakkında gerekli bilgileri edinmek,
- Tüzel kişiler ve ortaklıklarda söz konusu mülkiyetin gerçek sahibini ve bunların kontrolünün kimlerin elinde olduğunu tespit etmek,
- Finansal işlemlerden gerçek anlamda yararlanıcı konumda olan kişilerin kim olduğunu belirlemek ve lehdarın kimliği ile ilgili herhangi bir konuda şüpheyi düşmemek,
- Yapılacak olan işlemin müşteriye, işine, risk durumuna ve gerektiğinde fonun kaynaklarına dair bilgiler ile uyumlu olmasını sağlamak açısından müşteri takibini işlem süresince sürdürmektir.

FATF aklama ile mücadele için yayımladığı 40 öneriyi dünyanın her yerinde uygulanması ve uluslararası etkin mücadele için birçok sayıda bölgesel kurum oluşturmuştur. Bu bölgesel kuruluşlar; Asya Pasifik Grubu (Asia/Pacific Group on Money Laundering -APG), Karayip Mali Eylem Görev Gücü (Caribbean Financial Action Task Force – CFATF), Avrasya Grubu (Eurasian Group – EAG), Doğu ve Güney Africa Kara Para Aklama Grubu (Eastern and Southern Africa Anti Monet Laundering Group – ESAAMLG), Orta Afrika'da Kara Para Aklama Görev Gücü (Groupe d'Action Contre Le Blanchiment d'Argent En Afrique Centrale – GABAC), Latin Amerika Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force Of Latin America - GAFILAT), Orta Doğu ve Kuzey Afrika Mali Eylem Görev Gücü (Middle East and North Africa Financial Action Task Force - MENAFATF - GIABA) , Batı Afrika'da Kara Para Aklamaya Karşı Hükümetlerarası Eylem Grubu (Inter Governmental Action Group against Money Laundering in West Africa - GIABA), Kara Para Aklama Önlemlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Uzmanlar Komitesi (Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures - MONEYVAL)'dir.

Asya Pasifik Grubu (APG)'nin amacı yayımlanmış olan kırk tavsiye ve sekiz özel tavsiye de belirtilen terörizmin finansmanı ile mücadele standartlarının benimsenmesi, uygulanması ve yürütülmesini sağlamaktır. Grup bu amaç

doğrultusunda bölgedeki suç ve karşılıklı suç yardımlarını önleme, bu suç gelirlerine el koyma ile ilgili düzenlemeler yapmaktadır. Ayrıca ülkelere yardım etmekte, şüpheli işlemlerin raporlanması ve araştırılması için mali istihbarat birimlerine destek verilmekte ve yeni sistemler için rehber olmaktadır. Asya Pasifik Grubu kara para aklama önlemlerinin aktif olarak uygulanması için bölgesel faktörlerinde dikkate alınmasını sağlamaktadır. Karayip Mali Eylem Görev Gücü (CFATF) 90'lı yılların başlarında Aruba ve Jamaika'da yapılan toplantı sonucu kurulmuştur. Karayip havzasında bulunan üye devletler tarafından aklamaya karşı önlemlerin uygulanması kabul edilmiştir (FATFGAFI, 2019).

Avrasya Grubu (EAG); FATF, IMF, Dünya Bankası ve diğer bazı ülkeler tarafından desteklenen, Rusya Federasyonunun girişimleri sonucu 6 Ekim 2004 tarihinde açılış konferansı ile birlikte Moskova'da kurulmuştur. Avrasya Grubu bölgesel bir kurum olmasının yanı sıra 2010 Haziran'da FATF'nin bir yardımcı üyesi olmuştur. Doğu ve Güney Afrika Kara Para Aklama Grubu (ESAAMLG) kara para aklama ile mücadelede önlemlerin uygulanmasında bölgesel faktörlerin ve gelişmelerin dikkate alınmasını sağlamak ve FATF tavsiyelerini uygulayarak aklama ile mücadele etmektedir. Bu mücadele ise bölgedeki tipolojileri incelemek, sorunlarla başa çıkmak için insan kaynakları kapasitesini geliştirmek ve kurumsal yapının oluşmasını sağlamak, gerektiğinde teknik yardım vererek diğer uluslararası örgütlerle koordineli çalışmak şeklinde olmaktadır (FATFGAFI, 2019).

Orta Afrika'da Kara Para Aklama Görev Gücü (GABAC) Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Topluluğun bir organı olarak 2000 yılında kurulmuştur. Kuruluş 2015 senesinde FATF'nin bölgesel organı olmuştur. Latin Amerika Mali Eylem Görev Gücü (GAFILAT)'ın amacı ise kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele için küresel strateji geliştirmek ve bu stratejileri üye ülkelerin uygulayacağı şekilde öneri ve düzenlemeler geliştirmektir. Grubun çabaları ise aklama suçunu etkili bir şekilde soruşturmak ve bu soruşturma kapsamında yasal sistemleri geliştirmek, şüpheli işlemleri rapor etmek ve etkin bir sistem kurmak, karşılıklı hukuki süreçte işbirliğini sağlamaktan oluşmaktadır. Grup alınan önlemlerin bölgesel faktörlerini göz önüne alarak aklama ile mücadelede görevli kişilerin eğitimini de teşvik etmektedir (FATFGAFI, 2019).

Batı Afrika'da Kara Para Aklamaya Karşı Hükümetlerarası Eylem Grubu (GIABA) Ecowas hükümeti ve Devlet Başkanları Otoritesi tarafından 10 Aralık 1999 tarihinde kurulmuştur. GIABA'nın görevleri arasına 2006 yılında terörizmin finansmanı

ile mücadele dahil edilmiş ve bazı kararlar tekrar gözden geçirilmiştir. Terörizmin finansmanı ile mücadelede uygulanan yöntemlerin etkilerini gözlemlemesinin yanı sıra ulusal otoritelerin yasal sistemlerinde gerekli düzenlemeler yapmaları konusunda tavsiyeler vermekte ve uluslararası standartlara uyumu değerlendirmektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika Mali Eylem Görev Gücü (MENAFATF)'nün temel amaçları (FATFGAFI, 2019):

- FATF tarafından yayımlanmış olan 40 öneriyi benimsemek ve uygulamak,
- İlgili BM Anlaşmalarını ve BM Güvenlik Konseyi kararlarını uygulamak,
- Aklama ve terörün finansmanı ile mücadele için üye ülkelerdeki kültürel değerler, anayasal çevreler ve hukuk sistemleriyle uyumlu önlemler almak,
- Aklama ve terörün finansmanı ile ilgili deneyimleri paylaşmak, suçla başa çıkmak için çözümler geliştirmek ve ortaklaşa çalışma yürütmek,
- Diğer uluslararası bölgesel kuruluşlar ve kurumlar ile işbirliği yapmak, bilgi alışverişini sağlamaktır.

Kara Para Aklama Önlemlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Uzmanlar Komitesi (MONEVYAL) ise FATF'ın bir gözlemcisi konumunda iken 2006 Haziran ayında FATF'ın üye bir kuruluşu olmuştur. Kuruluş Avrupa Konseyinin ana organı olan Bakanlar Komitesine rapor vermekte ve konseyin daimî izleme mekanizmasında yer almaktadır. Komite aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede uygulanan yöntemlerin etkilerini gözlemlemesinin yanı sıra ulusal otoritelerin yasal sistemlerinde gerekli düzenlemeler yapmaları konusunda tavsiyeler vermekte ve uluslararası standartlara uyumu değerlendirmektedir.

FATF aklama konusunda küresel standartların ve düzenlemelerin olmadığı bir ortamda kara para aklama için belirli standartlar getirmiştir. Daha sonrasında ise terörizmin finansmanı ile ilgili olarak tavsiye kararları yayınlanmıştır (Reuter, P vd. 2019: 4-5).

2.1.3.3.1. Mali Eylem Görev Gücü (FATF) 40+9 Tavsiye Kararları

Dünyayı sarsan 11 Eylül saldırılarından sonra FATF terörizmin finansmanı ile mücadele için gerekli önlemleri almak üzere 29–30 Ekim 2001 tarihinde Washington'da olağanüstü oturumla toplanmıştır. Bu toplantı sonucu FATF faaliyet alanına terörizmin finansmanını da dahil ederek görev alanını genişletmiş ve bu amaç doğrultusunda “Sekiz Özel Tavsiyeyi” kabul ederek yayımlamıştır (Alhassan, 2011: 34; Ridley, 2010: 8; Koh, 2006: 174).

FATF 8 özel tavsiyenin yanında Ekim 2004'te 9. Özel tavsiyeyi de yayınlayarak, aklama ve terörle mücadeleyle kararlaştırılan uluslararası standartları daha da genişletmiştir (<http://www.fatf-gafi.org/about/historyofthefatf/#d.en.3157>).

Terörizmin finansmanı ile mücadele için yayımlanan dokuz öneri aşağıda açıklamaları ile birlikte verilmiştir (FATF Standards, 2010: 2-3; Haigner vd. 2012: 2).

- *Birleşmiş Milletler Belgelerinin Onaylanması ve Uygulanması:*
Her ülkenin 1999 tarihli Birleşmiş Milletler Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi'ni onaylamak ve vakit kaybetmeden yürürlüğe koymak için acil adımlar atması gerekmektedir. Ülkeler ayrıca terör eylemlerinin finansmanının önlenmesi ve bastırılması ile ilgili Birleşmiş Milletler kararlarını hemen uygulamalıdır.
- *Terörizmin Finansmanı ile Bağlantılı Kara Para Aklama Suçları:*
Her ülke terörizmi, terör eylemlerini ve terörizmin finansmanını suç olarak kabul etmelidir. Ülkeler, bu tür suçların kara para aklama suçuna dayanan suçlar olarak belirlenmesini sağlamalıdır.
- *Terörizm Varlıklarının Dondurulması ve El Konulması:*
Her ülke Birleşmiş Milletler kararları gereğince; teröristlerin, terör finansörlerinin, örgütlerin ortaya çıkartılan fonlarını ve malvarlıklarını gecikmeksizin dondurmak, terörizmin finansmanının önlemek ve durdurmak için gerekli tedbirleri uygulamalıdır.
Bununla birlikte her ülke, terör örgütlerinin terörizm finansmanı için tahsis ettikleri mal varlıklarına el konulması ve müsadere için ilgili makamlara kolaylık, hızlılık ve imkân sağlayacak tedbirleri almalı ve uygulamalıdır.
- *Terörizm ile İlgili Şüpheli İşlemlerin Bildirilmesi:*
Kara para aklama yükümlerine tabi olan finans kuruluşları ve diğer işletmeler, terör örgütleri ve terör eylemleri ile bağlantılı olduğunu düşündükleri ve şüphe duydukları fonları yetkili makamlara bildirmek zorundadırlar.
- *Uluslararası İşbirliği:*
Her ülke diğer bir ülkeye terörizmin, terör eylemlerinin ve terör örgütlerinin finansmanına ilişkin ceza, yaptırım, soruşturma ve tahkikatlarda maddi yardımda bulunmak üzere en geniş yardımı sağlamalıdır.
Ülkeler ayrıca terörün, terör eylemlerinin veya terörist örgütlerin finansmanı için suçlanan kişilere güvenli sığınaklar sağlamamayı temin etmek için mümkün olan tüm önlemleri almalı ve gerekirse bu kişilerin iade edilmesi için uygun prosedürlere sahip olmalıdır.
- *Alternatif Havale:*

Her ülke, gayri resmi bir para veya transfer sistemi yoluyla transfer hizmeti sağlayan acenteler de dahil olmak üzere para transferi hizmeti veren gerçek kişi veya tüzel kişilerin faaliyet izni almaları, kayıt yaptırmaları, finans kuruluşlarına uygulanan FATF tavsiyelerine tabi tutulmaları için gereken önlemi almalıdırlar. Ayrıca her ülke bu işlemleri yasa dışı yollarla yürüten kişilerin veya tüzel kişilerin hukuki ve cezai yaptırımlara tabi olmasını sağlamalıdır.

- *Elektronik Transferler:*

Ülkeler havale işlemi yapanlar ve finansal kuruluşların fon transferlerinde ilgili transferi gerçekleştiren göndericiye kişiye ait doğru bilgileri (isim, adres, iletişim numarası) içermesini sağlayacak tedbirleri almalıdır. İlgili bilgiler gerekli mesajlarda depolanmalıdır.

Ülkelerin havale ve transfer işlemlerinde gönderici kişiye ait tam bilgileri içermeyen transferleri sıkı bir şekilde incelemeleri ve takip etmelerini sağlamak için tedbirler almalıdır.

- *Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar:*

Ülkeler, terörizmin finansmanı için kötüye kullanılabilircek kuruluşlarla ilgili yasa ve yönetmeliklerin işleyişini gözden geçirmelidir. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar savunmasız ve her türlü istismara açıktır. Ülkeler terörizme hizmet eden bu kuruluşların yasal bir kurum gösterilmesinin önüne geçmek, terörizmin finansmanı için bir araç olarak kullanılmasını engellemek ve yasal yollar ile tahsis edilen fonların örgütlere aktarılmasını gizlemek amacıyla izlenen faaliyetleri açığa çıkarmak için gerekli önlemleri almalıdır.

- *Nakit Kuryeler:*

Ülkeler para ve finansal varlıkların sınır ötesine fiziki olarak naklini ortaya çıkarmak için bir beyan sistemi geliştirmeli veya diğer açıklama yükümlülüklerini kapsayan uygun önlemler almalıdır.

Ülkeler, yetkili makamlarının terörizm finansmanı ve kara para aklama ile ilgili bağlantısı olduğundan şüphelenilen, yanlış ya da yanıltıcı olarak beyan edilen para veya para yerine geçen finansal araçlarını durdurmak veya sınırlandırmak için yasal yetkilere sahip olması sağlanmalıdır. Yanlış beyanda bulunan veya açıklama yapan kişilerle başa çıkmak için etkili, orantılı ve caydırıcı yaptırımların uygulanması sağlanmalıdır.

FATF, görevi gereği sadece uluslararası standartları belirleyici değildir. FATF belirlenen bu standartların ulusal düzeyde etkin bir şekilde uygulanmasını izler, denetler ve bölgesel kuruluşların eylemlerini kontrol eder. FATF lider bir rol üstlenmektedir. FATF ve bölgesel kuruluşların üyelerinin ulusal düzeyde terörizmin finansmanı ile mücadelede kapsamlı ve etkili adımlar atmalarını sağlamaktadır.

FATF'ın rolü ise terörizmin finansmanının risklerini göz önünde tutarak, mücadele standartlarını ve politikalarını geliştirmek, alınan önlemleri koordineli olarak uygulanmasını desteklemektir. Ayrıca önlemlerin uygulanabilirliğini takip ederek ülkelerin terörle mücadeleye yönelik çabalarını desteklemek ve bu mücadeleyi teşvik etmek diğer önemli roller arasındadır (FATF, 2016: 2-4).

FATF liderliğinde oluşturulan ve alınan kararlar genel anlamda olumlu bir etki yaratmış, aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi, suç gelirlerinin dondurulması, uluslararası işbirliği ve iletişimin artırılması gibi konularda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir (Reuter vd., 2019: 5).

Bu gelişmelerle birlikte FATF tavsiyeleri 2003 yılında ikinci kez revize etmiş, bu revizeler özel öneriler ile beraber 180'den fazla ülke tarafından onaylanarak küresel bazda kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele için uluslararası standartlar kabul edilmiştir (FATF, 2018: 6).

2.1.3.4. Wolfsberg Grubu

Grup 2000 yılında İsviçre'nin Wolfsberg kentinde Uluslararası Şeffaflık Örgütünün temsilcilerinin de katılımı ile aklamayı ve terörizmin finansmanını önlemek için politikalar geliştirmek ve bu politikaları uluslararası çapta yaygınlaştırmak amacı ile kurulmuştur. Kuruluşundan kısa bir süre sonra ise kara para aklamayı önlemek amacı ile 'Bankacılık İçin Para Aklama Önleme İlkeleri', 'Para Karşısı Para Aklama İlkeleri' ve 'Yatırım Fonları' gibi bir dizi belge yayınlanmıştır (Carlos, 2014: 24).

Wolfsberg İlkeleri, 12 banka tarafından hazırlanan bankacılık alanında kara para aklama ilkeleridir. Bu bankalar hazırlanan prensipleri kabul etmişlerdir. Söz konusu olan 12 banka ise; ABN Amro NV, Banco Santander Central Hispano S.A., Bank of Tokyo- Mitsubishi Ltd, Barclays Bank, Citigroup, Credit Suisse Group, Deutsche Bank AG, Goldman Sachs, HSBC, JP Morgan Chase, Societe Generale, UBS AG'dır (Bauer ve Peter, 2003: 69).

Wolfsberg Grubunun dört numaralı prensibi ise şüpheli işlemlerin tespitine ilişkindir. Prensibe göre şüpheli işlemler aşağıdaki durumları içermelidir (Aykın, 2010: 137):

- Gerçekleştirilen işlemlerin ya da diğer faaliyetlerin müşterinin bilgileri ile uyumsuz olması,
- Belirli miktarların üstünde gerçekleşen nakdi işlemler,
- Hesaba nakit olarak para yatırma, para çekme veya havale işlemleri.

Wolfsberg grubunun üstünde durduğu en önemli konu ise hesap sahibinin gerçek kimliğini saptamaktadır. Bu sebeple hesaplardan gerçek faydayı sağlayanları ortaya çıkarmak için ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler (Jayasuriya, 2003: 30):

- Özel bankalar açısından ele aldığımızda hesap açmak için gelen müşteri işlemi kendi adına mı yapıyor yoksa başkasının kullanımını sağlamak adına mı? Banka müşteriye karşı şüphe içine düşerse yatırılan paraya kota koyabilmektedir.
- Tüzel kişi sıfatı kullanarak gelen müşterinin ise şirketin yapısına bakılmalı, ortakları konusunda bilgi alınmalı ve şirket fonlarının kimlerde bulunduğu araştırılmalıdır.

Uygulanacak ilkeler sadece bu bankalarda değil kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda da geçerli olacaktır.

2.1.4. Ulusal Mücadele

Aklamayla mücadelede en önemli husus ise ulusal olarak yürütülen mücadele ve bu mücadele kapsamında oluşturulan kurumlardır. Ulusal mücadele ne kadar etkin yürütülürse ekonomi o derece şeffaflaşır ve güven ortamı oluşur. Alınan kararlar ve uygulanan politikalar ise daha etkili olur ve istikrar sağlanabilir.

Aklama suçu 19.11.1996 tarihinde 4208 sayılı kanunun 2/b maddesi ile tanımlanmıştır. Bu kanun ile beraber 1997 yılında Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) kurulmuştur. Bu süreçten sonra ise aklama suçunun genişletildiği kanun maddeleri yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Türkiye ayrıca 25.9.1991 tarihinde FATF'a üye olmuş ve 40 tavsiye kararını yerine getirmek amacı ile de bu düzenlemeleri yapmıştır.

Bunlar:

- 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun,
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu,
- 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun,
- Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik.

2.1.4.1. 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun

Aklama suçu Türkiye'de 1996 tarihinde yayımlanan 4208 sayılı kanun ile birlikte tanımlanmıştır. Kanuna göre kara para aklama 2. Maddenin b fıkrasına göre şu şekilde tanımlanmıştır:

"Kara para Aklama Suçu Türk Ceza Kanununun 296. Maddesinde belirtilen haller haricinde, bu Maddenin (a) bendinde sayılan fiillerin işlenmesi suretiyle elde

edilen kara paranın elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen kara paranın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması, elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi , gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçların hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya kara paranın tespitini engellemeye yönelik fiilleri ifade etmektedir.”

4208 sayılı kanunun 2. maddesinin a bendinde ise kara para aklamaya konu olan suçlar tanımlanmıştır. Kanuna göre kara para aklama suçları 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanundaki, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanundaki, 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanundaki, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanundaki, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 344. maddesinin 2 ve 3 numaralı bentlerindeki, 765 sayılı Türk Ceza Kanunundaki Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümler ve aynı Kanunun 179, 192, 264, 316, 317, 318, 319, 322, 325, 332, 333, 335, 339, 341, 342, 345, 350, 403, 404, 406, 435, 436, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 504 ve 506. Maddelerindeki suçların işlenmesi ile elde edilen para veya para yerine geçen her türlü kıymetli evrak kara para aklama olarak nitelendirilmektedir.

Ayrıca kanunda mücadele amacı ve kanunun ikinci bölümünde kurulacak olan MASAK ve Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun görev ve yetkileri tanımlanmıştır.

Bu kanunun amacı ise kara para aklama faaliyetinden finans kaynağı elde eden organize suç örgütleri ile mücadeledir. Organize suç örgütleri ülkenin finansal sistemine, kamu güvenliğine, kamu idaresi ve adalet sistemine ciddi tehditler oluşturmaktadır. Bu kanunla birlikte yasada suç olarak tanımlanan kara para aklamanın sarsacağı kamu düzenini korumak ve devamlılık sağlamaktır (Kocasakal, 2000: 36).

Kanunun uygulama görülen aksaklıkları ve sorunlar nedeni ile 4208 sayılı kanunda belirtilen suç yürürlükten kaldırılmış ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 282. Maddesinde bahsedilen ‘suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu’ düzenlenmiştir. Bunun ile birlikte 4208 sayılı kanunda yer alan suç yürürlükten kaldırılmış ve kara para aklama kavramı yerine suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama kavramı kullanılmıştır (Yılmaz, 2011: 72).

2.1.4.2. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Türk hukuk sistemine 4208 sayılı kanun ile giren aklama suçu 26 Eylül 2004 tarihinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 282. maddesinde yeniden düzenlenmiş ve aklama suçu ‘Suçtan Kaynaklanan Mal Varlığı Değerlerini Aklama’ olarak belirtilmiştir. Kanuna göre:

(1) Alt sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkaran veya bunların gayrimeşru kaynağını gizlemek ve meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla, çeşitli işlemlere tabi tutan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçun, kamu görevlisi tarafından veya belli bir meslek sahibi kişi tarafından bu mesleğin icrası sırasında işlenmesi hâlinde, verilecek hapis cezası yarı oranında artırılır.

(3) Bu suçun, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek ceza bir kat artırılır.

(4) Bu suçun işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(5) Bu suç nedeniyle kovuşturma başlamadan önce suç konusu malvarlığı değerlerinin ele geçirilmesini sağlayan veya bulunduğu yeri yetkili makamlara haber vererek ele geçirilmesini kolaylaştıran kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle cezaya hükmolunmaz.

Bu düzenlemeyle birlikte 4208 sayılı kanunda yer alan suç kaldırılmıştır. 5237 sayılı kanunun 282. Maddesi ise birlikte öncül suçların tespitinde yer alan sayma usulü terk edilmiş ve yerine eşik yöntemi tercih edilmiştir (Yılmaz, 2011: 72-73).

4208 sayılı kanun ile kabul edilen ‘Kara Para’ ibaresi 5237 sayılı TCK’nın 282. Maddesi ile ‘Suçtan Kaynaklanan Mal Varlığı Değerini Aklama’ ile değiştirilmiştir. Bu değişimin kabul görmemesi nedeni ile 2006 yılında yürürlüğe giren 5549 sayılı kanunla ‘Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun’ çıkarılmış ve ‘Suç Geliri’ kavramı kabul edilmiştir. Son dönemlerde kara para kavramının kullanıldığı kadar suç geliri kavramı da kullanılmaya başlanmıştır (Aykın, 2010: 14).

2.1.4.3. 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun

5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun 18 Ekim 2006 tarihinde ve 26323 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunla suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiş, belirlenen usul ve esaslara aykırı davrananlar hakkında idari ve adli cezalar öngörülmüştür (Dursun, 2008: 100). Ayrıca 'Suç Gelirlerinin ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik' yayımlanmıştır. Aklama ve terörün finansmanının önlenmesine dair Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK)'ın fonksiyonları genişletilmiş, mücadele için iş birliği ve kamuoyu duyarlılığının artırılması amaçlanmıştır (Toraman vd., 2009: 30).

5549 sayılı kanun önceki düzenlemelerden farklı olarak:

'Bakanlık; bu Kanun'un amacına uygun eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturulması ve bu kanunla getirilen yükümlülüklerle uyumu sağlamak üzere, gerekli yetki ile donatılmış idarî düzeyde görevli tayin edilmesi de dahil, gereken tedbirlerin alınması konusunda, işletme büyüklükleri ve iş hacimlerini de dikkate alarak yükümlüleri ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.'

hükmü kabul edilmiştir (TBB-MASAK Çalışma Grubu, 2007: 62).

Kanun, önleyici tedbirler kapsamında yükümlülüklerle ağırlık veren bir kanun olmuştur. Kanuna göre; faaliyet kapsamında yükümlülerin belirlenmesi, yükümlülüklerin kanunda yer alması, yükümlülerin hukuki ve cezai bakımdan koruma altına alınması, şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunun ifşa edilmemesi, yükümlülük denetimi getirmesi, yükümlülük ihlallerinde idari veya adli para cezası öngörmesi, başkası hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi durumunda adli ceza öngörmesi, gümrük idaresine açıklama yapılması gibi konularda düzenlemeler getirilmiştir (Üstün, 2010: 62).

1997 yılında düzenlenen 'Şüpheli İşlem Bildirimi', kanunun dördüncü maddesiyle birlikte ilk kez kanun düzeyinde yerini almıştır. Şüpheli işlem bildirimi ayrıntılı olarak Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliğin dördüncü bölümünde ise detaylı olarak düzenlenmiştir (Aykın, 2008: 41-42).

Bu 4. maddeye göre şüpheli işlem bildirimi aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır (Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik md. 4) :

(1) Yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheli

gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemlerin yükümlüler tarafından Başkanlığa bildirilmesi zorunludur.

(2) Yükümlüler, Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunu, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemeler dışında, işleme taraf olanlar dahil hiç kimseye açıklayamazlar.

(3) Yükümlülerin hangi faaliyetlerinden dolayı ve hangi usul ve esaslara göre şüpheli işlem bildiriminde bulunacağı yönetmelikle belirlenir.

Burada belirtilen başkanlık Mali Suçları Araştırma Kuruludur. Ayrıca Kanunun 19/A maddesine göre işlemlerin ertelenmesine dair usul ve esaslar belirlenmiştir. Bu maddeye göre devam eden işlemlerin aklama ve terör finansmanı suçu ile bağlantılı olduğu saptanırsa işlemin askıya alınması ve bu işlemlerin ertelenmesi gerekmektedir. Bu konuda ise yetkili kurum Maliye Bakanlığıdır (Aydın ve Yel, 2016: 42).

Kanuna göre askıya alma veya erteleme ise şu şekilde tanımlanmıştır:

(1) Yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılmaya teşebbüs edilen ya da hâlihazırda devam eden işlemleri, işleme konu malvarlığının aklama veya terörün finansmanı suçu ile ilişkili olduğuna dair şüphe bulunması üzerine; Başkanlıkça şüpheyi teyit etmek, işlemi analiz etmek ya da gerekli görüldüğünde analiz sonuçlarını yetkili makamlara intikal ettirmek amacıyla yedi iş günü süreyle askıya almaya veya bu işlemlerin aynı süreyle gerçekleşmesine izin vermemeye Bakan yetkilidir.

(2) Bu yetki, yabancı bir muadil kuruluşun işlemin askıya alınması veya gerçekleşmesine izin verilmemesi yönündeki gerekçeli talebinde yer alan işlemler hakkında da Başkanlıkça aklama veya terörün finansmanı suçu ile ilişkili olduğuna dair şüphe görülmesi şartıyla mütekabiliyet ilkesi gözetilerek kullanılabilir.

(3) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esaslar Bakanlık tarafından çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

Kanuna göre suç gelirin önlenmesinde yetkili denetim elemanları ise; Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gümrük Müfettişleri, Gelirler Kontrolörleri, Bankalar Yeminli Murakıpları, Hazine Kontrolörleri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanlarıdır (Abdioğlu ve Erdem, 2007: 77). Bu uzmanların eğitimi üzerinde ise oldukça fazla durulmuş ve bu konuda kanunda yerini almıştır.

2.1.4.4. Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik

Bu yönetmelik 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunun 27. maddesinde tanımlanarak, Bakanlar Kurulu'nca 10/12/2007 tarihinde alınan karar ile tasarlanmıştır. Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik, 26751 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmeliğin amacı ise 2016 tarihinde yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasına yönelik olarak; kara paranın aklanması, terörizmin finansmanının önlenmesi amacı ile yükümlüler ve yükümlülüklerin, gümrük idaresine açıklama yapılması ve diğer tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (Resmî Gazete, 2016).

Yönetmelikte detaylı olarak şüpheli işlem bildirimi ve kimlik tespiti tanımlanmıştır. Yönetmeliğe göre şüpheli işlem ise teşebbüs edilen suç girişimi ile birlikte elde edilen mal varlığının yasa dışı yollar ve yasa dışı amaçlar için ve bununla bağlantılı olarak terör örgütleri veya terör faaliyetleri için kullanıldığına ve bu eylemlerle bağlantısı olduğuna dair bir kanıt, şüphe veya herhangi bir şüpheyi gerektirecek bir durumun ortaya çıkması hali olarak tanımlanmıştır (MASAK, 2019).

Yönetmelik alınan karar gereği 1.4.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş ve yönetmeliğin hükümlerini maliye bakanlığı yürütmüştür.

2.1.4.5. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK)

Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) 4208 sayılı kanun ile kurulmuş, 17.02.1997 tarihinde faaliyete başlamıştır. MASAK'ın görev ve yetkileri 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkındaki Kanun ile yeniden düzenlenmiştir (Yılmaz, 2011: 92).

MASAK'ın vizyon ve misyonu yıllık olarak kamuoyu ile paylaşılan faaliyet raporlar ile tanımlanmaktadır. MASAK, aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele kapsamında politikalar geliştirmek, gerekli bilgileri hızlı ve güvenilir şekilde toplamak, analiz etmek, elde edilen belge ve bilgileri ilgili kuruluşlara göndermek misyonunu üstlenmektedir (MASAK Faaliyet Raporu, 2017: 6).

MASAK'IN görev ve yetkileri ise 4208 sayılı kanunun 3. maddesinde tanımlanmıştır. Kanuna göre MASAK'ın görevleri şunlardır:

- 1. Karapara aklanmasının önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak, bu konuda alınması gereken önlemleri almak,*

2. Karapara ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla görüş ve bilgi alışverişinde bulunmak, inceleme ve araştırmalar yapmak,
3. Karapara aklanmasına ilişkin işlemlerle ilgili her türlü bilgi ve belgeyi kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerden istemek,
4. Cumhuriyet savcıları veya cumhuriyet savcıları adına zabıta makamlarınca intikal ettirilen konuları incelemek ve bu makamların kara paranın aklanması suçunun tespitine ilişkin taleplerini yerine getirmek,
5. Kara paranın aklanması suçunun işlenip işlenmediği konusunda ön inceleme yapmak ve suçun işlendiğine dair ciddi emarelerin varlığı halinde zabıta makamları ile iş birliği yaparak, bu Kanuna ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun zapt ve aramaya ilişkin hükümlerine göre işlem yapılmasını istemek,
6. Ön incelemeye ilişkin işlemler hakkında Cumhuriyet Savcılığına bilgi vermek,
7. Araştırma ve incelemeler sırasında kara paranın aklanmasına yönelik ciddi bulgu ve emarelerin varlığının tespiti halinde, ilgilinin hak ve alacaklarına tedbir konulması için durumu Cumhuriyet Savcılığına intikal ettirmek,
8. Karapara aklanması suçunun işlendiğine dair bilgi ve belgeleri Cumhuriyet Savcılığına intikal ettirmek,
9. Karapara aklanması suçlarının tespit ve önlenmesi için alınacak tedbirlerle, bankalara ve diğer mali kurumlara ve ilgili gerçek ve tüzel kişilere müşterilerinin kimliklerini tespit zorunluluğu getirilmesi hususlarında Bakanlar Kurulunca karar alınmak üzere teklifte bulunmak ve yapılan işlemler hakkında Hazine Müsteşarlığına bilgi vermek,
10. Karapara aklanması suçlarına ilişkin istatistik ve diğer bilgileri toplamak, değerlendirmek ve bu bilgileri Türkiye'nin taraf olduğu ikili ve çok taraflı anlaşmalar çerçevesinde ilgili taraf ve mercilere bildirmek,
11. Başkanlığın çalışma esas ve usulleri ile kimlik tespiti ve karapara aklanması suçunun tespiti ve önlenmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararlarının uygulanması hususunda ve bu Kanunun uygulanmasına dair hususlarda gerekli düzenlemeleri yapmak.

Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8. Maddesinin (g) bendiyle MASAK Maliye Bakanlığının 'ana hizmet birimi' olduğu ve 5549 sayılı kanunun 19. Maddesi ile de doğrudan Maliye Bakanlığına bağlı olarak çalışacağı hüküm altına alınmıştır (Mevzuat, 1993).

Şekil 3: MASAK Organizasyon Şeması

Kaynak: HMB, 1997

MASAK'ın hizmetleri başkana bağlı başkan yardımcıları ve daire başkanları ile yürütülmektedir. Daire Başkanlarının alt kademesinde ise Veri Değerlendirme ve Bilgi Paylaşımı Daire Başkanlığı, Stratejik Analiz Daire Başkanlığı, Analiz Ve Değerlendirme Daire Başkanlığı, İnceleme Daire Başkanlığı, Yükümlülük Daire Başkanlığı, Özel Yaptırımlar Daire Başkanlığı, Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Daire Başkanlığı, Mevzuat, Eğitim ve Kurumsal Yönetim Daire Başkanlığı yer almaktadır.

FATF yayınlamış olduğu tavsiye kararlarının 29. tavsiyesinde ülkelerden şüpheli işlem bildirimlerinin iletildiği, analiz edildiği ve ilgili birimlere aktarıldığı ulusal

merkezli bir makam oluşturmalarını istemiştir. Bu kapsamda MASAK kurulmuştur. Bu tavsiye ile kurulan MASAK'ın organizasyon yapısı ise yukarıdaki gibi şekillenmiştir (MASAK Faaliyet Raporu, 2017:10).

5549 sayılı kanunun dördüncü maddesi şüpheli işlem bildirimine ayrılmıştır. İlgili kanuna göre yükümlüler getirilen fonların suç geliri kaynaklı veya terör finansmanı ile bağlantılı olduğu şüphesini taşımaları durumunda MASAK'a şüpheli işlem bildirimini ile bildirmek zorundadırlar. Şüpheli işlem bildirimlerinde herhangi bir sınır bulunmamakla birlikte tüm şüpheli işlemler bildirilmelidir (Toraman vd., 2009: 30).

2017 yılında MASAK'a toplam 176.411 Şüpheli İşlem Bildirimi yapılmıştır. Bildirim yapmakla yükümlü gruplara göre bankalardan 156.076 adet şüpheli işlem bildirimini yapılmış ve bankaları 4.399 adet ile Faktöring Şirketleri, 3382 adet ile Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşları takip etmiştir. Sigorta ve Emeklilik Şirketleri ile Sigorta ve Reasürans aracılarında 1482 adet, Yetkili Müesseseler ile Kıymetli Maden Aracı Kuruluşlarından 1323 adet, Kargo Şirketleri 693 adet, Finansman Şirketlerinden 631 adet, Sermaye Piyasası Aracı Kurumlarından 332 adet, Finansal Kiralama Şirketlerinden 78 adet, İş Makineleri Dâhil Her Türlü Deniz, Hava ve Kara Nakil Vasıtalarının Alım-Satımı İle Uğraşanlardan 37 adet, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerden 14 adet, Talih ve Bahis Oyunları Alanında Faaliyet Gösterenlerden 4 adet, Bağımsız Denetim Kuruluşlarından 2 adet, Noterlerden 1 adet, Yatırım Ortaklıklarından 1 adet ve bu listeye girmeyen diğer gruplardan ise 4951 adet şüpheli işlem bildirimini yapılmıştır (MASAK Faaliyet Raporu, 2017: 24).

2.1.4.6. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK)

4208 sayılı kanunla beraber MASAK'ın dışında 'Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu' ismi verilen bir kurul oluşturulması öngörülmüştür (Ergül, 2000: 207). İlgili yönetmelik 14/12/2007 tarihinde ve 26730 numaralı resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle birlikte 3.6.1997 tarihli Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Yönetmeliğin 4.maddesine göre koordinasyon kurulu (Malî Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2007):

- Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanı,
- Gelir İdaresi Başkanı, Vergi Denetim Kurulu Başkanı,
- İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı,

- Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürü,
- Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşler Müdürü,
- Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanı,
- Sigorta Denetleme Kurulu Başkanı,
- Hazine Müsteşarlığı Malî Sektörle İlişkiler ve Kambiyo Genel Müdürü,
- Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürü,
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanı,
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürü,
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkan Yardımcısı,
- Sermaye Piyasası Kurulu Başkan Yardımcısı ve
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkan Yardımcısından oluşur.

Maliye Bakanlığı Müsteşarının yokluğunda ise MASAK Başkanı toplantıya başkanlık yapmaktadır.

Yönetmeliğin beşinci maddesinde kurulun görev ve yetkileri tanımlanmıştır. Beşinci maddeye göre (Malî Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2007):

- (1) *Koordinasyon Kurulu, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin kanun tasarıları ile Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe girecek yönetmelik tasarılarını değerlendirmek ve uygulamayla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamakla görevli ve yetkilidir.*
- (2) *Başkan, Koordinasyon Kurulu toplantılarını düzenlemek ve gerektiğinde Kurulu olağanüstü toplantıya çağırarak; çalışmaların verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamak; toplantılarda alınan karar ve önerileri ilgili makamlara bildirmekle görevli ve yetkilidir.*
- (3) *Koordinasyon Kurulunun üyeleri, alınan kararların kendi kurum ve kuruluşlarında etkin bir şekilde uygulanmasını takip etmek ve sonuçlarını Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığına iletmekle görevli ve yetkilidir.*

Koordinasyon Kurulunun sekretarya hizmetleri ise Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığınca yürütülmektedir.

2.2. TERÖRİZMİN FİNANSMANI İLE MÜCADELE

11 Eylül saldırıları terörizm ve terörizm ile mücadelede bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Bunun nedeni ise 11 Eylül saldırılarının ABD'ye vermiş olduğu zarardır. ABD bu saldırı sonucu terörizm ile mücadeleyi uluslararası olarak yürütmeye karar vermiştir.

Terörizm son 10 yılda büyük boyutlara ulaşmış ve günümüzde de uluslararası barış ve güvenliği ciddi bir şekilde tehdit eder haline gelmiştir. Terörizmin temel kaynağı finansman olduğu için mücadele için öncelik mali önlemler almak ve bu finansmanın önüne geçmek olacaktır. Uluslararası iş birliğinin amacı teröristlerin mali kaynaklarına ve paralarına el koyarak teröristlerin faaliyetlerini sürdürmelerinin önüne geçilmek istenmektedir (Koh, 2006: 40- 105).

Terörizm karşısında mücadele ise birkaç ülkenin çabaları ile mümkün değildir. Uluslararası mücadelede işbirliği ve samimiyet birinci koşuldur. Teröre karşı mücadelede terörü kontrol altına almak çok önemlidir. Aksi takdirde teröristlerle pazarlığa oturulur ve taviz verildikçe terör artış gösterir. Bu yüzden terör eylemlerinin sonuçlandırılması tarihsel veya siyasi tedbirleri zorunlu kılmaktadır. Kalıcı çözüm için yasaların egemenliğini sürekli hale getirmek, anarşiyi önlemek ve ileri düzeyli bir demokrasi kültürü yaratarak istikrarsızlıklara son vermek gerekir (Yılmaz, 2011: 533).

11 Eylül'den bu yana terörizm ve terörizmin finansmanı ile mücadelede gözle görülür bir ilerleme kaydedilmiştir (Ridley, 2010: 41). 11 Eylül saldırılarından sonra hükümetler terörizmin finansmanı ile mücadelelerini arttırarak yeni ekonomik yaptırımlar getirmişlerdir (Realuyo, 2015: 2). Fakat 11 Eylül'den bu yana gerçekleştirilen terör saldırıları ve maddi manevi kayıplar bu mücadelenin halen yetersiz olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Terörizmin finansmanı ile mücadele klasik olarak yürütülen mücadele yöntemlerinden farklı olmak zorundadır. Bu mücadelenin en önemli yanı hukuki süreçlerle etkin bir mücadele yürütmektir (Yıldırım, 2013: 67). Terörizmin finansmanı ile mücadeleye yönelik uluslararası stratejiler terörizmin tanımlanması ile başlamalıdır. Terörizm tanımlanmadan, terörizmin finansmanının tanımlanamayacağı ve suçlanamayacağı açıktır (Koh, 2006: 84-85). Halen tutarlı ve kapsamlı bir terörizm tanımının yapılamaması terörizmin finansmanı ile mücadele mevzuatının oluşturulmasını ve bunun uygulanmasını engellemiştir (Ridley, 2010: 6).

11 Eylül saldırıları terörün uluslararası boyutunu gözler önüne sermiştir. Dolayısıyla terörle mücadelenin uluslararası dayanışma ve işbirliği içerisinde yürütülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Gürel, 2015: 1). Uluslararası toplum terörizm ve terörizmin finansmanı ile mücadelede 11 Eylül saldırılarıyla birlikte daha duyarlı hale gelmiş, çalışmalar ciddiye alınmaya başlanmış ve terörizm ile mücadele çalışmaları artış göstermiştir. Bu tarihe kadar terörizmin finansmanı ile yürütülen mücadele diğer devletlerce yeteri kadar desteklenmemiş ve yürütülen çabalar belirli

düzeyde kalmıştır. 2006 yılında yapılan bir araştırmaya göre 1971 ve 2002 tarihlerinde terör ile ilgili 14006 makale yayımlanmış ve bu makalelerin %54'ü 2001 ve 2002 yılları arasında 1 yıllık bir süre içerisinde yayımlanmıştır (Jackson, 2012: 2; Ridley,2010: 8; Koh,2006: 114).

Terörizmin finansmanı ile mücadelede uluslararası işbirliği oldukça önemli bir konudur. Kara para aklama ve terörist faaliyetlerin finansmanı uluslararası bir olgudur ve bu nedenle bu suçların önlenmesinde tüm ilgili uluslararası örgütlerin katılımı gereklidir (Pajic ve Vejzovic, 2013: 149). Terörizmle daha etkin bir mücadele için uluslararası bir güven oluşturmak şarttır. Günümüzde uygulanan mevcut yöntemler uluslararası güven için yeterli değildir (Ay, 2018: 111).

Terör örgütlerinin yasa dışı faaliyetler ile gelir elde ettikleri ve suç örgütleriyle beraber hareket ettikleri görülmektedir. Terör örgütlerinin gelir kaynaklarının belirlenmesi ve bu finans kaynakları ile etkin mücadele yürütmek terörün bitirilmesinde önem arz etmektedir (Oral, 2016: 354).

Terörizmin finansmanına karşı etkili olacak yasal bir düzenleme oluşturmak oldukça zordur. Genel anlamda terörizmin finanse edilmesinin önüne geçilmeli, teröristlere teşvik sağlayan durumlar ortadan kaldırılmalıdır. Bunun yanında alınacak önlemler sadece hayır kurumları ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar üzerinde olmamalı genel, kapsayıcı düzenlemeler oluşturulmalıdır (Harvey, 2019: 125).

Terörizmin finansmanı ile mücadelede ulusal işbirliğinin yanı sıra kolluk kuvvetleri, mali istihbarat birimleri arasındaki işbirliği de oldukça önemlidir. Bu işbirliği terörizmin finansmanının kesilmesi için çok önemlidir. (FATF, 2016: 5).

Terörizmin finansmanı ile mücadelede sadece mevzuatlar yeterli değildir. Terörizmin finansmanına karşı yapılan büyük operasyonlar genel olarak istihbarat çalışmaları sonucunda hareket edilerek gerçekleşmiştir (Harvey, 2019: 141). Bu durum uluslararası işbirliğinin önemini ve istihbarat sistemlerinin yaygınlaştırılması gerektiğini de göstermektedir.

11 Eylül'de gerçekleşen saldırıdan hemen sonra ABD'de olağanüstü konsey toplantısı yapılmış ve Terörizmle Mücadele Eylem Planı oluşturulmuştur. Bu plan (Zenginoğlu, 2016: 168):

- Polis ve adli makamların ortak hareket etmesini sağlama ve işbirliğini arttırmak,
- Uluslararası hukuk düzenlemelerini geliştirmek,
- Terörizmin finansmanı ile mücadele etmek,

- Hava sahasının güvenliğini geliştirmek,
- AB'nin küresel eylemlerinin eş güdümünü sağlamak olarak belirtilmiştir.

Kısa sürede oluşturulan bu eylem planı ile mücadelenin tüm birimler tarafından yürütülmesi gerektiği görülmektedir. Ayrıca teröre karşı savaş stratejisi terör ekonomisinin tüm sosyolojik, politik ve finansal sonuçlarını içeren yönleri ile olmalıdır (Frunza, 2015: 206).

Kara para aklama ile mücadele genel olarak terörizmin finansmanını kapsamaktadır (Reuter vd., 2019: 17). Terörizmin finansmanı ile mücadele edilebilmesi için başta aklamayı önlemek, terör örgütlerinin finansman kaynaklarını kurutmak, fon gönderme araç ve yolları engellenmelidir. Terör örgütlerinin para transferlerin tespiti ve izlenmesi örgüt yapısının anlaşılması ve örgüt büyüklüğünün saptanması açısından önemli bir mücadele aracıdır (Aykın ve Sözmen, 2008: 42).

Terör örgütlerinin finans ihtiyaçları asla bitmeyecektir. Bu durum göz önüne alınarak terörizmle mücadelede yeni adımlar atılsa bile yeni yöntemler arayacaklardır. Bunun önüne geçmek için her türlü para akışı analiz edilmeli, teröristlerin yeni yöntemler bulmalarının engellenmesi için uygun bir sistem tasarlanmalıdır (Çomaklı ve Uzun, 2018:81). Bunun için ise çok taraflı bir bakış açısı gerekmektedir. Bu bakış açısını belirlemek için terörizmin boyutları ve örgütlerin biçimleri ele alınmalı, ideolojik faktörler ve nedenler incelenmelidir. Bunun başarılı olabilmesi uluslararası kuruluşlar nezdinde mümkündür. Mücadele için belirlenecek yöntemler ise gerekirse gizli tutulmalıdır (Ay, 2018: 113).

2.2.1. Terörizmin Finansmanı ile Uluslararası Mücadele

Uluslararası anlaşmaların önemli bir avantajı ise terörizm ile mücadelede ülkelerin ortak hareket etmesini sağlamaktır. Tek taraflı önlemler küreselleşen teröre karşı etkili olmamaktadır (Krieger ve Meierrieks, 2011: 17). Birleşmiş Milletler (BM), Mali Eylem Görev Gücü (FATF) ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası örgütler, evrensel, bölgesel ve uluslararası standartlarda insan haklarını dikkate alan terörle mücadele politikaları hazırlamışlardır. Bunun yanı sıra birçok ülke kendi çapında ulusal terörle mücadele stratejileri benimsemişlerdir (Aktaş, 2017: 142- 143).

11 Eylül saldırısına kadar terörle mücadele devletlerin kendi bünyesinde ve şartlarında yürütülmekteyken 11 Eylül sonrası bu mücadele hukuki ve finansal olarak uluslararası kuruluşların bir numaralı gündem maddesi haline gelmiştir. Uluslararası toplum terörizm ile mücadelede temel bir adımın atılması için 1990'ların sonuna kadar

beklemek zorunda kalmıştır. 1999 senesinde Uluslararası Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Sözleşme imzalanmıştır (Koh, 2006: 47).

2.2.1.1. Birleşmiş Milletler

Birleşmiş Milletler, 2. Dünya savaşından sonra 24 Ekim 1945'te dünya barışını ve uluslararası güvenliği sağlamak, uluslararası arenada ekonomik, toplumsal ve kültürel işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla kurulan ve 193 üye ülkeye sahip uluslararası bir kuruluştur. BM günümüzde güvenlik, iklim değişikliği, insan hakları, terörizm, sürdürülebilir kalkınma, sağlık ve cinsiyet eşitliği gibi insanlığın karşı karşıya kaldığı sorunlar karşısında harekete geçmekte, bu sorunlara karşı kalıcı bir çözüm aramaktadır (UN, 1999).

Birleşmiş Milletler kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede kullanılacak bir dizi sözleşme ve protokol imzalamıştır. Bunlar (BM, 1999):

1. 16 Aralık 1970 tarihinde Lahey'de yapılan, Yasadışı Uçak Ele Geçirilmesinin Önlenmesine İlişkin Sözleşme,
2. 23 Eylül 1971'de Montreal'de Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Yasaların Yürütülmesine İlişkin Sözleşme,
3. 14 Aralık 1973'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen, Diplomatik Ajanlar da dahil olmak üzere Uluslararası Koruma Altındaki Kişilere Karşı Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme,
4. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 17 Aralık 1979'da kabul edilen Rehinelerin Alınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme,
5. 3 Mart 1980 tarihinde Viyana'da kabul edilen Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Sözleşmesi,
6. 24 Şubat 1988'de Montreal'de Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Bastırılması Sözleşmesine ek olarak Uluslararası Sivil Havacılık Hizmeti Veren Havaalanlarında Yasadışı Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi Protokolü,
7. 10 Mart 1988'de Roma'da yapılan ve Deniz Navigasyonun Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Yasaların Yürütülmesine İlişkin Sözleşme,
8. 10 Mart 1988'de Roma'da yapılan Kıta Sahaneliği'nde Yer Alan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Yasaların Yapılmasına Dair Protokol,
9. 15 Aralık 1997 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Uluslararası Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşmedir.

BM tarafından terörizm ile mücadele amacıyla düzenlenen bu sözleşme ve protokoller, terörizm ve finansmanı ile mücadelede beklenen düzeyde başarı göstermemiştir. Bu durum terörün finansmanının da dahil edileceği bir sözleşme hazırlanması ihtiyacını ortaya çıkarmış ve Birleşmiş Milletler tarafından 'Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme' hazırlanmıştır (Aykın ve Sözman, 2008:58). Bu sözleşme üye ülkelerin terörist faaliyetlerini suç kabul eden yasalar çıkarmalarına neden olmuştur (Smith,2007'den aktaran Alhassan, 2011: 32).

2.2.1.1.1 Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme

Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme 9 Aralık 1999 tarihinde 54\109 sayılı karar ile BM tarafından kabul edilmiş, 10 Ocak 2000 tarihi ile 31 Aralık 2001 tarihine kadar New York BM merkezinde üye devletlerin imzasına açık tutulmuştur. Bu sözleşme terörizmin finansmanını gündeme getirdiği için terörle mücadele tarihinde önemli bir adım olarak kayda geçmiştir (Pieth, 2006: 1077; Koh, 2006: 82; Ridley,2010: 8-9).

Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme 28 maddeden oluşmakta ve uluslararası arenada ilk girişim olma özelliğini taşımaktadır (Golder ve Williams, 2004: 274). Sözleşme 132 devlet tarafından imzalanmıştır. Sözleşmenin amacı ise terörizmin finansmanını sağlayan her türlü yolu kapamak, terörizmin finansmanının önüne geçmek ve bu konuya odaklanmaktır (Harvey, A., 2019: 100)

Sözleşme, imzalayan ülkeler için üç temel yükümlülük getirmektedir. Birinci yükümlülük söz konusu ülkelerin terörizmin finansmanı suçunu hukuk sistemlerinde geniş kapsamlı düzenlemeleridir. İkinci devletlerarası iş birliğini geliştirilmesi ve karşılıklı yardımların artmasıdır. Üçüncü yükümlülük ise terörizmin finansmanına ilişkin elde edilen delil ve bulguların bildirilmesi ve bu finansmanın tespitinde mali kuruluşların rollerine ilişkin temel noktaların belirlenmesidir (Aykın ve Sözman, 2001: 58).

Sözleşmenin dördüncü maddesinde ise cezalandırmaya değinilmiştir. Madde dörde göre her taraf devlet:

- İkinci maddede belirtilen suçların iç hukuku uyarınca cezaî kovuşturma gerektiren suç kapsamına alınması,
- Bu suçların etkileri ve ağırlığı göz önünde bulundurularak uygun şekilde cezalandırılmasının sağlanması için gerekli önlemleri alır.

Sözleşmede ayrıca bir fon tanımı yapılmıştır. Sözleşmeye göre “fon” maddi veya maddi olmayan, taşınır veya taşınmaz her türlü malvarlığı olarak tanımlanmıştır. Sözleşmenin ikinci maddesinde bahsedilen dokuz sözleşme içerik itibari ile terörizmin finansmanını düzenlememiş olsalar da konuyla ilgileri olmaları nedeni ile bu sözleşme kapsamına alınmışlardır. Ayrıca devletlerin, teröristlerin yasal ve yasa dışı kaynaklarla elde ettikleri her türlü gelire el koymaları ile ilgili hüküm getirilmiştir (Karabulut, 2014: 80).

Sözleşme uluslararası terörle mücadele finansman rejimini kurmak ve güçlendirmek için üye devletler için üç temel zorunluluk getirmektedir. Bu üç temel zorunluluk (Pajic ve Vejzovic, 2013: 149-150):

- Terörün finansmanının özel bir suç olarak sayılması,
- Diğer üye ülkelerle işbirliğini teşvik etme yükümlülüğü ve uluslararası hukuki yardım sağlanması yükümlülüğü,
- Finansal kuruluşlar, işlemler ve terörizmin finansmanı ile ilgili olduğundan şüphelenilen kişiler tarafından bir bilgilendirme ve raporlama sistemi kurulmasıdır.

Türkiye sözleşmeyi 27 Eylül 2001 tarihinde imzalamış, uluslararası yükümlülük niteliği kazanmıştır (Yıldırım, 2013: 68).

2.2.1.2. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği 11 Eylül saldırılarından hemen sonra terörizm ile mücadele için vizyon ve yeni strateji arayışlarına girmiş, terörizm ile mücadelede güncel politikalar geliştirmek ve ilgili yönetmelik hazırlamak için adımlar atmıştır. 21 Eylül tarihinde Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi toplanmıştır. Bu zirvede terörizmin dünya ve Avrupa'ya gerçek bir tehdit olduğu, AB'nin terörizm ile mücadelenin öncelikli hedeflerinden biri olduğu vurgulanmıştır (Özcan ve Yardımcı, 2006: 198-200).

2004 yılında ise AB tarafından “Terörizmle Mücadele Deklarasyonu” yayınlanmıştır. Zirvede alınan karar gereği “Terörizmle Mücadele Koordinatörünün” atanmasına karar verilmiştir.

Mart ayında gerçekleşen zirveden sonra haziran ayında tekrar bir toplantı yapılmış ve “2004 Yeni Eylem Planı” bu toplantı sonucu kabul edilmiştir. Eylem planına göre (Özcan ve Yardımcı, 2006: 229- 235):

- Terörizmle mücadelede uluslararası mücadeleyi ve dayanışmayı arttırmak,
- Terör örgütlerin mali kaynaklara erişimini engellemek,

- İlgili kurumlar ve üye devletler içinde terör bağlantılı kaynakları ve teröristleri ortaya çıkaracak, araştırarak, yargılayacak ve saldırıları önleyecek şekilde düzenlemeler yapmak,
- Uluslararası ulaşım hattının güvenliğini sağlamak ve sınır güvenliğinde etkin sistemleri hazırlamak
- Avrupa'da meydana gelen terör saldırıları sonrasında ortaya çıkan hasar ve tahribatın üstesinden gelecek kapasiteyi arttırmak,
- Terörizmin insan kazanmasını sağlayan nedenleri ortaya çıkartarak önlemler almak,

30 Kasım 2005 tarihinde “Avrupa Güvenlik Stratejisi” ile bağlantılı olarak “AB Terörizmle Mücadele Stratejisi” kabul edilmiştir. Stratejiye göre terörizm ile mücadele dört kısımda incelenmektedir. Birinci kısım, radikalleşmenin ve terörizme katılımının engellenmesi için ‘önleme’dir. İkinci kısım AB bünyesindeki vatandaşları ve altyapı sisteminin güvenliğine odaklanılan ‘koruma’dır. Üçüncüsü ise teröristleri takip etme, yakalama ve yargılamaya ilişkin olan ‘izleme’dir. Son bölümde ise yapılan bir saldırı ve eylemlerin sonuçlarını en aza düşürmek ve kriz süreçlerini iyi yürütmek olan ‘karşılık verme’dir (Zenginoğlu, 2016: 171).

2.2.2. Terörizmin Finansmanı ile Ulusal Mücadele

Türkiye gerek coğrafi gerek demografik yapısından dolayı yıllardır etnik ve dini terör örgütleri ile mücadele etmiştir. Bu mücadele bazen silahlı olarak sürdürülürken bazen de hukuksal olarak yürütülmüş, katil terör örgütlerinin gerçek yüzü dış dünyaya gösterilmeye çalışılmıştır. Bahsi geçen terör örgütlerinin ülkemizde faaliyet yürütmeleri başta destekçilerinden sağladıkları gelirler ve dış destekler sayesinde mümkün olmuş ve bu durum terörizmin finansmanı ile mücadeleyi daha önemli hale getirmiştir. Bu mücadele kapsamında ülkemizde yürürlüğe giren düzenlemeler ise (Oral, 2016: 347):

- 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunu,
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,
- Terörün Finansmanına Yönelik Şüpheli İşlemlerin Bildirimi Genel Tebliği,
- 6 sıra numaralı Mali Suçları Araştırma Kurulu Genel Tebliğinden oluşmaktadır.

2.2.2.1. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu

12.04.1991 tarihinde 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun birinci maddesiyle birlikte terör tanımı Türk yasalarına girmiştir. Kanuna göre terör (Erdem ve Özdemir, 2009: 268; Oral, 2016: 343):

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir”.

Kanunun birinci maddesine göre herhangi bir faaliyetin terör faaliyeti olarak kabul edilebilmesi için tehdit, sindirme veya korkutma yollarından birine başvurulması, bir örgüte üye kişi veya kişilerce bu eylemin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca cumhuriyete ve devletin bağımsızlığını tehlikeye düşüren her eylem terör eylemi olarak nitelendirilmektedir.

İkinci madde ise terör suçlusunun tanımına ayrılmıştır. Kanunun birinci maddesinde belirtilen amaçlara ulaşmak için kurulan bir örgütün üyesi olmak, belirlenen amaçlar doğrultusunda toplu veya yalnız olarak suç işleyen, suç işlemese dahi terör örgütüne mensup olan kişiler terör suçlusu sayılmıştır.

Üçüncü madde de ise terör ve terör amacı ile işlenen suçlara yer verilmiştir. Bu maddede bahsi geçen terör suçları devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak, askeri tesisleri tahrip ve düşman askeri hareketleri yararına çalışma, anayasayı ihlal etme, yasama organına karşı suç işleme, Türkiye Cumhuriyeti hükümetine karşı silahlı isyana kalkışma ve cumhurbaşkanına suikast olarak belirlenmiştir. Madde dörtte geçen terör amacıyla işlenen suçlar ise; insan ticareti, halkı panik ve korkuya sevk edecek tehdit, suçu veya suçluyu övme, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti, nitelikli yağma, gasp ve mühürde sahtecilik, resmî belgede sahtecilik olarak belirlenmiştir.

Altıncı madde de ise terör örgütlerine karşı mücadelede görev almış kamu görevlerinin kimliklerini açığa çıkaranlar ve örgütlerin açıklamalarını basıp yayınlayan kişilere bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır hükmü yer almaktadır.

Terörizmin finansmanı suç olarak hukuk sistemimize ilk olarak bu kanunun sekizinci maddesiyle birlikte tekrar girmiştir. Terörizmin finansmanı suçu bu maddeye göre şu şekilde tanımlanmıştır:

“Her kim tümüyle veya kısmen terör suçlarının işlenmesinde kullanılacağını bilerek ve isteyerek fon sağlar veya toplarsa, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. Fon, kullanılmamış olsa dahi, fail aynı şekilde cezalandırılır. Bu maddenin birinci

fıkrasında geçen fon; para veya değeri para ile temsil edilebilen her türlü mal, hak, alacak, gelir ve menfaat ile bunların birbirine dönüştürülmesinden hasıl olan menfaat ve değeri ifade eder.”

Kanun terörizmin finansmanını bu şekilde tanımlamasına rağmen terörün finansman suçu tam olarak tanımlanmadan önce de teröristlere mali destek sağlama cezalandırılmakta, teröristlere ve terör örgütlerini finans sağlayan kişiler de yardım ve yataklık suçu ile yargılanmaktaydılar. Cezalandırma da bu yargılandırma kapsamında değerlendirilmekteydi (Aykın ve Kevser, 2008: 98).

1999 tarihli terörizmin finansmanının önlenmesine ilişkin uluslararası sözleşmeye taraf olunmasından sonra iç hukuk ile ilgili yeni düzenlemeler meydana gelmiştir. Bu düzenlemeler sonucu 12.4.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun sekizinci maddesinde 29.6.2006 tarih ve 5532 sayılı kanunun yedinci maddesinde sözleşmenin iç hukuk sistemine uyumlaştırılması amacı ile değişiklik yapılmıştır. Söz konusu maddenin başlığı devletin bölünmezliği aleyhine propaganda iken terörün finansmanı olarak yeniden adlandırılmıştır.

Kanunun bu maddesine göre bahsi geçen fon kullanılmamış olsa bile aynı suç ile cezalandırılır hükmü yer almakta, fonun kullanılmaması suçu yok saymamaktadır.

Sekizinci maddenin A fıkrası nitelikli hal, 8/b fıkrası ise tüzel kişilerin sorumluluğu başlığı altında yayınlanmıştır. 8/b maddesine göre terör suçlarının tüzel bir sıfat ile işlenmesi halinde Türk ceza kanunu devreye girmekte ve ilgili kanunun 60. Maddesine göre güvenlik tedbirleri alınmaktadır.

19. madde de ise terör örgütleri ile mücadelede katkı sağlayanlar için ödüllendirmeye yer verilmiştir. Maddeye göre terör örgütlerine katılım sağlamamış olmak kaydı ile failerin yakalanmasına yardımcı olan veya kimliklerine açığa çıkaranlara İçişleri Bakanlığınca belirlenen miktarlarda ödül verilmektedir. Bunun amacı ise terörle mücadeleye teşvik ederek, mücadelede geniş kapsamlı bir katılım sağlamaktır.

2.2.2.2. 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun

6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun, dört bölüm ve 21 madde ile 7 Şubat 2013 tarihinde 28561 sayılı resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de terör ve terörizmin finansmanının önlenmesi, bu suçların düzenlenmesi, bu suçlar ile etkin mücadele edilmesi, 1999 tarihli Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmenin ve

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin mücadele için almış oldukları kararları, bu yöndeki taleplerin yerine getirilmesi ve malvarlığının dondurulmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Kanunun birinci maddesinde bahsedilen bu amaç açıklanmıştır.

Kanunun birinci bölümünde amaç ve tanımlardan bahsedilmiş, ikinci bölüm ise terörizmin finansmanı suçuna ayrılmıştır. İkinci bölümün üçüncü maddesinde “fon sağlanması veya toplanması yasak fiiller” belirlenmiştir. Dördüncü madde ise terörizmin finansman suçuna ayrılmıştır. Üçüncü maddeye göre yasak olan fiiller ise:

a) Bir halkı korkutmak veya sindirmek ya da bir hükûmeti veya uluslararası kuruluşu herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacıyla, kasten öldürme veya ağır yaralama fiilleri.

b) 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında terör suçu olarak kabul edilen fiiller.

c) Türkiye'nin taraf olduğu;

1) Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında Sözleşme,

2) Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme,

3) Diploması Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korunmaya Sahip Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme,

4) Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme,

5) Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme,

6) Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşmeye Munzam, Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanun Dışı Şiddet Olaylarının Önlenmesine İlişkin Protokol,

7) Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme,

8) Kıta Sahanelerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol,

9) Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme, yasaklanan ve suç olarak düzenlenen fiiller.

Bu kanunla terörizmin finansman suçu yeniden düzenlenmiştir.

Terörle Mücadele Kanunu'nda tanımlanan terörizmin finansmanı suçunun konusunu oluşturacak faaliyetlerin yanı sıra BM Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme yer verilen eylemler ile ilgili sözleşmenin ekinde yer

alan uluslararası dokuz sözleşme ve protokolde sayılan hareketlerin finansmanı da suç kapsamına dâhil edilmiştir. Bununla birlikte terörizmin finansmanını oluşturan ve suç teşkil eden eylemlerin kapsamı genişletilerek uluslararası sözleşmelere uyumlu hale getirilmiştir. Mal varlığının dondurulması kararları ise bakanlar kurulu tarafından verilmesi öngörülmüştür (Yıldırım, 2013: 80).

Terörizmin finansman suçuna ayrılan dördüncü maddede ise bir önceki maddeye atıfta bulunularak, üçüncü maddede sayılan fiillerin gerçekleşmesi aşamasında kullanılan, bir terör örgütüne ve teröriste fon sağlayan kişiler beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca söz konusu fonun bir suçun işlenmesinde kullanılmamış olması ceza verilmesinin önüne geçmemektedir. Bu maddenin beşinci fıkrasına göre ise, söz konusu suçun uluslararası bir örgüte veya yabancı bir ülke aleyhine işlenmesi durumunda, soruşturma yapılması Adalet Bakanının talebine bağlıdır.

Kanunun üçüncü bölümü malvarlığının dondurulmasına ayrılmış, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarına yer verilmiştir. Bu bölümün beşinci maddesinde Güvenlik Konseyi tarafından 1267 (1999), 1988 (2011) ve 1989 (2011) sayılı kararlar ile alınan belirli kişi, kuruluş veya organizasyonların tasarrufunda bulunan malvarlığının dondurulması kararları anında resmî gazetede yayınlanarak uygulanmakta ve alınan bu kararlar Dışişleri Bakanlığı tarafından Güvenlik Konseyine bildirilmektedir.

Mal varlığının dondurulması tedbiri ilk defa bu kanunla birlikte düzenlenmiştir (Yıldırım, 2013: 61). Yabancı devletler tarafından yapılacak olan malvarlığının dondurulması talepleri ise altıncı maddede açıklanmıştır. Bu maddeye göre bir yabancı devletin Türkiye'den bir kişi, kuruluş veya organizasyona ait bir malvarlığı dondurma talebinde bulunabilmesi için öncelikle gerekçelerin gönderilmesi gerekmektedir. İlgili talepler Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığına iletilmek üzere Adalet Bakanlığı veya Dışişleri Bakanlığına yapılmakta ve komisyona gönderilen ilgili gerekçeler değerlendirilerek Bakanlar Kurulu tarafından karara bağlanmaktadır. Malvarlığının dondurulması kararı resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

Mal varlığının dondurulmasına ilişkin iletilen talepler ise sekizinci maddede detaylı olarak bahsedilmiştir. Bu maddeye göre araştırma Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığınca yapılacak ve diğer kuruluşlar ile koordineli hareket edilecektir. Bu koordine Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığının ilgili kuruluşlarda istediği

bilgilerin kısa sürede başkanlığa iletilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bahsi geçen kamu kuruluşları ise ağırlıklı olarak, Adalet, İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarıyla Millî İstihbarat Teşkilâtı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığıdır.

Değerlendirme komisyonu 9. Maddede açıklanmıştır. Bu maddenin 1. Fıkrasına göre:

“6. ve 7. maddeler kapsamında malvarlığının dondurulmasıyla ilgili olarak Malvarlığının Dondurulmasını Değerlendirme Komisyonu oluşturulmuştur. Değerlendirme Komisyonu, Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanının başkanlığında, Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürü, Millî İstihbarat Teşkilâtı Müsteşar Yardımcısı, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü, Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürü ve Hazine Müsteşarlığı Mali Sektörle İlişkiler ve Kambiyo Genel Müdüründen oluşur.”

Kanunun 15. Maddesinde ise ceza hükümleri belirlenmiştir. Kanuna göre malvarlığının dondurulmasıyla alakalı alınan kararlara uymayan kişilere altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası verilmektedir. Alınan kararı yerine getirmeyen tüzel kişilere ise on bin liradan yüz bin liraya kadar idari para cezası verilmektedir.

19. madde yönetmelik olarak belirlenmiştir. 19. Maddeye göre:

“Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Adalet, Dışişleri, İçişleri ve Maliye bakanlıkları tarafından müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir. Yönetmelik, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yürürlüğe konulur.”

Tanımı yapılmakta ve bu maddede geçen yönetmelikle ‘Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’ işaret edilmektedir.

Bu kanunun yürürlüğe girmesi ise uzun yıllar almıştır. 2007 yılının şubat ayında FATF Türkiye’nin terörün finansmanı ve terörist malvarlıkları ile ilgili dondurma prosedürü konusunda uluslararası düzenlemelere uygun kanun ve yönetmeliklere sahip olmadığını belirtilmiştir. 2010 yılının ocak ayında ise Türkiye bir düzenleme yapıp FATF’a sunmuş, bu düzenlemelerin en kısa zamanda meclise sunulacağını ve 2010 yılı sonunda kanunlaşacağını belirtmiştir. Başbakanlığa gönderilen kanun tasarısının hukuki açıdan revize edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu revizeyle birlikte tekrar başbakanlığa ardından meclise sunulan kanun tasarısı, meclisin seçimler nedeni ile tatile girmesinden dolayı yasalaşmamıştır. Sürecin uzaması sonucu FATF Türkiye’nin adım atmamasını kamuoyuna açıklamaya karar vermiş ve

hemen ardından FATF'ın bu adımından sonra ise kanun tasarısı tekrar meclise sevk edilmiştir. 2012 yılında FATF başkanının Türkiye ziyaretinde Türkiye'yi uyararak en kısa sürede düzenlemelerin yapılmasını, aksi takdirde Türkiye'nin FATF üyeliğinin tartışılacağını dile getirmiştir. Ekim ayına gelindiğinde ise FATF Türkiye ile ilgili bir açıklama yayınlamış, Türkiye'yi terörün finansmanı ile mücadele konusunda gerekli önlemleri alması konusunda uyarmış, bu önlemler alınmadığı takdirde 2013 yılının şubat ayında FATF üyeliğinden çıkarılacağını bildirmiştir (Aydınlat, 2012: 5-6). Bu gelişmeler ışığında şubat ayında bu kanun çıkarılmıştır.

2.2.2.3. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Terörizmin finansmanının önlenmesi hakkında kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik 31 Mayıs 2013 tarihinde 28663 sayılı resmî gazete ile yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik 5 bölüm, 26 madde ve geçici 2 maddeden oluşmaktadır.

Yönetmeliğin amacı birinci maddede açıklanmıştır. Birinci maddeye göre:

“Bu Yönetmeliğin amacı, 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasına yönelik olarak; terör ve terörizmin finansmanı ile etkin mücadele edilmesi kapsamında; malvarlığının dondurulması kararlarının alınması, icrası, kaldırılması, dondurulan malvarlığının yönetimi ve denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.”

Ayrıca 2. Madde de yönetmeliğin 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun 19. maddesine göre hazırlandığı belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe göre malvarlığının dondurulması Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin almış olduğu kararlar, yabancı devletler tarafından Türkiye'ye yapılan talepler, yabancı devletlere Türkiye tarafından yapılacak malvarlığının dondurulması talepleri ile Türkiye'de bulunan malvarlığı hakkında yapılacak işlemler ele alınan temel konulardır. Ayrıca yönetmelikte değerlendirme komisyonunun oluşumu, görev ve yetkileri, çalışma esasları belirlenerek, malvarlığının dondurulması için alınacak kararların uygulanması için esas ve usuller düzenlenmiştir (MASAK, 2013).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BASEL YÖNETİM ENSTİTÜSÜ ve BASEL ANTİ PARA AKLAMA (AML)
ENDEKSİ, HESAPLAMA YÖNTEMLERİ, GÖSTERGELER ve
DEĞERLENDİRME

Basel Yönetim Enstitüsü tarafından yayımlanan raporda kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede ülkeleri değerlendiren ve bu değerlendirmeye birlikte ülkelerin risk durumunu ortaya koyan bir kuruluş veya endeksin olmadığı, bu durumun uluslararası mücadelede bir eksiklik yarattığı belirtilmiştir. Bunun sonucunda 2012 yılında Basel tarafından Anti Para Aklama (AML) Endeksi oluşturulmuştur. Basel AML Endeksi aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede hukuk, özgürlük, şeffaflık, yolsuzluk gibi konuları kapsamakta ve değerlendirmeler bu konular göz önüne alınarak yapılmaktadır. Ayrıca ülkelerin puan sıralamasıyla birlikte riskli ülkeler ortaya koyularak alınacak önlemler ve hukuki düzenlemeler ülkelere indirgenerek etkin bir mücadele amaçlanmaktadır.

3.1. BASEL YÖNETİM ENSTİTÜSÜ (Basel Institute Governance) ve BASEL ANTİ PARA AKLAMA (AML) ENDEKSİ

Basel Yönetim Enstitüsü (Basel Institute On Governance), 2003 yılında Basel Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulmuştur. Uluslararası alanda faaliyet gösteren, yolsuzluğu önlemek ve mücadele etmek için uluslararası kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar ile ortak faaliyet yürütmeyi amaçlayan, kâr amacı gütmeyen, İsviçre merkezli bir vakıftır. Basel Enstitüsü düzenli olarak Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), Ekonomik Kalkınma- İş Birliği Örgütü (OECD), Avrupa Konseyi, Uluslararası Para Fonu (IMF), Egmont Grubu ve Interpol gibi uluslararası kuruluşlar ile çalışmalarını sürdürmektedir (Basel Institute on Governance, 2019: 1-2).

Wolfsberg grubunun 2006'da FATF'ın 2007'de hazırladığı belgelerde, 'bir ülkenin yüksek bir risk oluşturup oluşturmadığını gösteren, devletler veya kurumlarca kabul edilmiş ortak bir tanımın olmadığı' belirtilmiştir. Basel AML Endeksi bu arayış içerisinde ortaya çıkmıştır. Bu yolla oluşturulan endeksin amacı; "her büyüklükteki finans kuruluşlarına erişebilen, uluslararası çapta çözüm sağlamak amacı ile uygun bir ülke değerlendirmesi için kullanılabilecek, global bir AML (Anti Money Laundering) sıralaması oluşturmak" olarak belirlenmiştir (Basel Institute on Governance, 2012: 1).

Endeks, dünya genelinde aklama ve terörizmin finansmanı kapsamında ülkeleri değerlendirerek puanlamakta, bu puanlama ile birlikte yıllık bir rapor hazırlamaktadır. Basel AML Endeksi, Basel Enstitüsü ve Uluslararası Varlık Kurtarma Merkezi'nden (ICAR) uzman bir ekip tarafından hazırlanmaktadır (Basel Institute on Governance, 2014: 1).

Basel AML endeksinin asıl amacı ise ülkeleri birbirleri ile kıyaslamak veya karşılaştırmak değildir. Açıklanan endeks ile bir ülkenin risk seviyesini belirlemek ve yapılan puanlama ile bir ülkenin zaman içerisindeki ilerlemesini incelemek amaçlanmaktadır (Basel Institute on Governance, 2015: 3). Bu endeks puanları, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin durumunu göstermekte, ayrıca gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere nazaran maruz kaldığı riskleri ortaya koymak açısından önem arz etmektedir (Şahin, 2015: 396).

Basel AML Endeksi, aklama ve terörizmin finansmanı ile etkin bir mücadele için yıllık olarak risk derecesi sunmaktadır. Ülkelerin kara para aklama ve terörizmin finansmanı çerçevelerinin, finansal sektör standartları ve kamu şeffaflığı gibi ilgili faktörlerin finanse edilmesinin kalitesinin değerlendirilmesine dayanmaktadır (Basel Institute on Governance, 2015:1). Endeks ayrıca, yolsuzluk, şeffaflık ve hukukun üstünlüğü gibi kara para aklamayı ve terörizmin finansmanını etkileyen konulara odaklanmaktadır (Basel Institute on Governance, 2018: 1).

Kara para aklama ile ilgili güvenilir bir veri kaynağı bulunmadığı için Basel AML Endeksi, kara para aklama faaliyetinin fiili bir varlığını veya bir ülkedeki yasa dışı para miktarını ölçmemektedir. Kara para aklama ve terörizmin finansmanının gerçek kaynağını ölçmek mümkün değildir. Bunları göz önünde bulunarak Basel AML Endeksi ülkelerin kara para aklama ve terörizmin finansmanı standartlarına ve diğer risklere karşı ne kadar duyarlı olmasına bağlı olarak ülkeleri sıralayan bir puanlama yapmaktadır (Basel Institute on Governance, 2017:1). Endeksi oluşturan puanlama sistemi ise 0-10 arasında belirlenmiştir. Burada 0 en düşük risk seviyesini belirtirken, 10 en yüksek risk seviyesini göstermektedir.

Basel AML Endeksi, çok boyutlu ve oldukça karışık bir konu olan kara para aklamayı değerlendirmektedir. Bu açıdan bakıldığında endeksin ülkelere herhangi somut bir öneri sunmadığı, gerçek bir ölçüm aracı olarak değerlendirilmemesi gerektiğinin bilinmesidir. Endeks aklama konusunda ülkelerin uluslararası boyutunu göstermektedir.

2012 yılında yayınlanan ilk raporda risklerini iyileştirmek isteyen tüm ülkelerin, düşük riskli ülkelerin ortak özelliklerini örnek alıp uygulamaları gerektiği belirtilmiştir. Bu özellikler ise (Basel Institute on Governance, 2012: 5):

- Terörist fonlarının dondurulmasının da gündeme alındığı güçlü bir kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele mevzuatı,
- Aklama ve terörizmin finansmanı suçlarını soruşturmak ve gerektiğinde yaptırımlar uygulayacak yetki ve kaynaklara sahip yetkili makamlar,
- Ulusal ve uluslararası işbirliği için alınması gereken önlemler,
- Medyanın mali suçların ortaya çıkarılmasında ve yayınlanmasında merkezi bir rol oynadığı yüksek bir basın özgürlüğü,
- Düşük yolsuzluk seviyeleri,
- Kamu kurum ve kuruluşlarında yüksek seviyede şeffaflık ve dürüstlük,
- Mali sektör varsa eğer nakit bazlı işlemler de dahil olmak üzere yüksek düzeyde yetki ile düzenlenmelidir.

Basel AML Endeksi, kara para aklama ve terörizmin finansmanı riski yüksek olan ülkelerin bazı ortak sorunları paylaştıklarını gözler önüne sermiştir. Bu sorunlar (Basel Institute on Governance, 2018:7):

- Zayıf kamu kurumları ve hukukun üstünlüğü,
- Kısıtlı basın özgürlükleri,
- Yüksek düzeyde kaçakçılık faaliyetleri,
- Finansal sistemi kontrol edecek sistem eksikliği,
- Mali şeffaflığın olmaması gibi konulardır.

Endeks, yayınlandığı tarih olan 2012 yılından itibaren hazırlanan raporları ücretsiz olarak kamuoyu ile paylaşmaktadır. Bunun yanında kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile ilgili yaptırımlara uyması gereken kurum ve kuruluşlara ayrı bir uzman sürümü sunulmaktadır. Bu uzman sürümü kullanıcıların risk göstergelerini özelleştirmelerini ve alt kategorilerdeki tüm puanları karşılaştırmalarına yardımcı olur. Kurumlardan ise yıllık olarak bir abone ücreti alınmaktadır (Basel Institute on Governance, 2012: 3).

Uzman sürümü herhangi bir ülkede gerçekleşen yolsuzluk, terörizmin finansmanı ve aklama riskini değerlendirmek için kullanıcılara rehberlik yapan ve ülkelerin risklerini kapsamlı bir şekilde değerlendiren araçtır. Terörizmin finansmanı ve aklama riski; yolsuzluk, finansal şeffaflık ve standartlar, kamu şeffaflığı ve yasal risklerin tümünü kapsamaktadır. Kamu sektörü, mali istihbarat birimleri, düzenleyici

kurumlar, akademisyenler ve STK'lar tarafından kullanılmaktadır (Basel Governance, 2012).

Endeks her yıl düzenli olarak yayımlanmaktadır. 2012 senesinde yayımlanan raporda endeks ile ilgili genel bilgiler verilmiş, raporda herhangi bir ülke sıralamasına yer verilmemiştir. 2013 ve 2014 raporları ise ücretsiz olarak paylaşılmamıştır. Bu durum tez çalışmasının kısıtlı veriler ile yürütülmesine neden olmuştur. 2015 senesinden itibaren yayımlanan raporlar ise ücretsiz olarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. Son rapor 2019 yılının ağustos ayında hazırlanmıştır. 2019 raporunda 125 ülke değerlendirmeye alınarak endekse dahil edilmiştir.

3.1.1. BASEL AML Endeksi Hesaplama Yöntemi ve Göstergeler

BASEL AML Endeksinde puanlamayı oluşturan süreç dört aşamadan oluşmaktadır. Bu dört aşama sırası ile Bağımsız Araştırma (Independent Research), Veri Seçimi (Data Selection), Ağırlıklandırma (Weighting) ve Sonuçları Kanıtla (Verify Results) aşamasıdır (Basel Institute on Governance, 2018: 11).

İlk aşama olan bağımsız araştırmada kara para aklamayı ölçmek ve ortaya çıkarmak için çeşitli araştırmalar yapılmakta ve bu araştırmalar ile belirli puanlar ortaya çıkarılarak endeks geliştirilmektedir.

İkinci aşama veri seçimidir. Veri seçiminde kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede ilgili faktörleri inceleyen göstergeleri tanımlama, ele alınan göstergelerin verilerini ve işleyişini gözden geçirme ve yalnızca aklama ve terörizmin finansmanı riski ile ilişkili güvenilir göstergeleri seçmek yer almaktadır.

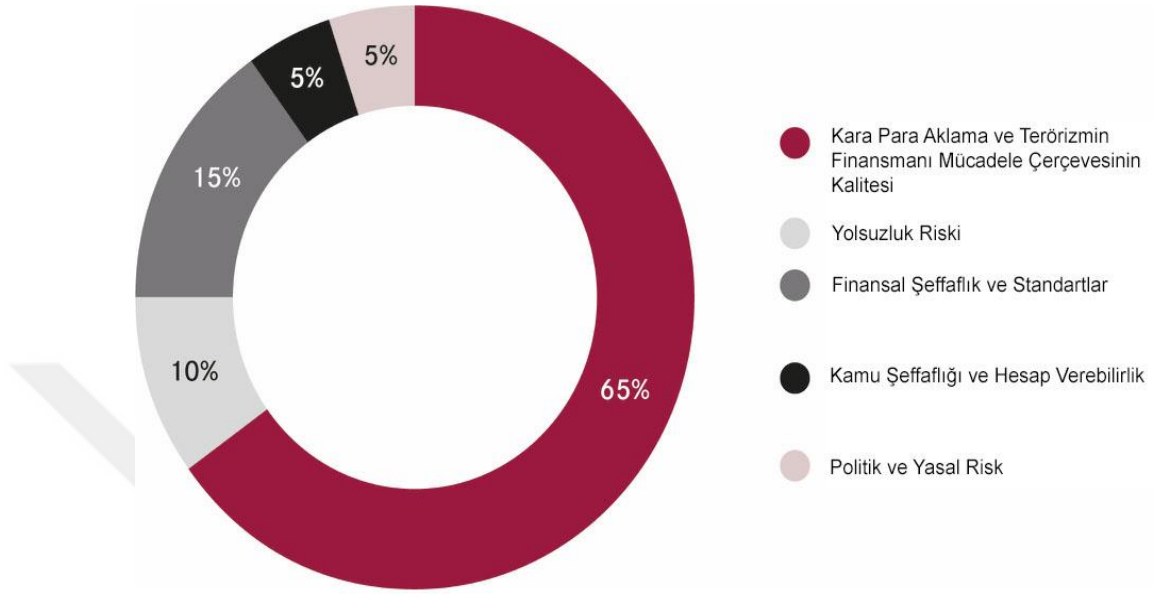
Üçüncü aşama ise ağırlıklandırmadır. Bu aşamada, seçilen 14 gösterge 0 (düşük riskli) ile 10 (yüksek riskli) arasında puanlama ölçeğine dönüştürülerek ülkeler sınıflandırılmaktadır.

Dördüncü aşama ise sonuçları kanıtla aşamasıdır. Son aşamada uluslararası ve bağımsız uzmanlar tarafından veriler yıllık olarak gözden geçirilerek yeniden incelenir. Sonrasında regresyon analizi ve korelasyon kullanılarak istatistiksel test uygulanır. Gözden geçirilerek uygulanan testler değerlendirmelerin doğru, anlamlı olmasını, kara para aklama ve terörizmin finansmanı alanındaki son gelişmeleri yakalamaya devam etmesini sağlar.

Endekste bazı faktörler ülkeler için önem arz etmekte ve bu faktörler yüksek risk puanı oluşturmaktadır. Yüksek yolsuzluk düzeyi, zayıf politik haklar ve hukukun üstünlüğü tartışmaları, kötü finansal koşullar ve kamu şeffaflığının yeteri düzeyde

olmaması bu faktörler arasında gösterilmektedir (Basel Institute on Governance, 2018: 12).

Şekil 4: BASEL AML Endeksi Metodoloji- 5 Gösterge

Kaynak: Basel Institute On Governance, 2018:12

Basel AML Endeksi puanları Mali Eylem Görev Gücü (FATF), Uluslararası Şeffaflık Örgütü, Dünya Bankası ve Dünya Ekonomik Forumu gibi kamuya açık kaynaklara dayanan 14 göstergeden elde edilmektedir (Basel Institute on Governance, 2015: 1). Bu 14 gösterge halka açık kaynaklardan elde edilmekte, bu göstergeler beş ana başlığın altında yer almaktadır. Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Mücadele Çerçevesinin Kalitesi, Finansal Şeffaflık ve Standartlar, Rüşvet ve Yolsuzluk, Kamu Şeffaflığı ve Hesap Verebilirlik, Politik ve Yasal Risk bu beş ana başlığı oluşturmaktadır.

Endeksi oluşturan göstergelerden en ağırlıklı olan ve endeksin %65'lik kısmını kapsayan 'Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Mücadele Çerçevesinin Kalitesi' başlığıdır. Kara para aklama ve terörizmin finansmanı mücadele çerçevesinin kalitesini kapsayan raporlar (Basel Institute on Governance, 2019: 29):

- FATF Karşılıklı Değerlendirme Raporları (%65),
- Finansal Gizlilik Endeksi (%35),

- ABD Dışışleri Bakanlığı Uluslararası Narkotik Kontrol Stratejisi Raporu (%10)'dur.

FATF Karşılıklı Değerlendirme Raporları en önemli göstergeler arasında yer almakta ve endeksimiz için önemli bir veri kaynağını oluşturmaktadır.

Finansal Şeffaflık ve Standartlar %15 olarak etkilemekte, bu başlıkta toplanan raporlar:

- Dünya Bankası Kurumsal Şeffaflık Endeksi Kapsamı (%1.875),
- WEF (World Economic Forum) Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu- Denetim ve Raporlama Standartlarının Gücü (%5.625),
- WEF Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu- Menkul Kıymetler Borsası Düzenlemesi (%5.625),
- Dünya Bankası IDA Kaynak Tahsis Endeksi- Mali sektör düzenlemeleri raporlarıdır (%1.875).

Endeksimize %10'luk bir katkı sunan Yolsuzluk Riskinde ise:

- Yolsuzluk Algı Endeksi (%5),
- TRACE Rüşvet Riski Matrisi (%5) oluşturmaktadır. Rüşvet Risk Matrisi son endekste değerlendirmeye alınmış, önceki yıllarda endekse dahil edilmemiştir. Kamu şeffaflığı ve hesap verebilirlik (%5):

- Politik Finans Veri Tabanı- Politik Açıklama (%1.66),
- Açık Bütçe Endeksi- Bütçe Şeffaflığı Puanı (%1.66),
- Dünya Bankası IDA (International Development Association- Uluslararası Kalkınma Derneği) Kaynak Tahsis Endeksi- Kamu sektöründe şeffaflık, hesap verebilirlik ve yolsuzluk endekslerinden (%1.66) oluşmaktadır.

Politik ve yasal risk (%5) ise;

- Özgürlük Evi: Dünyada Özgürlük ve Basın Özgürlüğü (%1.66),
- WEF Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu- Kurumsal direk (%1.66),
- Hukuk Kuralı Endeksinden (%1.66) oluşmaktadır.

3.1.1.1. Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Mücadele Çerçevesinin Kalitesi (%65)

Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Mücadele Çerçevesinin Kalitesi Basel AML Endeksinin hesaplamasında en ağırlık verilen konu başlığı olmuştur. Bu başlığın altında FATF Karşılıklı Değerlendirme Raporları genel anlamda kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede büyük bir öneme sahiptir. Bunun

yanında Finansal Gizlilik Endeksinde ülkelerin finansal gizliliklerini ve müşterilerine sağladıkları hizmetleri ortaya koyması açısından önemlidir.

3.1.1.1.1. FATF Karşılıklı Değerlendirme Raporları

FATF bir ülkenin finansal sisteminin kötüye kullanılmasının önlenmesi için mevcut sistemini tanımlamakta, analiz etmekte ve sistemi güçlendirmek için ilgili ülkeye özel tavsiyeler sunmaktadır (FATFGAFİ, 1989).

FATF üye ülkeleri, aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele açısından kaydedilen ilerlemeleri ve gelişmeleri belirli aralıklar ile denetlemekte ve bu ülkeleri denetleyerek rapor sunmaktadır. Bu süreç 'Karşılıklı Değerlendirme Süreci' olarak adlandırılmaktadır.

Karşılıklı değerlendirme sürecinde söz konusu ülkelere FATF'ın 40 tavsiyesi ile uyumlu 251 soruluk bir anket gönderilmektedir. Bu anket ile birlikte FATF Sekreteryası tarafından oluşturulan FATF değerlendirme ekibi belirli bir süre sonra o ülkeyi yerinde ziyaret etmektedir. Söz konusu ülke bu süre zarfında ilgili soruları cevaplayarak FATF'a göndermekte, ilgili heyet verilen cevaplar ile birlikte ülke hakkında incelemelerde bulunmaktadır. Bu incelemeler ile birlikte o ülke hakkında bir rapor hazırlanarak FATF Genel Kuruluna sunulmakta, onay sürecinden sonra bu raporlar FATF'ın resmi internet sitesinde yayınlanmaktadır. Sunulan raporlar güncelleştirmeler ve gelişmelere bağlı olarak değerlendirilmekte ve ülkeler bu duruma göre izlenmektedir (Çelik, 2011: 71–72). Ayrıca bir karşılıklı değerlendirme raporu 18 aya kadar sürmektedir.

FATF değerlendirme ekibi altı uzmandan oluşmaktadır. Bu uzman kişiler ilgili ülkeyi ziyaretlerinde mali istihbarat birimleri, adli makamlar, gümrük ve vergi makamları, devlet yetkilileri, özel sektör finans kuruluşlarının temsilcileri, sivil toplum örgütleri ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ile görüşmektedir (FATFGAFİ, 1989).

Takibe alınan üye ülkeler belirli bir süre sonunda eksiklikleri gidermek için gerekli önlemleri almakla sorumludur. Gerekli önlemlerin alınmadığı, aklama ile mücadelenin suistimal edildiği yerlerde ise belirli yaptırımlar söz konusu olmaktadır. Bu yaptırımlar şu şekilde gerçekleşmektedir (Gözcü, 2015: 113).

- FATF tarafından söz konusu ülkedeki sorumlu bakana tavsiyelere uyulmadığı ile ilgili bir mektup yollanması,
- İlgili ülkeye temsilciliklerin gitmesi,
- Söz konusu ülkenin tavsiyelere ve yaptırımlara uymadığı, gerekli önlemlerin alınmadığına dair bir bildiri yayınlanması,

- İlgili ülkenin tavsiyelere uyum sağlanıncaya kadar üyeliğinin askıya alınması,
- İlgili ülkenin üyeliğinin sonlandırılması gibi aşamalardan geçmektedir.

FATF karşılıklı değerlendirme raporları BASEL AML Endeksi için en önemli göstergelerdendir. Bu değerlendirme raporları ülkeleri özel olarak incelemekte, değerlendirmekte ve rapor sunarak ilgili ülkenin geçmiş durumu ile bize örnekler sunmaktadır. Bu durum ülkelerin ilerleyişini veya gerileyişini saptamada önemli bir etken olmuştur. BASEL AML Endeksi de bu durumu göz önüne alarak kendi listesindeki ülkeleri bu değerlendirme raporlarına göre puanlamaktadır.

3.1.1.1.2. Finansal Gizlilik Endeksi

Finansal Gizlilik Endeksi, Vergi Adalet Ağı (Tax Justice Network) tarafından ülkelerin tek tek kişisel servetlere ve kurumsal gelirlere karşı göstermiş olduğu vergi kolaylıkları ile off shore hesaplarında gerçekleştirilen işlemler dikkate alınarak hazırlanmakta, vergi kaçırıcılar için cazip hale gelen bölge ve ülkeleri sıralamaktadır. Endekste yer alan ülke raporları, en önemli gelir kaynaklarını ve en önemli özelliklerini oluşturan gizlilik faktörü ile bölgelere karşı bir bakış açısı da sunmaktadır (TJN, 2019).

Vergi Adalet Ağı 2003 yılında faaliyete başlayan, bağımsız ve uluslararası ağıdır. Bu ağ off shore hesapları üzerinde çalışmalar yapmakta, iki yıllık olarak ülke raporu sunmakta, uluslararası vergilendirme ve finansal düzenlemeler ile ilgili detaylı bir araştırma yaparak analiz yapılmaktadır. Bu analiz ile birlikte verginin rolü, vergi kaçakçılığının vergi rekabetine ve vergi cennetlerine olan etkileri araştırılır (TJN, 2003).

Finansal Gizlilik Endeksi, vergi cennetlerinin yapısındaki işleyişin yanlışlığını ortaya koymaya çalışmaktadır. Endekste sıralama ülkelerin ve bölgelerin off shore işleyişi ve gizlilik kurallarına göre oluşturulmaktadır. Endeks; vergi cennetleri, yasa dışı finansal gelirlerin hareketi ve sermaye serbestliği ve transferi bakımından finansal gizliliği anlayabilmek için kullanılabilecek bir araçtır (Öztürk ve Ülger, 2016: 243).

Finansal Gizlilik Endeksi ilk olarak 2009 senesinde yayımlanmış ve ele alınan ülke sayıları her geçen yıl artış göstermiştir. Endekste 2011 senesinde 73 ülke yer alırken 2018 senesinde 112 ülke değerlendirilmiştir. Tayland, Ukrayna, Bulgaristan, Hırvatistan, Litvanya, Romanya, Trinidad ve Tobago, Endonezya ve Porto Riko zamanla listeye eklenen ülkelerdir. Finansal Gizlilik Endeksi ülke sıralaması ile kapsamlı bir ülke raporu da sunmaktadır. Bu raporlar bu bölge ve ülkelere karşı detaylı bir bakış açısı sunarak değerlendirilmektedir (TJN, 2019). 112 ülkenin yer aldığı bu

listeyi incelediğimizde ise off shore işlemlerinin bir tek küçük, gelişmemiş ada ülkelerinde değil dünyanın önde gelen, gelişmiş ve zengin ülkelerde de gerçekleştiği görülmektedir.

Endeks puanını oluşturan 20 gösterge bulunmaktadır. Puan ise bu 20 göstergeye göre hesaplanmakta, ülkeler puanlandırılmaktadır. Bu 20 gösterge ise (TJN, 2019).

- 1- Bankacılık gizliliği,
- 2- Vakıf kayıtları,
- 3- Kayıtlı Şirket Mülkiyeti,
- 4- Diğer Varlıkların Mülkiyeti,
- 5- Sınırlı Ortaklık Şeffaflığı,
- 6- Halka Açık Şirket Mülkiyeti,
- 7- Halka Açık Şirket Hesapları,
- 8- Ülkelere Göre Raporlama,
- 9- Kurumlar Vergisi Beyanı,
- 10- Tüzel Kişi Kimliği,
- 11- Vergi İdaresi Kapasitesi,
- 12- Tutarlı Kişisel Gelir Vergisi,
- 13- Vergi Kaçakçılığını Teşvik Etmekten Kaçınma,
- 14- Vergi Mahkemesi Gizliliği,
- 15- Zararlı Yapılar,
- 16- Kamu İstatistikleri,
- 17- Kara Para Aklamayı Önlenme,
- 18- Otomatik Bilgi Değişimi,
- 19- İkili Anlaşmalar,
- 20- Uluslararası Yasal İşbirliği'dir.

Finansal gizlilik endeksinde, incelemeye alınan ülkelerin vergi ve maliye politikalarında ne kadar etkili ve şeffaf oldukları incelenmektedir. Bunun yanında ülkelerin uluslararası finansal ağdaki hacimleri hesaplanarak ülke puanları ortaya çıkartılmaktadır. Bu puanlama 0 ile 100 arasında olmakta, 0 puana yakın olduğunda finansal gizliliğin sağlandığı, 100'e yaklaşıldığında ise zorunlu bankacılık gizlilik politikalarının uygulandığını göstermektedir.

Endeks, küresel bazda kayıt dışı finansal aktiviteler ve vergi kaçakçılığı gibi tüm dünyayı ilgilendiren bu iki konuda mali gizliliği anlamak, yorumlamak ve politika

geliştirmek amacı ile kullanılan bir değerdir. Ayrıca endeks ile bankacılıkta kullanılan ek gizlilik yasalarının ve ticari sır saklama yasalarının uygulanma seviyesi ile ilgili bir sınıflandırma yapmak mümkündür (Yılmaz, 2018: 206).

Endeks, uluslararası kuruluşlardan, kamu kuruluşlarından ve anketlerden bir gizlilik skoru oluşturulmakta, bu gizlilik skoru ile finansal piyasaların büyüklüğünü gösteren ölçek ağırlığı birleştirilerek bir finansal gizlilik değeri oluşturulmaktadır.

Tablo 1: Finansal Gizlilik Endeksi 2018 Raporu En Riskli 10 Ülke

SIRA	ÜLKELER	PUAN
1	VANUATU	89
2	ANTİGUA VE BARBUDA	87
3	BAHAMALAR	84
4	PARAGUAY	84
5	BRUNEİ	84
6	BAE	84
7	MALDİVLER	81
8	BOLIVYA	80
9	KENYA	80
10	TAYLAND	80

Kaynak: TJN, 2018

Tablo 1’de Finansal Gizlilik Endeksi 2018 raporunda yer alan en riskli 10 ülke gösterilmiştir. Endekste yer alan en riskli ülkeler ağırlıklı olarak ada ülkelerinden oluşmaktadır. Listede yer alan riskli ülkelerin ortak özelliği ise; ağırlıklı olarak vergiden, finansal düzenlemelerden, cezalardan, yasalardan, miras ve kurumsal yönetim kurallarından kaçış sağlamaları, bilgi paylaşımından uzak durmalarıdır (TJN, 2019).

Sıralamada Türkiye 68 puan ile 30. Sırada yer almaktadır. Türkiye finansal sırlar açısından orta düzey bir seviyede bulunmaktadır. Türkiye ile ilgili yapılan değerlendirmede Man adası iddialarına, Halk Bankası meselesine ve Reza Zarrab olayına yer verilmiştir. Değerlendirmede bu gelişmelerin Türkiye’de bir aklama sorunu ortaya çıkarttığı belirtilmektedir. Bunun yanında Türkiye’nin Off Shore hizmetlerinde küresel pazarın %1’den daha azını elinde tuttuğu, bu durumun Türkiye’nin küçük olsa

da bir oyuncu olmasını sağladığı belirtilmektedir (Narrative Report On Turkey, 2018: 1).

3.1.1.1.3. ABD Dışışleri Bakanlığı Uluslararası Narkotik Kontrol Stratejisi Raporu (INCSR)

Uluslararası Narkotik Kontrol Stratejisi Raporu (INCSR) ABD Dışışleri Bakanlığınca hazırlanmakta, yıllık olarak iki cilt şeklinde yayımlanmaktadır. Birinci cilt uyuşturucu ve kimyasal kontrol faaliyetlerini kapsarken, ikinci cilt kara para aklama ve mali suçları ele almaktadır (INCSR, 2019).

Endeks, kara para aklama ve mali suçları kapsayan ikinci cilt verilerini kullanmaktadır. Rapor, her ülkenin kara para aklama ile mücadelede yasal altyapısını, bilgi paylaşım düzeyini ve uluslararası iş birliğindeki rollerinin bir görüntüsünü sunmakta, söz konusu ülkelerin durumlarını tek tek incelemektedir. Ayrıca 'Kara Para Aklama Ülkeleri' olarak değerlendirilen bölgelerin bir listesini sunmaktadır. 2019 raporunda 81 ülke ele alınmakta ve bu ülkelerin belirli kriterleri taşıyıp taşımadığı liste halinde gösterilmektedir. Ayrıca listede yer alan ülkeler ile ayrı bir değerlendirme raporu sunulmakta, ülkeler tek tek ele alınmaktadır (International Narcotics Control Strategy Report Volume II, 2019).

Raporda ülkeler 14 madde ele alınarak değerlendirilmektedir. Bu 14 madde:

- Kara para aklamada uyuşturucu kaçakçılığı,
- Müşterinizi tanıyın hükümleri,
- Şüpheli işlem bildirimleri,
- Sınır ötesi döviz taşımacılığı,
- Finansal istihbarat birimi,
- Yasaların uygulanmasında uluslararası işbirliği,
- Varlıkları tanıma sistemi,
- Varlık paylaşımı için düzenlemeler,
- ABD dışındaki devletlerle bilgi alışverişi anlaşmaları,
- İlgili kayıtları muhafaza etme,
- 1988'de birleşmiş milletler uyuşturucu sözleşmesine taraf devletlerdir.

Söz konusu 81 ülke bu 14 madde ile değerlendirilmektedir. Türkiye ile ilgili yayımlanan raporda Türkiye'nin 14 maddenin ikisinde yeterli derecede mevzuatının olmadığı görülmektedir. Bu iki madde 'Varlık Paylaşımı İçin Düzenlemeler ve ABD'yi Önemli Ölçüde Etkileyen Uluslararası Uyuşturucu Kaçakçılığından Elde Edilen

Gelirlerin Finansal Kurumlardaki İşlemleri' maddesidir (International Narcotics Control Strategy Report Volume II, 2019: 30 -34).

Raporda Türkiye'nin özellikle Orta Asya ve Kafkaslar, Orta Doğu ve Doğu Avrupa için önemli bir bölgesel finans merkezi olduğu vurgulanmış, Türkiye'nin son 15 yıldaki hızlı ekonomik büyümesi, ticari ilişkileri ve Irak, Suriye, Kırım gibi siyasi olarak sarsıntı geçiren ülkelerle coğrafi yakınlığı, geçiş güzergâhında olması ve ikili ilişkilerinin Türkiye'nin kara para aklama risklerine karşı savunmasız kaldığı vurgulanmıştır. Bu bölgelerdeki istikrarsız siyasi ortam ve savaş durumu birçok suça da yol açmış, uyuşturucu kaçakçılığının yanında vergi kaçakçılığı, fatura sahtekârlığı, insan kaçakçılığı, soygunlar da risklerin artışına neden olmuştur. Raporda ayrıca Türkiye'nin döviz büroları ile ilgili yeni düzenlemeler çıkarttığı belirtilmekte, Türkiye'nin FATF üyesi olmasının yanında MASAK'ın misyonundan bahsedilmektedir.

Vatandaşlık süreci ile ilgili de bilgi verilen raporda Türkiye'nin vatandaşlığa geçiş sürecini kolaylaştırdığı, yabancı bir kişinin 500 bin dolarlık bir yatırım veya 250 bin dolarlık emlak alım ile vatandaşlık hakkı kazandığı belirtilmiştir. Raporun son kısmı ise Türkiye'nin son yıllardaki gündemi olan Fettullahçı Terör Örgütünden bahsedilmekte, Türkiye'nin kara para aklama mücadelesinin 2016 yılındaki darbe girişiminden sonra bu örgüte karşı yoğunlaştığı belirtilmektedir. Türkiye'nin kara para aklama ile mücadelede yasal ve düzenleyici uygulamalarının geliştiği belirtilse de bu gelişimin beklentinin altında kaldığı, Türkiye'nin halen yeteri düzeyde başarı sağlayamadığı vurgulanmaktadır. Türkiye'nin bu konuda uzman eksikliğinden, kanunların yetersizliğinden bahsedilmektedir.

3.1.1.2. Finansal Şeffaflık ve Standartlar (%15)

Aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede kurumların şeffaflığı ve hesap verilebilirliği ilgili kurumların şeffaflık ilkesi kapsamında yönetilmesini gerektiren bir konudur. Şeffaflık suç gelirini aklama ile mücadelede önemli bir yere sahip olmasının yanında elde edilen kaynakların kökenine inmek açısından da önemlidir. Basel AML Endeksinde hesaplama dahil olan Finansal Şeffaflık ve Standartlar başlığında Dünya Bankası Kurumsal Şeffaflık Endeksi, WEF (World Economic Forum) Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu- Denetim ve raporlama standartlarının gücü ve Dünya Bankası IDA (International Development Association – Uluslararası Kalkınma Derneği) Kaynak Tahsis Endeksi değerlendirmeye alınmaktadır.

3.1.1.2.1. Dünya Bankası Kurumsal Şeffaflık Endeksi Kapsamı

Dünya Bankası Kurumsal Şeffaflık Endeksi, denetim, tazminat, mülkiyet riskleri ve mali beklentiler ile ilgili kurumsal şeffaflığı ölçmektedir. Endeks 'Dünya Bankası İş Yapma' anketi ile elde edilmektedir. İşletme ve özel kuruluşlarda finansal gizliliğin yasa dışılığı ve kaçakçılığı arttırdığı bilinmektedir (WB, 2019). Bu finansal gizlilik elde edilen varlıkların kaynaklarına ulaşmayı zorlaştırdığı gibi ortaya bir kara para aklama riski de çıkarmaktadır. Bu nedenle işletmelerde şeffaflık üstünde durulması gereken çok önemli bir konu haline gelmiştir. Kurumsal Şeffaflık Endeksi Dünya Bankası'nın bir alt projesi olarak yürütülmektedir. Bu proje küçük, orta, büyük işletmeleri incelemekte, ekonomiler için gerekli reformları sunmaktadır. Ek olarak, İş Yapma (Doing Business) olarak adlandırılan bu proje bir ülke içindeki farklı şehir ve bölgelerde işletme düzenlemelerini ve reformlarını ayrıntılı bir şekilde kapsayan ulusal raporlar sunmaktadır. Bu raporlar, iş yapma kolaylığı hakkında veri sağlamakta, ülkeleri sıralamakta ve ülkelerin performansını iyileştirmek için reformlar önermektedir (WB, 2002).

3.1.1.2.2. WEF (World Economic Forum) Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu- Denetim ve raporlama standartlarının gücü / Menkul Kıymetler Borsası Düzenlemesi (Politik ve Yasal Risk)

Küresel rekabet edilebilirlik raporu 1979'dan bu yana yayınlanmaktadır. Rapor, hükümetlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün geleceğe en etkin ve istikrarlı şekilde taşınması, gelecekte toplum refahının artırılması için kamu ve özel sektörün beraber hareket etmesinde tarafsız bir araç olarak hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Küresel Rekabet Edilebilirlik Raporu, istikrarsızlığı önlemek, ülkelerin zayıf yönlerini belirlemek, ilerleyen süreci izlemek için destek olmakta, işletmeleri, sivil toplum kuruluşlarını ve politika yapıcılarının uzun vadeli politika geliştirmelerine destek olmak için bu kuruluşlara hizmet vermektedir (The Global Competitiveness Report 2016–2017, 4-6).

WEF Küresel Rekabet Edebilirlik Kurumsal Raporu ise politik ve yasal risk kategorisinde yer almaktadır. Aynı rapor olduğu için Finansal Şeffaflık ve Standartlar altında değerlendirilmiştir.

Rapor en son 2018 yılında yayımlanmıştır. 2018 raporunda 140 ülke yer almakta, bu 140 ülke dünya GSYH'nin %98'ini oluşturmaktadır. Raporda 140 ülke

ekonomisinin rekabetçilik düzeyi değerlendirilmiş, rekabetin verimlilik ve refah artışındaki etkisi belirtilmiştir.

Ayrıca parasal teşvik yöntemleri ve parasal genişlemenin sürdürülebilir kalkınma ve büyüme için yeterli olmadığı, bunların yanında ilgili reformların en kısa sürede yürürlüğe konulması gerektiği, inovasyona yapılan yatırımın altyapı yatırımları kadar önemli olduğu belirtilmiştir (WEF, 1971).

Yenilik, kurumsal altyapı gibi etkenler rekabetçilikte önemli unsurlar arasında yer almaktadır. İyi bir rekabet için inovasyona duyulan ilgi, eğitim ve reformlar gereklidir. Sıralamayı incelediğimizde eğitime önem veren, ARGE ve inovasyon çalışmalarında önde olan, kurumlarını geliştiren ülkelerin ilk sıralarda olduğunu görmekteyiz.

Raporda; ABD, Singapur ve Almanya dünyanın en rekabetçi üç ekonomisi arasında yerini almakta, bu üç ülkeyi sırası ile İsviçre, Japonya, Hollanda, İsveç, Birleşik Krallık takip etmektedir. Görüldüğü üzere eğitim, teknoloji, insan hakları gibi konularda önde olan ülkeler rekabetçilikte de üst sıralarda yer almaktadır. Rekabette son sırada yer alan ülke Çad olurken, onun önünde Yemen, Haiti, Angola Burundi, Mozambik ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti en kötü ülkeler arasında yer almaktadır. Raporda, Türkiye'nin bir önceki rapora göre düşüş gösterdiği belirtilmiştir. Türkiye, bir önceki raporda 55. sırada yer alırken, 6 sıra birden gerileyerek 61. sırada kendine yer bulmuştur (The Global Competitiveness Index 4, 2018: 1).

2003'te yayınlanan ilk İş Yapma Raporu, 5 gösterge seti ve 133 ekonomiyi kapsamaktadır. Bu yılki raporda 11 gösterge seti ve 190 ekonomi yer almaktadır.

Rapor, 12 kategoride yer alan sorulara dayanmaktadır. Basel AML Endeksine konu olan kategoriler ise denetim ve raporlama gücü ile finansal piyasaların istikrarını sağlamak ile ilgili olmasıdır. Bu 12 gösterge ise:

- Kurumlar,
- Altyapı,
- Makroekonomik Çevre,
- Sağlık ve Temel Eğitim,
- Yüksek Öğretim ve Eğitim,
- Mal Piyasası Verimliliği,
- İşgücü Piyasası Verimliliği,
- Finansal Piyasa Gelişimi,
- Teknolojik Hazırlık,
- Pazar Büyüklüğü,
- İş Dünyası,
- İnovasyondur.

Yüksek Öğretim ve Eğitim, Mal Piyasası Verimliliği, İşgücü Piyasası Verimliliği, Finansal Piyasa Gelişimi, Teknolojik Hazırlık, Pazar Büyüklüğü ise verimlilik artırıcı olarak değerlendirilmiş, verimlilik odaklı ekonomiler için anahtar kategorilerdir. İş dünyası ve yenilik ise yenilik odaklı ekonomiler için değerlendirilmekte, yenilik odaklı ekonomiler için önem arz etmektedir (The Global Competitiveness Report 2016–2017, 5).

140 ülkeyi bu kategoriler bazında değerlendirip, karşılaştırmak, eksik yönleri ve öncelik noktalarını değerlendirmeye, bu değerlendirmeler ile birlikte kamu – özel iş birliğini oluşturmaya ve gündemini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Ayrıca yıllık olarak düzenlenen raporlarda ülkelerin eskiye nazaran kat ettiği yollar izlenmekte, durumlarına göre atılması gereken adımlar belirtilmektedir.

Raporda Türkiye'nin durumu ile ilgili de özet bir bildiri yayımlanmıştır. Raporda Türkiye'nin bulunduğu jeopolitik konum itibari ile komşu ülkelerde yaşanan sorunlar sonucu bir göç dalgasına maruz kaldığı, dünya genelinde yer alan Suriyeli mültecilerin en fazla Türkiye'ye göç ettikleri anlatılmış, 'Türkiye'nin bu yüke ve ekonomideki dalgalanmalara rağmen ekonomisinin dayanıklı olduğu kanıtlanmıştır' denilmektedir. Türkiye'nin orta öğretim ve yükseköğretimde okullaşma oranını arttırdığı, bu durumun yeni kazanımlar sağladığı belirtilse de eğitimin kalitesinde beklenen artışın gerçekleşmediği belirtilmiştir. Ayrıca iş başı eğitimin desteklenmesi ve bu alana yatırımlar yapılması gerektiği, yetenekli bir işgücü için adımlar atılması, eğitim ve diğer alanlarda yapısal reformların acil olarak yürürlüğe girmesi vurgulanmıştır. İnovasyonun daha iyi bir iş ortamı ve küresel pazarda etkisinin artırılması için sağlam yatırımların gerektiği, bu yatırımların en çok inovasyonda görülmesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca kamu kurumlarının şeffaf ve daha verimli şekilde yönetilmesi için gerekli reformlara olan ihtiyaçlarından bahsedilmektedir (The Global Competitiveness Report 2016–2017, 346). Raporda görüldüğü üzere etkin bir rekabet için gerekli reformların yapılması, eğitimde bilimsel yaklaşımın ele alınarak kalitenin yükseltilmesi, en önemlisi de Ar-Ge ve inovasyona yer verilmesi gerektiği belirtilmektedir.

3.1.1.2.3. Dünya Bankası IDA (International Development Association – Uluslararası Kalkınma Derneği) Kaynak Tahsis Endeksi- Mali Sektör Düzenlemeleri Raporları Ve Kamu Sektöründe Şeffaflık, Hesap Verebilirlik Ve Yolsuzluk (Kamu Şeffaflığı Ve Hesap Verebilirlik)

Dünya Bankası Uluslararası Kalkınma Derneği (International Development Association -IDA) Kaynak Tahsis Endeksi (IRAI), ülkeleri 16 kritere göre derecelendirmektedir.

Endekste, Afrika, Doğu Asya ve Pasifik, Orta Asya, Latin Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Güney Asya ülkeleri olarak 73 ülke değerlendirilmektedir. Bu 73 ülke dört ana başlık ve 16 ayrı kategoride ele alınmıştır. Bu değerlendirme ile ülkelerin finansal göstergeleri, finansal düzenlemeler ve finansal sektör gelişimi ele alınmaktadır (IDA, 2019).

Bu dört ana başlık ve 16 kategori ise:

- Ekonomik yönetim
 - Para ve Kur Politikaları
 - Maliye Politikaları,
 - Borç Politikası ve Yönetimi.
- Yapısal politikalar veya önlemler,
 - Ticaret,
 - Finansal Sektör,
 - İşletme Düzenleyici Çevre,
- Sosyal eşitlik ve kapsama politikaları
 - Cinsiyet Eşitliği,
 - Kamu Kaynak Kullanımında Eşitlik,
 - İnsan Kaynaklarının İnşası,
 - Sosyal Koruma / Emek,
 - Sürdürülebilir Çevre Politikası,
- Kamu Sektörü ve Kurumlar
 - Mülkiyet Hakları ve Kural Merkezli Hükümet,
 - Bütçe Kalitesi ve Finans Yönetimi,
 - Gelir Verimliliğinin Etkisi,
 - Kamu Yönetim Kalitesi,
 - Hesap verilebilirlik, Şeffaflık / Kamu sektöründe yolsuzluk.

Ülkeler bu 16 kriterin her biri için 1(düşük) ve 6(yüksek) arası puanlandırılmaktadır. 2018 raporunda yer alan genel puanlamada ise; 4.0 ile Samoa ve Ruanda, 3.9 ile Bhutan, 3.7 ile Cape Verde, 3.6 ile Burkina Faso en yüksek ortalamaya sahip ilk 5 ülkedir. 1,5 puan ile Güney Sudan, 1.9 ile Eritrea, 2.1 ile Yemen, 2.4 ile Sudan ve 2.5 ile Orta Afrika Cumhuriyeti en düşük puanlamaya sahip ülkelerdir (IDA, 2019).

Sağlam bankacılık standartları ve düzenlemelere bağlılık, bir ülkenin finansal suça karşı savunmasızlığının göstergesi olabilir. Bankacılık standartları, risk yönetimi ve denetim kalitesini ve düzenleyici çerçeveyi kapsar. Bu faktörler kara para aklama / terörizmin finansmanı risklerinin önlenmesi için uygun olarak değerlendirilmektedir.

Mali Sektör Düzenlemeleri finans kuruluşları ile ilgili belirli standart ve düzenlemeler getirebilmektedir. Bu standartlar risk yönetimi, denetim ve düzenleyici bir çerçevede gerçekleşmektedir. Bu faktörler aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi için değerlendirilmektedir. Şeffaflık ise yolsuzluk ile mücadelede hesap verilebilirliğin artmasında önemli bir etkidir. Şeffaflık ayrıca bilgiye erişim ve kurumların geliştirilmesinde önemli bir etkidir. Bu nedenle endeks Basel AML Endeksi tarafından kullanılan diğer göstergeler ile örtüşmektedir (Basel Institute on Governance, 2018:19).

3.1.1.3. Yolsuzluk Riski (%10)

Yolsuzluk genel olarak kamuda yürütülen görevin ve verilen yetkilerin şahsi menfaat, güç veya çıkar için kötüye kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Kolstad ve Wiig, 2011: 3). Yolsuzluğun ortaya çıkması için verilen görevlerin belirli menfaatler doğrultusunda kötüye kullanılması gerekmektedir. Bu menfaatler arasında para veya mal elde etmenin yanı sıra makam, mevki kazanmak veya üstünlük elde etmekte bulunmaktadır (Şahin, D., 2019: 138).

Yolsuzluk kara para aklama suçunda en önemli etkenlerden biri ve bu suçun ortak bir göstergesidir. Yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde aklama riski de yüksektir. Aklayıcılar aklama işlemlerini şiddet ve tehditle yerine getiremediklerinde yolsuzluğa başvurmaktadır (Oral ve Gökbunar, 2017: 89). Bunun nedeni ise işlenen suçların yolsuzluk yapılarak üstünün örtüleceği ve suç unsurunun toplumda yaygınlaşması ve toplumun huzur ve refahını bozucu bir etkisi yaratması olarak gösterilebilir. Yolsuzluk ile mücadelenin önemi burada ortaya çıkmaktadır. Yolsuzluğun asıl nedeni ise çoğunlukla terörizmin finansmanı, suç faaliyetlerine

destek sağlamak, kara parayı aklamak ve yasa dışı suçu örtbas etmek olabilmektedir (Mugarura, 2010: 274)

3.1.1.3.1. Yolsuzluk Algı Endeksi

Yolsuzluk kara para aklama sürecinde sorumlu kişilere rüşvet verme yolu ile aklama sürecini kolaylaştırmaktadır. Yolsuzluğun gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde siyasete dahil olması ülkelerde siyasi istikrarsızlığa neden olmakta, ekonomik kalkınmayı olumsuz etkilemektedir (Oral ve Gökbunar, 2017: 108). Dünya bankası yolsuzluğun, ekonomik ve sosyal gelişme de en büyük engel olduğu belirtilmektedir (Assiotis ve Kapardis, 2014: 261).

Yolsuzluk hukukun üstünlüğünün sağlanamaması, ahlaki normların yeteri seviyede gelişmemesi, işsizlik, yoksulluk, kolluk kuvvetlerinin yetersizliği ve kurumların zayıflığı ile doğrudan ilişkilidir (Dion, 2010: 52). Bu ilişki çok boyutlu olması nedeni ile her alanda zarar oluşturmaktadır. Bu zararın önüne geçebilmek ve yolsuzluğu engellemek mücadele için önemli konulardır. Bu nedenle Yolsuzluk Algı Endeksi ülkelerin durumlarını ortaya koymak ve yolsuzluğu önlemek amacı ile önlem almak açısından önemlidir.

Yolsuzluk Algı Endeksi, 1995'ten günümüze Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından her yıl yayınlanmaktadır. Şeffaflık Örgütünün amacı kamuda, iş dünyasında ve sivil toplum kuruluşlarında yolsuzluğun olmadığı bir ortam yaratmaktır. Örgüt uluslararası olarak faaliyet göstermekte, bu faaliyet alanını her yıl artırarak genişletmektedir (Transparency, 2019).

Yolsuzluk algı endeksi, kamu sektöründe çalışan personellerin yolsuzluğa karışıp karışmadığı ile ilgilenmektedir. Bunun yanında; rüşvet, zimmete para geçirme, yolsuzluk yapan yöneticiler ve kamu kaynaklarının şahsi çıkarlar için kullanılmasına odaklanmakta, elde edilen veriler bu konular çerçevesinde analiz edilmektedir (Uca vd., 2019: 1238).

Endeksin puanlama sistemi 0 ile 100 arasında hesaplanmakta, puan 0'a ne kadar yakınsa yolsuzluk o kadar yüksek, 100'e yakın ise yolsuzluk o kadar düşük olduğunu göstermektedir. 2018 raporunda ise ortalama puanın 43 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu ortalama puan ülkelerin yolsuzluk ile yeteri derecede mücadele edemediklerinin, hukuk ve yasaların etkin olarak işlemediğini göstermektedir (Transparency, 2018).

Endekse dair en son rapor 2018 yılında yayınlanmış, bu rapora 180 ülke dahil edilerek ülkeler analiz edilmiştir. Ülke sayısının yüksek olması karşılaştırma ve öneriler konusunda yol gösterici olmaktadır.

Endekse dahil edilen ülke sayısı her geçen gün artmaktadır. 2000 yılında 90 ülke analiz edilirken 2018 yılında 180 ülke analize dahil edilmiştir. Ülke sayılarındaki artış ülkelerin yolsuzluk derecelerinin dünya genelinde karşılaştırılmasını sağlamakta, önlemler ve öneriler bu şekilde yayımlanmaktadır (Buz ve Erul, 2018: 236).

Tablo 2: Yolsuzluk Algı Endeksi 2018 Raporu En İyi ve En Kötü 5 Ülke

	ÜLKELER	PUAN
	DANİMARKA (1)	88/100
EN İYİ 5 ÜLKE	YENİ ZELANDA (2)	87/100
	FİNLANDİYA (3)	85/100
	İSVEÇ (4)	85/100
	İSVİÇRE (5)	85/100
EN KÖTÜ 5 ÜLKE	KUZEY KORE (176)	14/100
	YEMEN (177)	14/100
	GÜNEY SUDAN (178)	13/100
	SURİYE (179)	13/100
	SOMALİ (180)	10/100

Kaynak: TRANSPARENCY, 2019

Tablo 2’de yolsuzluk ile mücadelede en iyi ve en kötü ülkeler gösterilmektedir. 2018 endeks sıralamasına baktığımızda ilk sıralarda Danimarka, Yeni Zelanda, Finlandiya, İsveç ve İsviçre yer alırken bu ilk 5 ülkeyi sırası ile Norveç, Hollanda, Kanada, Lüksemburg ve Almanya gibi Avrupa ülkeleri takip etmektedir.

Somali, Suriye, Güney Sudan, Yemen ve Kuzey Kore gibi ülkeler ise yolsuzluğun yüksek olduğu, endekste son sırada yer alan ülkelerdir. Bu ülkeleri ise sırası ile Sudan, Gine-Bissau, Ekvator Ginesi, Afganistan ve Libya takip etmektedir. Dünya geneline bakıldığında ise Afrika, Orta Doğu ve Asya ülkelerinde yolsuzluğun yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında özellikle Avrupa ülkelerinde yolsuzluğun düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere yolsuzluğun düşük olduğu ülkeler gelişmiş, ekonomik olarak ileri seviyede olan, eğitim, sağlık, sosyal haklar konusunda kendini kanıtlamış ülkelerdir. Diğer yandan yolsuzluğun yüksek olduğu yerler ise gelişmemiş ekonomiye sahip, çeşitli sorunlar ile boğuşan ve demokrasi kültürünün yaygınlaşmadığı ülkelerdir.

Ekonomik kalkınma ve insani gelişmişlik açısından baktığımızda ise yolsuzluk endeksinde lider ülkelerin sosyoekonomik açıdan da en üst sıralarda yer aldıkları görülmektedir. İnsani gelişmişlik endeksi; eğitim sistemi, sağlıklı yaşam kalitesi, ortalama yaşam süresi ve kişi başına düşen milli geliri esas almaktadır. Bu endeks ülkelerin sosyokültürel yapısını ve gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Bu yüzden yolsuzluk endeksini etkileyen en önemli konular olarak görülmektedir (Buz ve Erul, 2018: 235).

Yayımlanan son raporda Türkiye 41 puanla 180 ülke arasında 78. sırada yer almaktadır. 2013 senesinden bu yana düşüş yaşayan Türkiye, söz konusu yıl olan 2013 yılında 50 puan ile 53. sırada yer alırken, geçtiğimiz 5 yıllık süre zarfında 28 sıra geriye düşmüştür. Türkiye bu gerileme ile birlikte en çok düşüş gösteren 5 ülke arasında yerini almaktadır. Düşüş yaşayan 5 ülke ise: Santa Lucia, Bahreyn, Suriye, Macaristan ve Türkiye’dir (UŞD, 2018).

Türkiye ile beraber Avustralya, Şili, Malta, Macaristan da puanlarını önemli ölçüde düşüren ve endekste gerileyen ülkeler arasında yerini almaktadır (Transparency, 2018).

Raporda bu düşüşünün nedeni olarak ise Türkiye’nin kuvvetler ayrılığı ilkesinden ayrılma, yargı bağımsızlığı ve basın özgürlüğündeki tartışmalar, özelleştirmelerin şeffaf şekilde gerçekleştirilmeyip geleceğe etkin şekilde aktarılmaması, kurumların zayıflaması gibi konular gösterilmektedir. Bunun yanında Türkiye’nin geldiği konum itibari ile artık demokrasi geleneği bulunmayan ülkelerle aynı kategoride anıldığı vurgulanmaktadır.

3.1.1.4. Kamu Şeffaflığı ve Hesap Verebilirlik (%5)

Açık Bütçe Endeksi- Bütçe Şeffaflığı Puanı ve Politik Finans veri tabanından oluşmaktadır. Kamu şeffaflığı ve hesap verilebilirlik başlığı kara para aklama ve terörizmin finansmanının siyaset ile ortak noktasını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

3.1.1.4.1. Politik Finans Veri Tabanı- Politik Açıklama

Uluslararası IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) Politik Finans Veri tabanı, ülkelerin mevcut faaliyet gösteren siyasi partilerin açıklamalarını, faaliyetlerini ve mali durumlarını incelemektedir. Bu konunun endekse dahil edilmesinin nedeni ise bağış veya yardım amacıyla verilen desteklerin kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi, bunun yanında yasa dışı paranın destek amacıyla mali sisteme entegre edilmesinin engellenmesi amaçlanmaktadır (Basel Institute on Governance, 2018:20).

Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü, 2015 yılının Eylül ayında Birleşmiş Milletler tarafından onaylanan 2030 sürdürülebilir kalkınma programına dahil edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmaya destek olabilmesi için (International Institute for Democracy and Electoral, 2018: 7):

- Hukuk sistemi – adalete erişim,
- Kurumların şeffaflığı ve hesap verilebilirlik,
- Katılımcı ve Kapsayıcı bir demokratik ortam,
- Temel hak ve özgürlükler,
- Kadınların siyasi ve sosyal hayata etkin katılımı konuları enstitünün ana amaçlarından biri haline getirilmiştir.

Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü (International IDEA), demokrasiyi dünya çapında ilerletme yetkisi olan hükümetler arası bir kuruluştur. Uluslararası IDEA'nın Statülerinde belirtilen amaçları şunlardır (IDEA, 2019):

- Dünya çapında sürdürülebilir demokrasiyi teşvik etmek ve ilerletmek,
- Dünya çapında demokratik seçim süreçlerini geliştirmek ve birleştirmek,
- Çok partili çoğulculuk ve demokratik süreçler için geçerli olan normların, kuralların ve yönergelerin uygulanmasını ve yaygınlaştırılmasını anlama ve yaygınlaştırma;
- Tüm demokratik araçların geliştirilmesi için ulusal kapasitenin güçlendirilmesi ve desteklenmesi;
- Seçim süreçlerinde yer alan herkes arasında demokratik kurum inşası bağlamında değiş tokuş yapmak için bir buluşma yeri sağlamak;
- Demokratik seçim süreçleri hakkında bilgiyi artırmak ve öğrenmeyi geliştirmek;
- Seçim sürecinde demokratik kalkınma bağlamında şeffaflığı ve hesap verebilirliği, profesyonellik ve verimliliği teşvik etmektir.

Politik Finans Veri Tabanı raporu en son 2018 senesinde yayımlanmıştır. 2018 raporu 5 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. 2018 – 2022 stratejisi, Uluslararası IDEA'nın güçlü yönlerini ve demokrasilerin karşılaştırılmasını temel almaktadır. Ayrıca ortaya çıkan ve demokrasiyi tehdit eden unsurları ele almaya çalışılmaktadır.

2018 raporunda Afrika ve Asya ülkelerinde halen gerekli istikrarın sağlanamaması, çatışmaların devam etmesi, demokratik kurumların ve sosyal yapıların zarar görmesine ve zayıflamasına neden olduğuna değinilmektedir. Bu durumun demokratikleşme sürecinde olumsuz etki yarattığı belirtilmektedir. Bunun yanında bu bölgelerde meydana gelen olayların Avrupa'da göçmenlik karşıtı söylemleri arttırdığı, popülist oluşumların ortaya çıktığı ve popülist adaylara desteklerin arttığı vurgulanmakta, bu durumun demokrasiye olumsuz bir etki yaptığı söylenmektedir. Ayrıca politikaya duyulan güvensizlik, kurum ve kuruluşlara duyulan güvenin her geçen gün azalması, seçmenlerin özellikle genç seçmenlerin siyasetten uzak durmaları ve memnuniyetsizliği de demokrasiye zarar veren bir unsur olarak gösterilmektedir (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2018:11-12).

2018 raporunda anket için hazırlanan sorular, kapsamlı bir bakışı açısı elde edebilmek amacı ile artırılmıştır. 2016'da 43 olan soru sayısı 2018 senesinde 74 soruya çıkmıştır. Sorular genel olarak, lobi faaliyetleri, oy satın alma, adayların finansmanı, devlet kaynaklarının kötüye kullanılması, kamu maliyesinden oluşmaktadır. Raporda 180 ülke değerlendirilmiştir.

Küresel bazda ortaya çıkan politik ve ekonomik skandalların, yasaların ihlal edildiği, yasa boşlukların suiistimal edildiğini göstermektedir. Bunun yanında hükümetler kendi çıkarlarını korumak, ilerletmek için düzenlemeleri görmezden gelebilmekte hatta bu durumu kötüye bile kullanabilmektedirler. Bu durum yasa dışı finansmanı ve aklamayı doğurmaktadır. Basel AML Endeksi kapsamına alınma sebebi olarak bu durum gösterilmektedir (IDEA, 2019).

Politik Finans Veri Tabanı, siyaset ve finansmanı kapsayan dört kategoride temel sorulara cevap vermektedir. Bu dört kategori:

- Özel gelirdeki yasaklar ve sınırlamalar,
- Kamu finansmanı,
- Harcama Yönetmeliği,
- Raporlama, gözetim ve yaptırımlardır.

İlk bölümde siyasi parti ve adaylara kimlerin katkıda bulunabileceği ve bu bağışların hangi yöntemlerle, hangi düzeye kadar sınırlı olacağı konusundaki

yasaklara ve sınırlı düzeylere bakılmaktadır. İkinci bölüm olan kamu finansmanında siyasi parti ve adaylara sunulan doğrudan ve dolaylı kamu fonlarını kapsamaktadır. Harcama yönetmeliğinde ise siyasi parti ve adayların nerelere ve ne kadar para harcayacağı ile ilgili kurallar belirtilmektedir. Raporlama, gözetleme ve yaptırımlarda ise ortaya çıkacak ihlallerde uygulanacak yaptırımlar ele alınmaktadır.

3.1.1.4.2. Açık Bütçe Endeksi- Bütçe Şeffaflığı Puanı

Açık Bütçe Endeksi, bütçe şeffaflığı konusunda tek küresel ve bağımsız harekettir. Endeks ülkelerdeki bütçe şeffaflığını, denetimi ve katılımı değerlendirmekte ve karşılaştırmaktadır. Açık Bütçe Endeksi, endekste yer alan ülkelere sorulan 109 sorunun yanıtına dayanarak ve basit ortalamalarını alarak hesaplanmakta, ülkeler bu hesaplamaya göre puanlandırılmaktadır. Her ülkenin endeks puanı ilgili hükümetlerin bütçe bilgilerinin şeffaflığını ve kamuya açıklığını ortaya koymaktadır (IB, 2019).

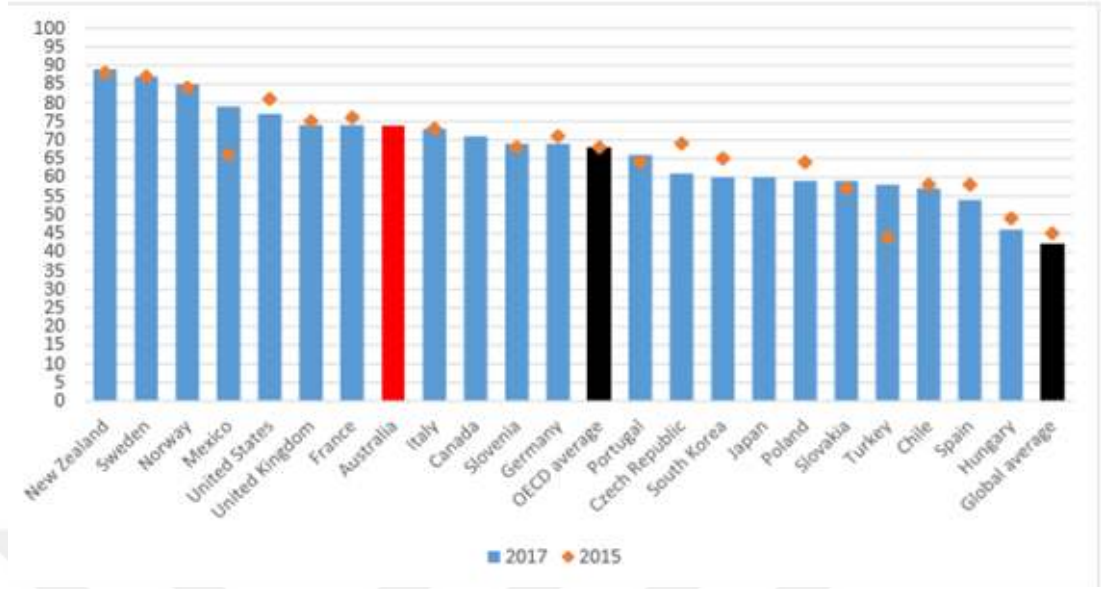
Yapılan araştırmalar bütçe şeffaflığının ve hesap verilebilirliğin olduğu ülkelerde yolsuzluğun düşeceğini göstermektedir. Ayrıca hükümetlerin vatandaşlarına karşı daha şeffaf olması hükümete duyulacak olan güveni arttıracaktır. Artan bu güven ile birlikte vatandaşların yasa dışı işlemlerden kaçınacakları ve yasalara göre hareket edecekleri beklenmektedir (The Open Budget Survey, 2018:15).

Açık Bütçe Endeksi, anket puanını araştırma kapsamında yer alan ülkelerin, mevcut hükümetlerinin sekiz temel bütçe belgelerini vatandaşlar ile paylaşp paylaşmadığını bunun yanında bu bilgilerin güncel, kapsamlı ve etkin kullanılıp kullanılmadığını değerlendirmektedir. Endeks, Uluslararası Para Fonu (IMF), Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) ve Uluslararası Sayıştay Kuruluşları Örgütü gibi kuruluşların ülkeler ile ilgili bütçe şeffaflığını değerlendirmek için kullandıkları uluslararası kriterleri kullanmaktadır (TESEV, 2012: 8).

Endekste puanlama sistemi ise 0 – 100 arasında yapılmaktadır. 100'e yakınlık bütçenin açık olduğunu gösterirken, 0'a yakın ülkelerin hükümetlerinin vatandaşları ile yeterli bilgileri paylaşmadıklarının ve hesap vermediklerini göstermektedir.

2018 yılında 2017 endeks raporu yayınlanmıştır. 2017 raporu bütçe şeffaflığı konusunda yeterli düzeyde ileriye gidilmediğini göstermektedir. 2017 raporunda 115 ülke değerlendirilmiş, 155 ülke arasından sadece 26'sının 61 puan üstünde alarak yeterli bütçe şeffaflığına sahip olduğu belirtilmektedir.

Şekil 5: Açık Bütçe Endeksi - OECD Ülkeleri ve Küresel Ortalama

Kaynak: Open Budget Survey 2018:4

2017 raporunda en iyi 5 ülke ise (IB, 2019):

- Yeni Zelanda (puan: 89),
- Güney Afrika (puan: 89),
- İsveç (puan: 87),
- Norveç (puan: 85),
- Gürcistan (puan: 82) lider ülkeler arasında yer almaktadır. Üst sırada yer alan bu ülkeler bütçe konusunda vatandaşlarına geniş bir bilgi sağlamaktadır.

Meksika, Brezilya, ABD, Romanya ve Birleşik Krallık ise bu 5 ülkeyi takip eden, vatandaşlarıyla önemli bilgileri paylaşan ülkeler kategorisinde yerini almaktadır.

2017 raporunda listenin en sonunda yer alan, yetersiz veya bilgi vermeyen en kötü 5 ülke yer almaktadır. Bu ülkeler:

- Irak (Puan: 3),
- Lübnan (Puan: 3),
- Svaziland (Puan: 3),
- Çad (Puan: 2),
- Sudan (Puan: 2),
- Suudi Arabistan (Puan: 1)'dir. Bu 5 ülkeyi ise sırası ile Cezayir, Güney Sudan, Kamerun, Burundi ve Myanmar takip etmektedir.

Son raporda açıklanan veriler ile Afrika ülkelerinde gerileme gözlemlenmekteyken, Asya ülkelerinde ilerleme görülmüştür. Bu durum gelişmiş ülkelerde ise düşüş olarak gerçekleşmiştir. ABD, İspanya, Almanya ve Fransa puanı

düşen ülkeler arasında yerini almıştır. Bu düşüşün nedeni olarak bu ülkelerdeki demokrasiye ve seçimlere güvenin azalması, mevcut sistemin tartışılmaya başlanması, AB'nin geleceği ve popülist düşüncelerin yükselmesi gösterilmektedir.

2017 raporunda 2015'e göre düşüş gözlemlense de güncel şeffaflık düzeyi 10 yıl önceki puanlamanın üstünde kalmaktadır.

Türkiye'nin mevcut puanı 2015 ile karşılaştırıldığında ise 14 puanlık bir artış gözlemlenmektedir. Türkiye'nin elinde bulundurduğu 55 puan ile halka sınırlı bütçe bilgisi sağladığı belirtilmektedir. Raporda ayrıca Türkiye'nin mevcut puanını yükseltmesi için öneriler de sunulmaktadır. Bu öneriler arasında denetim süreçlerinin bağımsız bir kuruluş tarafından denetlenmesi, bağımsız bir mali kurum oluşturması, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının tanıklık edebileceği ve katılımlarının sağlanacağı yıllık bütçenin oluşturulmasında oturumlar düzenlenmesi vardır (IB, 2019).

3.1.1.5. Politik ve Yasal Risk (%5)

Suçların ortaya çıkarılmasında ulusal basına büyük bir görev düşmektedir. Basın ne kadar özgür, cesur ve tarafsız olursa o ülkede suçlulara karşı etkin bir mücadele yürütülebilir. Bastırılmış ve susturulmuş bir basın eskimiş, hantal bir düzene geçişi temsil eder. Bu nedenle basın özgürlüğü kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede önemli bir faktör olmasının yanında ülke vatandaşlarını bilinçlendirme görevi ile de ayrı bir sorumluluk üstlenmektedir.

Suçların ortaya çıkarılması ve yargılama süreci ise sonraki süreçler için çok önemlidir. Adil ve eşit yargılama ülke vatandaşlarının devlete ve kurumlara olan güvenini arttırmasının yanında huzurlu bir toplum yaratma açısından da önemlidir. Hukukun üstün olmadığı, belirli bir zümrenin sözünün geçtiği bir ortamda suçla mücadele beklenemez. Bu durum ülkeyi başta güvenlik olmak üzere ekonomi, kalkınma, yargı, şeffaflık gibi konularda kötü etkileyerek ülkeyi daha da geriye götürebilmektedir.

Politik ve yasal risk başlığında ise tam olarak bu noktalara değinilerek özgürlük ve hukukun üstünlüğünde kötü olan ülkelerin maruz kaldığı riskler ortaya koyulmuştur.

3.1.1.5.1. Özgürlük Evi: Dünyada Özgürlük ve Basın Özgürlüğü

Özgürlük Evi, demokrasiyi, şeffaf bir hükümeti, özgürlükleri, insan haklarını, bilgi ve fikir serbestliğinin yaygınlaşmasını savunmakta, bununla ilgili atılan adımları destekleyen uluslararası bir kuruluştur (Freedom House, 2019).

Basın özgürlüğü doğru habere ulaşmak, objektif ve etkin kararlar alıp uygulamak için önemli bir konudur. Özgür bir basın, aklama suçlarını ortaya

çıkarmakta, şeffaf bir ortam yaratma bakımından önem arz etmektedir. Özgür basının yayınladığı veriler ve haberler finans kurumları ve bireyler tarafından değerlendirilip, finansal araçlar şeffaf şekilde değerlendirilmektedir. Bu durum ekonomiye olan güveni etkilediği gibi toplum yapısının güvenine de olumlu katkılar sunabilmektedir. Bunun yanında sivil toplum kuruluşları da bu bilgilere dayanarak etkin bir çalışma ortamı yaratarak birçok suçun önüne geçebilmektedir.

Özgürlük Evi'nin son raporlarına göz atıldığında medya özgürlüğünün son 10 yılda düşüş gösterdiği belirtilmektedir. Bu durum Avrupa'da görüldüğü gibi, Avrasya ve Orta Doğu ülkelerinde keskin bir düşüş gözlemlenmektedir. Raporda demokratik kurumların basın özgürlüğünü desteklemekten vazgeçtikleri takdirde bu durumun kötü sonuçlar doğuracağını belirtmektedir (Freedom House Media, 2019).

İlgili son rapor 2018 senesinde yayınlanmıştır. 2018 raporu 2017 yılının tamamını kapsamakta, 195 ülke ve 14 bölgedeki gelişmeler ele alınmaktadır. Raporda özgürlük konusu hükümetlerin performansları veya politikalarından daha çok bireylerin yaşayış biçimleri, mevcut hakları ve özgürlükleri ele alınmıştır. Siyasi haklar, fikir serbestliği, özgür bir ortam bunlara örnektir. Söz konusu raporlar analistler, uzmanlar, akademisyenler ve danışmanlar tarafından hazırlanmaktadır. Bu hazırlık aşamasında haberler, siyasi gelişmeler, makaleler, akademik analizler, STK'lardan gelen raporlar ve yerinde yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeler sonucu ülkeler belirli bir puan ile sınıflandırılmaktadır (Freedom House, 2018).

Özgürlük Evi (Freedom House), ülkelerdeki medyayı 25 kritere göre değerlendirmekte ve bu kriterler 0 – 100 arasında bir özgürlük puanı vermektedir. 2018 raporunda ise en özgür 10 ülke Finlandiya, Norveç, İsveç, Kanada, Hollanda, Avustralya, Lüksemburg, Yeni Zelanda, Uruguay ve Danimarka olarak gösterilmektedir. Bu ülkelerin ortalama puanı ise 100 üzerinden 98'dir. Bu puan ortalaması bu ülkelerin siyasi haklar ve medeni özgürlükler konusunda son derece özgür olduklarını göstermektedir (Freedom House, 2018).

Tibet, Güney Sudan, Kuzey Kore, Türkmenistan, Bati Sahra, Ekvator Ginesi, Suudi Arabistan, Somali, Özbekistan ve Sudan ise özgürlük konusunda en kötü ülkeler olarak endekste yer almaktadır.

Özgürlük puanının 10 yıllık verilerine baktığımızda ise özgürlük konusunda en çok düşüş yaşayan ülke Türkiye olmuştur. Türkiye'yi sırası ile Mali, Burundi, Bahreyn, Etiyopya ve Venezuela gibi ülkeler takip etmektedir. Türkiye'nin aynı listede yer aldığı

lkeleri incelediğimizde ise Türkiye'nin bu durumda kalması politik risklerin yanında diğer riskleri de arttırmaktadır. Bunun yanında Türkiye'nin bu durumu kendi potansiyel gücüne, çağdaş ve laik devlet yapısına ve etkin genç nüfusuna yakışmayan bir durumdur. Listede en çok düşüş yaşıyan ülkeler arasında Macaristan ve Ukrayna da vardır (Freedom In The World, 2018).

. Yayınlanan son raporda ise Türkiye'nin bu düşüşünün nedeni de belirtilmektedir. En büyük neden olarak ise ifade özgürlüğünün kısıtlandığı gösterilmekte, basın özgürlüğünün geçmiş e nazaran daha çok tartış ıldığı ve basına olan güvenin azaldığı belirtilmektedir. Bunun yanında hukuk sisteminde meydana gelen gelişmeler, seçimlerde yaşıanan tartış malar ve yönetim sistemindeki tartış malar da eklenmiştir. Ayrıca siyasi baskının olduğu belirtilen raporda, tutuklu sayısının her geçen gün arttığı vurgulanmıştır. Bunun yanında ülke puanının 2014'ten bu yana düştüğü belirtilmektedir (Freedom In The World, 2018: 7).

Türkiye son raporda 58 puan ile ortalama puanın altında yer almaktadır. Türkiye ile birlikte ortalama puanın altında kalan diğer ülkeler ise Meksika, Slovenya, Portekiz ve Slovakya olmuştur. Birleş ik Devletler, Birleş ik Krallık, ek Cumhuriyeti, Güney Kore, İspanya ve Polonya ise ortalamanın üstünde başarıya sahip ülkelerdir.

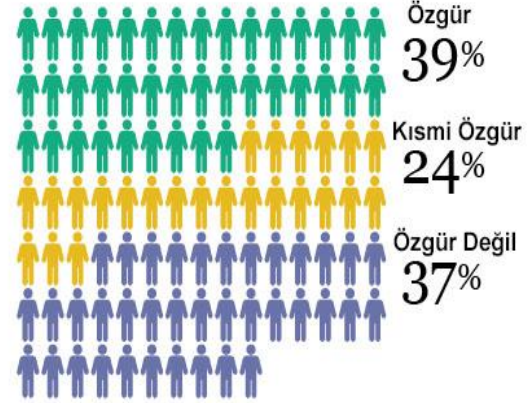
Şekil 6: Dünya Özgürlük Raporu 2018

Dünya Özgürlük Raporu 2018 Nüfusa ve Ülkeye Göre Durum

Küresel: Ülkelere Göre

Küresel: Nüfusa Göre

Kaynak: Freedom In The World, 2018: 2

2018'de yayınlanan Dünya Özgürlük Raporunda özgür bireylerin dünya nüfusundaki payı verilmiştir. Rapora göre toplam dünya nüfusunun %39'u özgür olarak nitelendirilirken, orta özgür sayısı %24, özgür olmayanların sayısı ise %37 civarındadır. Halen özgürlük konusunda ilerleme kaydedilmediği, bunun yanında gerilemeye doğru gidildiği görülmektedir. Bunun nedeni ise gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere ortaya çıkan gelişmeler, Tiran yönetimi adı verilen tek adamlık yönetimlerinin artışı gösterilmektedir.

Raporda ayrıca geçmişe dair tecrübesi olmayan gençlerin kötü sonuçlar doğuran fikirlere tekrar kapıldıkları, demokrasiye inanmadıkları hatta birçoğunun da politik konulardan uzaklaştığı belirtilmektedir. Raporda 'ABD'nin gerilemesinin yanında Çin ve Rusya'nın yönetim şekillerini diğer ülkelere ihraç ettikleri, diğer ülkelerin kendilerini rol model almaları gerektiği' belirtilmektedir. Bu duruma en iyi örnek ise ABD'dir. Amerika, sivil özgürlükler ve siyasi haklar konusunda gerilemektedir. ABD'nin yanında 2006 yılından bu yana 113 ülke özgürlük puanlamasında düşüş göstermiş, iyi anlamda ilerleyen ülke sayısı ise 62 de kalmıştır (Freedom House, 2018).

3.1.1.5.2. Hukuk Kuralı Endeksi

Hukuk Kuralı Endeksi Dünya Adalet Projesi (World Justice Project) tarafından 2008 yılından bu yana her yıl yayınlanmaktadır. Hukuk Kuralı Endeksi pratikte hukukun üstünlüğünü ölçmek için geliştirilmiştir.

Hukukun üstünlüğü, dört evrensel ilkeden oluşmakta ve bu dört evrensel ilke hukukun üstünlüğün tanımını oluşturmaktadır. Dört evrensel ilke sırası ile Sorumluluk (Accountability), Yasalar (Just Laws), Açık Hükümet (Open Government), Erişilebilir ve Tarafsız Uyuşmazlık Çözümü (Accessible & Impartial Dispute Resolution)'dür.

Sorumluluk ilkesinde, hükümet ile özel aktörlerin yasaya göre sorumlu olduğu belirtilmektedir. Yasalar ilkesinde ise yasaların açık, adil, şeffaf, kişilerin mal güvenliğini ve temel insan haklarını korur nitelikte eşit şekilde uygulanmasından bahsedilmektedir. Açık hükümet ilkesi ise yasaların uygulandığı, mevcut yönetim sisteminin erişilebilir ve verimli olmasını esas almaktadır. Erişilebilir ve tarafsız uyuşmazlık çözümünde ise adaletin, yetkin, bağımsız ve güvenilir temsilcilerin hizmet ettikleri toplulukların yapısına göre tarafsız bir şekilde yerine getirmelidir (WJP, 2019).

Endeks kapsamındaki ülkelerin hukukun üstünlüğü durumları sekiz kritere göre ölçülmekte bu sekiz kriter ise 44 alt göstergede değerlendirilmektedir. Bu sekiz faktör sırası ile:

- Devlet Yetkileri Üzerindeki Kısıtlamalar,
- Yolsuzluğun Önlenmesi,
- Temel Haklar,
- Düzen ve Güvenlik,
- Hükümet Şeffaflığı,
- Adil Hukuk,
- Cezai Adalet ve İdari Yaptırımlardır.

Bağımsız ve etkin bir şekilde işleyen hukuk sistemi mali suçlar ve aklama dahil olmak üzere birçok suçun önüne geçmek ve bu suçları caydırmada önemli bir etkidir. Etkin bir hukuk sistemi yolsuzluğu azaltmakta, normal vatandaşların haklarını korumakta, eşitsizliğin önüne geçmektedir. Ayrıca etkin bir hukuk sistemi, şeffaf hükümetin, eşitliğin, özgürlüğün, güvenliğin ve adaletin temelidir (World Justice Project, 2008).

Endeks, STK'lar, hükümetler, akademisyenler ve vatandaşlar için hazırlanmaktadır. Endeks sonuçları ülkelerin güçlü ve zayıf yanlarını tespit etmesinde, gerekli önlemleri alacakları şekilde hazırlanmakta ve kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Endeks ile ilgili son rapor 2019 senesinde yayımlanmıştır. Son raporda 126 ülke değerlendirilmiş, 120 bin hane halkı ve 3800 uzmanın anket sonuçları ile hesaplanmıştır. Endeks kendi alanında en kapsamlı araştırma olmasının yanında hukukun üstünlüğü hakkında en güncel ve orijinal veri kaynağına sahiptir (World Justice Project, 2019).

Tablo 3: Hukuk Kuralı Endeksi 2019 Raporu En İyi 10 Ülke

Ülke	Puan	Sıra
Danimarka	0.90	1
Norveç	0.89	2
Finlandiya	0.87	3
İsveç	0.85	4
Hollanda	0.84	5
Almanya	0.84	6
Avusturya	0.82	7
Kanada	0.81	8
Estonya	0.81	9
Birleşik Krallık	0.80	10

Kaynak: Rule of Law Index, 2019: 6-7

Endex ülkeleri 0 ile 1 arasında puanlamakta, 1'e yakınlık hukukun üstünlüğünü gösterirken, 0'a yakınlık ise hukuk sisteminin etkin işlemediğini göstermektedir. Tablo 3'te endekste üst sıralarda yer alan ülkeler verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere hukukun üstünlüğünün sağlandığı ülkeler yasalara uyum gösteren, suçlara karşı mevzuatlarını güncel tutan ve geliştiren ülkelerdir. Bunun yanında bu ülkelerin milli gelir, ekonomik büyüme ve katma değer yaratmada dünyada önde geldikleri bilinen bir gerçektir.

Endeksin son sırasında ise Venezuela bulunmakta, Venezuela'yı sırası ile Kamboçya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Afganistan, Moritanya, Mısır, Kamerun, Bolivya, Etiyopya, Pakistan ve Zimbabve takip etmektedir. Bu ülkeler hukukun üstünlüğünün olmadığı, etkin bir hukuk sisteminin kurulamadığı ülkelerdir. Ayrıca bu ülkelerin yolsuzluk, rüşvet ve şeffaflık konusunda da kötü grafik çizmesi bu durumun diğer nedenleri olarak gösterilmektedir. Hali hazırda hukukun kötü olması aklama ve

terörizmin finansmanı ile mücadeleyi de olumsuz etkileyerek bu ülkelerin en riskli ülkeler arasında yer almasına neden olmaktadır.

Aklayıcıların başarılı bir şekilde yakalanması, soruşturulması ve mahkûm edilmesi güçlü bir hukuk sistemi ile mümkündür. Yasaların adil ve caydırıcı nitelikte olması bu suçların önüne geçmekte en önemli etken olabilmektedir (Udofia, 2012: 28). Bu durumdan yola çıkarak hukukun üstünlüğünün yüksek olduğu ülkelerin Basel AML Endeksinde üst sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Buna karşılık hukukun tartışıldığı ve hukuk kurallarının tam olarak oturmadığı ülkeler suç gelirleri risklerine karşı savunmasız kalmakta, bu durum ise bu ülkeleri olumsuz etkilemektedir.

Tablo 4: Hukuk Kuralı Endeksi 2019 Raporu Doğu Avrupa ve Orta Asya Bölgesi

ÜLKELER	BÖLGESEL SIRALAMA	GENEL PUAN	KÜRESEL SIRALAMA	DEĞİŞİM
GÜRCİSTAN	1/13	0.61	41/126	0
MAKEDONYA	2/13	0.54	56/126	+4
BOSNA HERSEK	3/13	0.53	60/126	-1
KAZAKİSTAN	4/13	0.52	65/126	+2
BELARUS	5/13	0.52	66/126	+2
ARNAVUTLUK	6/13	0.51	71/126	0
UKRAYNA	7/13	0.50	77/126	+4
SIRBISTAN	8/13	0.50	78/126	+2
MOLDOVA	9/13	0.49	83/126	0
KIRGIZİSTAN	10/13	0.48	85/126	+2
RUSYA	11/13	0.47	88/126	+6
ÖZBEKİSTAN	12/13	0.46	94/126	+2
TÜRKİYE	13/13	0.42	109/126	+2

Kaynak: Rule of Law Index, 2019: 18

Türkiye endekste bölge olarak Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkeleri arasında yer almaktadır. Ayrıca gelir grubu kategorisinde ise üst orta gelir grubunda bulunmaktadır. Doğu Avrupa ve Orta Asya bölgesinde 13 ülke değerlendirilmektedir. Türkiye bu 13 ülke arasında Gürcistan, Makedonya, Moldova, Belarus gibi kendinden

kat kat düşük ülkelerin ardında 0,42 puan ile son sırada yer almaktadır. Ayrıca rüşvet ve yolsuzluğun yüksek olduğu Kırgızistan, Özbekistan ve Rusya gibi ülkelerinde gerisinde yer alması Türkiye'nin aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelesinde gerekli etkiyi sağlayamayacağını göstermektedir. Türkiye ayrıca genel sıralamada 126 ülke arasından 109. Sırada yer almakta, Myanmar, Mozambik, Bangladeş gibi risk seviyesi yüksek ülkelerin ya gerisinde ya da aynı puanda kalmaktadır. Ayrıca endekste yer alan gelir grubu kategorisinde 38 ülke arasından 37. Sırada yer alan Türkiye bu sıralamada bir tek Venezuela'yı geçmiştir (Rule of Law Index, 2019: 147).

3.1.2. Basel AML Endeksi 2019 Raporu

Son rapor olan 2019 raporu Ağustos ayında yayınlanmış, 125 ülkenin endeks puanı hesaplanmıştır. 2019 raporu genel olarak incelendiğinde ülkelerin risk seviyelerinin iyileştiği görülmektedir. Fakat bunun yanında aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede halen yeteri derecede ilerleme kaydedilmediği raporda belirtilmektedir (Basel Institute on Governance, 2019: 6).

2019 puanı bir önceki yıla göre karşılaştırıldığında ise sıralamadaki ülkelerin %60'ının (74/125) puanının 5 ve üstünde yer aldığı görülmektedir. Bu durum, risk seviyesi yüksek olan bu ülkelerin halen kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelelerini yeteri kadar arttıramadıklarını göstermektedir. Yine bir önceki rapora göre ülkelerin %27'si (34/125) puanlarını düşük oranlarda arttırmıştır. Listede yer alan ülkeler arasında Tacikistan risk seviyesini en çok düşüren ülke olmuş, endeks puanı 8.30'dan 6.28'e düşmüştür. Endekste değerlendirilmeye alınan ülkelerin %13'ü ise (16/125) risk puanlarını arttırmıştır. Kolombiya, Letonya, Finlandiya ve Çin risk puanlarında en çok artış gösteren ülkeler olmuştur (Basel Institute on Governance, 2018:5; Basel Institute on Governance, 2019: 6). Ortalama risk seviyesi ise geçen yıla göre düşüş göstermiş, 2018'de 5.63 olan ortalama risk seviyesi 2019'da 5.39'a düşmüştür (Basel Institute on Governance, 2019).

Tablo 5: BASEL AML Endeksi 2012 – 2019 Puanları ve Değişim

ÜLKELER	Risk puanı 2012	Risk puanı 2013	Risk puanı 2014	Risk puanı 2015	Risk puanı 2016	Risk puanı 2017	Risk puanı 2018	Risk puanı 2019	2018-2019 puanındaki değişiklik
Tacikistan*	8.12	8.27	8.34	8.26	8.19	8.28	8.30	6.28	-2.02
Kamboçya*	-	-	-	7.93	7.89	7.94	7.48	6.63	-0.85
Mısır	-	-	-	4.91	4.74	5.66	5.35	4.55	-0.80
Endonezya*	-	-	-	6.23	6.23	6.32	5.73	5.13	-0.60
Portekiz*	-	-	-	4.12	4.21	4.90	4.66	4.10	-0.56

**FATF 4. Tur Metodolojisi İle Değerlendirilen Ülkeler*

Kaynak: Basel Institute on Governance, 2019

Tablo 5'te 2012 – 2019 arası Basel AML Endeks Risk puanları verilmiş ve bir yılda en çok düşüş sağlayan ülkeler listelenmiştir. Bu ülkeler arasında Tacikistan en yüksek düşüşü sağlayan ülke olmuştur. Endeks yayınlandığı yıldan itibaren en riskli ülke konumunda olan Tacikistan ilk yıl 8.12 olan puanını 2019'da 6.28'e düşürmüştür. Bu 5 ülkenin puanını düşürme sebepleri ise farklı gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Bu gelişmelerin en önemlisi ise güncel olarak yayınlanan FATF değerlendirme raporlarıdır. Listede yer alan 4 ülke (Tacikistan, Kamboçya, Endonezya ve Portekiz) güncel FATF raporunda yer alan olumlu gelişmeler sayesinde puanlarını düşmüştür. Tacikistan'da son zamanlarda yaşanan gelişmeler, yolsuzluk, siyaset ve hukuk alanındaki iyileşmeler bu düşüşteki etkenlerdir. Endonezya'da da yaşanan benzer gelişmeler ülkenin FATF puanını 6.32'den 4.73'e çıkarmış, bu durum Endonezya'nın risk puanını düşürmesinde etkili olmuştur. Kamboçya, Mısır ve Portekiz'in risk puanlarının düşüşü ise bir ABD kuruluşu olan INCSR'nin 'Kara Para Aklanan Ülkeler' listesinden çıkarılmalarından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında Kamboçya'da şeffaflık ve hesap verilebilirlik üzerine yaşanan olumlu gelişmeler bu düşüşte etkili olmuştur (Basel Institute on Governance, 2018:5; Basel Institute on Governance, 2019: 11).

Genel olarak bakıldığında bu düşüşün istisnai bir durum olduğu belirtilmektedir. Raporda FATF 4. Tur değerlendirmelerinin genel olarak ülke puanlarında bozulma meydana getirdiği belirtilmektedir.

Tablo 6: BASEL AML Endeksi 2019 Raporu En Riskli 5 Ülke

2018/2019 Sıralama	Ülkeler	2013 Endeks Puanı	2014 Endeks Puanı	2015 Endeks Puanı	2016 Endeks Puanı	2017 Endeks Puanı	2018 Endeks Puanı	2019 Endeks Puanı	18/19 Değişim
2/1	Mozambik	7.90	-	7.90	7.89	8.08	8.28	8.22	-0.06
4/2	Laos	-	-	7.42	7.41	7.62	8.25	8.21	-0.04
6/3	Myanmar	-	-	7.78	7.71	7.58	7.50	7.93	0.43
3/4	Afganistan	8.55	8.53	8.48	8.51	8.38	8.28	7.76	-0.52
8/5	Liberya	-	-	7.42	7.41	7.62	7.42	7.35	-0.07

Kaynak: Basel Institute On Governance, 2019

Basel AML Endeksi 2019 raporunda 125 ülke değerlendirmeye alınmıştır. Bu ülkeler arasında Mozambik 8.22'lik risk puanı ile en riskli ülke olarak sıralamada yer alırken, Estonya 2.68 risk derecesi ile en risksiz ülkeler arasında lider konumundadır.

Tablo 6'da 2019 AML Endeksinde yer alan en riskli 5 ülke verilmiştir. Mozambik, Laos, Myanmar, Afganistan ve Liberya 2019 raporunda en riskli ülkeler olarak değerlendirilmiştir. Riskli 5 ülkenin puanı bir önceki yıla göre düşüş gösterse de önceki yıllara artış trendi devam etmektedir.

En riskli 5 ülke arasında sadece Myanmar FATF'ın yeni 4. değerlendirmesine tabi tutulup değerlendirilmiştir. Mozambik, Laos ve Myanmar'ın geçen yıla oranla sıralamada üste çıkmalarında ise ABD INSCR'nin kara para aklama ülkeleri listesinde değerlendirilip, puanlarını arttırmış olmalarından kaynaklıdır. Bu listede 10 üzerinden belirlenen risk puanlarında, Mozambik 9.28, Laos 9.12, Myanmar 8.60, Afganistan 8.55 ve Liberya 8.16 ile risk puanı ile risk derecesi en yüksek ülkelerdir. Ayrıca INSCR raporunda bu ülkelerin ağırlıklı olarak uyuşturucu madde kaçakçılığına maruz kaldıkları, bu kaçakçılık sonucu ise yasa dışı gelirin kara para aklama da kullanıldığı belirtilmiştir.

Bu risk düzeyi yüksek 5 ülkenin benzer yanları ise ortak sorunlar ile baş başa kalmalarıdır. Zayıf devlet yapısı ve kurumları, yetersiz sınır güvenliği ve yolsuzluk bu ülkelerin temel sorunları arasındadır. Basel AML Endeksi 2019 raporunda Mozambik'in özgürlükler ve şeffaflık konusunda belirli sorunların üstesinden

gelemediği belirtilmektedir. Ayrıca yüksek yolsuzluk ve rüşvetin artması da kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanının önünü açan etkenler arasındadır.

Laos'un en son FATF değerlendirme raporu Temmuz 2011 senesinde yayınlanmış, ülke bu değerlendirme raporundan geçemeyerek FATF tarafından düşük puanlanmıştır. Bu raporda genel olarak ülkenin maruz kaldığı kara para aklama ve terörizmin finansmanı riskinden bahsedilmiş, bu iki suç unsuru ile ülkede yeterli derecede farkındalığın olmadığı, gerekli reformların yapılmasını sağlayacak kaynakların eksikliğinden bahsedilmiştir. Bunun yanında uyuşturucu ticaretinden elde edilen yasa dışı gelirlerin ekonomide yer aldığından bahsedilmektedir. Laos'un ABD INSCR raporunda en riskli 10 ülke arasında yer alması, yolsuzluk, kaçakçılık ve güvenlik açıklarının da halen devam etmesi ülkenin sıralamada üst sıralarda yer almasının diğer nedenlerindendir.

Myanmar en riskli 5 ülke arasında FATF'ın 4. Tur değerlendirilmesine tabi tutulan tek ülkedir. Değerlendirmede Myanmarın uyuşturucu üretimine, kaçakçılığa yolsuzluk ve rüşvet suçlarına maruz kaldığı belirtilmekte, bu durumun ülke üzerinde aklama riskini arttırdığı belirtilmektedir. Myanmar'da Laos ve Mozambik gibi ABD INSCR listesinde kara para aklama ülkelerinde yerini almaktadır. INSCR raporuna göre ülkede paraların resmi kayıtlara girmemesi için bankalar dışında tutulduğu belirtilmekte, bu paraların ağırlıklı olarak insan ticareti, yolsuzluk, rüşvet ve uyuşturucu ticaretinden geldiği anlatılmaktadır.

Afganistan'ın listede en üstte yer almasının nedeni de benzer şekilde ülkede uyuşturucu üretiminin yaygın olmasıdır. Ayrıca ülkenin bulunduğu coğrafi konum kaçakçılık faaliyetlerinin artmasına neden olmakta, Afganistan – İran ve Afganistan-Pakistan hattının kaçakçıların güzergâhı olduğundan bahsedilmektedir. Bunun yanında yasal düzenlemelerin yetersiz kalması ve az gelişmiş bankacılık sektörü bu suçların önünü açmaktadır. 2019 raporunda Afganistan'ın yolsuzluk ve rüşvet ile mücadelesinin yeterli seviyelerde olmadığı, 8,12 puan ile en riskli ülkeler arasında yer aldığı belirtilmektedir. Liberya'nın yeterli bankacılık düzenlemelerine sahip olmaması ülkenin aklama riskine karşı zayıf kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca ABD INSCR kara para aklanan ülkeler listesinde yer alan Liberya'da ülkenin teknik altyapısının bu mücadele için yeterli olmadığı belirtilmektedir. Liberya'nın Egmont Grubuna üye olmaması da diğer bir sorun olarak gösterilmektedir.

Yüksek yolsuzluk, yargının zayıf olması, finansal sistemin etkin denetlenememesi ve kamu şeffaflığının sağlanamadığı ortamlar risk performansını

olumsuz etkilemektedir. Bu durum ülkelerin puanlarını düşüren bir etki yaratmaktadır (Basel Institute on Governance, 2017: 2).

Tablo 7: BASEL AML Endeksi 2019 Raporu Risk Seviyesi Düşük 5 Ülke

2018/2019 Sıralama	Ülkeler	2014 Endeks Puanı	2015 Endeks Puanı	2016 Endeks Puanı	2017 Endeks Puanı	2018 Endeks Puanı	2019 Endeks Puanı	18/19 Değişim
129/128 - 125/125	Estonya	3.27	3.19	3.82	3.83	2.73	2.68	-0.05
129/129 - 125/124	Finlandiya	2.51	2.53	3.05	3.04	2.57	3.17	+0.6
129/126 - 125/123	Yeni Zelanda	-	3.78	3.86	3.91	3.20	3.18	-0.02
129/125 - 125/122	Makedonya	-	4.50	4.98	5.10	3.33	3.22	-0.11
129/122 - 125/121	İsveç	-	3.99	4.32	4.35	3.75	3.51	-0.24

Kaynak: Basel Institute On Governance, 2019

Tablo 7’de Basel AML Endeksi 2019 raporunda yer alan risk seviyesi en düşük 5 ülke verilmiştir. Listede yer alan ülkelerin ağırlıklı olarak gelişmiş batı ülkeleri oldukları, istisna olarak da Balkanlardan bir ülkenin de listeye girdiği görülmektedir. Ayrıca son 6 yıllık veriler karşılaştırıldığında bu ülkelerin ağırlıklı olarak risk seviyelerinin düşürdükleri ve sıralamada istikrarını korudukları görülmektedir. Uzun yıllar lider konumunda bulunan Finlandiya 2019 raporunda 0.6 puanlık risk artışı ile 2. sıraya gerilemiştir. Endekste kara para aklama riski sıfır olan bir ülke bulunmazken Estonya 2,68 puan ile düşük riskli ülkeler arasında lider konumunda yerini almıştır.

Estonya’nın bu düşük risk puanı ve liderliğe geçişi 2014 yılında yayınlanmış olan FATF değerlendirme raporundaki olumlu gelişmelerdir. Estonya’nın genel anlamda denetim mekanizmasının gelişmiş olması bu durumun nedeni olarak gösterilmektedir. Raporda Estonya’nın bu liderliğinin geçici olabileceği, ülkenin son zamanlarda kara para aklama ile mücadelede eleştirilere maruz kaldığı ve yeni değerlendirme için güncel FATF raporunun beklendiği bu rapor sonucu düşüş olabileceği belirtilmektedir. Estonya’nın rüşvet, yolsuzluk ve finansal şeffaflık konusunda iyi seviyede olduğu da anlatılmaktadır.

En iyi 5 ülke arasında FATF 4. Tur Değerlendirme Raporlarında güncel olarak değerlendirilen tek ülke Finlandiya ve İsveç olmuştur. Raporda Finlandiya’nın aklama ve terörizmin finansmanına karşı mücadelede etkili olduğu, önleyici tedbirleri aktif şekilde uyguladığı ve koordineli bir çalışma yürüttüğü anlatılmaktadır. Finlandiya’nın politik risk olarak Rusya’ya coğrafi yakınlığı gösterilmektedir. Finlandiya’nın son

zamanlarda Rusya ve diğer Baltık ülkeleri ile artan ticaret ilişkileri ve bu artış ile ortaya çıkabilecek olan yasa dışı mal ve fon akışına önlem alması ve ticari yollarını bu suça karşılık geliştirmesi gerektiği anlatılmaktadır. Finlandiya ile ilgili en önemli gelişme ise Finlandiya Ulusal Araştırma Bürosu tarafından 2019'da açıklanan, uluslararası kara para aklama vakalarındaki artışlar olmuştur. Bu durum Finlandiya'nın da riske maruz kaldığını gösteren diğer önemli konudur.

Yeni Zelanda'nın genel anlamda FATF değerlendirme raporunda iyi bir sonuç alması, finansal gizlilikte düşük risklere sahip olması, yolsuzluk ve rüşvet konusunda da düşük seviyelerde olması risk seviyesinin düşük olmasının nedenlerindendir. Ayrıca aklama suçlarına karşı mücadelenin aktif olması ve suç gelirine el koyulması ülke için olumlu gelişmelerden bir diğeridir. Yeni Zelanda'nın aklama ve terörizmin finansmanı riski genel anlamda düşüktür. Fakat ülkenin Adalet Bakanlığının yayınladığı verilerde, Yeni Zelanda'da yaklaşık 1.35 Milyar NZ\$ (0.9 Milyar ABD \$) dolandırıcılık ve yasa dışı uyuşturucu geliri olduğu tahmin edilmektedir.

Makedonya'nın ise kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele çerçevesinin sıralandığı ülkelerde 3,28 puan ile üst sıralarda yer alması, bunun yanında Finansal Şeffaflık konusunda Finlandiya'dan sonra 2. ülke konumunda olması Makedonya'yı risk seviyesi düşük ülkeler arasında yer almasını sağlamaktadır. Makedonya'nın FATF 4. Değerlendirmesi ise 2021 yılında gerçekleşecektir.

Geçmiş yıllar en düşük risk seviyesine sahip 10 ülke arasında yer alan Letonya, İzlanda, Danimarka ve Polonya ise son raporda ilk 10 ülke arasına girememiş, Litvanya, Makedonya, Bulgaristan ve Hırvatistan bu 4 ülke yerine ilk 10'da yerlerini almıştır. Listede ilk 10'a giremeyen bu 4 ülkenin puanının düşmesinin diğer bir nedeni ise Avrupa'da ortaya çıkan ve genel müdürün istifası ile sonuçlanan Danske Bank skandalıdır. Danske Bank'ın Estonya şubesinde ortaya çıkan kara para aklama skandalı bu ülkenin en başta Rusya ile artan ticari ilişkileri nedeniyle kara para aklama riskine maruz kaldığı ve 200 milyar Euro civarında kara para aklandığı tahmin edilmektedir. Danske Bank skandalı, düşük riskli ülkelerde kara para aklamanın denetimi ile ilgili sorunlar olduğunu ortaya çıkarmıştır (The Guardian, 2019). Bunun yanında yeni FATF değerlendirme raporu da bu düşüşte etkili olmuştur.

Tablo 8: BASEL AML Endeksi 2012- 2019 Yılları Seçilmiş Ülke Risk Puanları

ÜLKELER	Risk Puanı 2012	Risk Puanı 2013	Risk Puanı 2014	Risk Puanı 2015	Risk Puanı 2016	Risk Puanı 2017	Risk Puanı 2018	Risk Puanı 2019
Tacikistan*	8.12	8.27	8.34	7.07	8.19	8.27	8.30	6.28
Ukrayna *	6.62	6.47	6.55	6.56	6.57	6.45	6.06	6.01
Azerbaycan	6.49	6.48	6.46	4.90	4.84	4.77	5.43	5.31
Kırgızistan*	6.31	6.36	6.29	6.27	6.21	6.24	6.19	5.86
Türkiye	-	6.11	6.11	5.93	6.55	6.65	6.11	6.19
Moldova	5.93	5.06	5.09	5.15	5.24	5.43	5.37	5.29
Rusya	5.66	5.75	6.29	6.26	6.22	5.70	5.83	5.75
Gürcistan	5.64	4.80	4.83	4.80	4.71	5.28	5.31	5.20
Özbekistan	5.42	5.40	5.40	5.11	5.10	5.99	5.83	5.71
Letonya*	5.36	4.93	5.03	4.98	4.91	3.64	3.98	4.89
Ermenistan*	5.13	4.90	4.86	4.89	4.63	4.44	5.23	5.11
Kazakistan	5.12	5.94	5.94	5.93	5.88	6.35	6.36	6.27
Litvanya*	3.96	3.81	3.64	3.67	3.62	3.67	3.12	3.55
Estonya	3.28	3.31	3.27	3.19	3.82	2.73	2.73	2.68

**FATF 4.Tur Değerlendirmeye Tabi Tutulan Ülkeler*

Kaynak: Basel Institute On Governance, 2019

Tablo 8’de endeksten genel olarak seçilmiş ülkelerin 2012 – 2019 arası BASEL AML Endeksindeki risk puanları verilmiştir. Sıralamaya baktığımızda Tacikistan’ın önceki yıllara göre en yüksek düşüşü sağlayan ve risk seviyesini düşüren ülke olduğu görülmektedir. Tacikistan’da ortaya çıkan bu olumlu gelişmenin en büyük nedeni ise 2018 yılında yapılan FATF değerlendirmesi etkili olmuştur. Bu değerlendirmeye göre kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede uluslararası standartlara uyum başlamıştır. Ayrıca yolsuzluk, siyaset ve hukuk alanında yaşanan düşük gelişmelerde bu duruma etki eden diğer unsurlar olmuştur. Tacikistan endeks hesaplama tarihi olan 2012’den bu yana en riskli ilk 5 ülke arasında yerini devamlı korumuş, bu gelişmeler ile birlikte 2018’de lider konumunda yer alırken

2019 raporunda 26. sıraya gerilemiştir. Tacikistan 2019 raporunda genel anlamda olumlu gelişme gösteren en iyi ülke konumundadır.

Endekse genel olarak bakıldığında ise Asya (Laos, Myanmar, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan) ve Afrika (Kenya, Mozambik, Zimbabve, Liberya, Benin) ülkelerinin Avrupa ülkelerine kıyasla daha yüksek kara para aklama ve terörizmin finansmanı riski taşıdığı görülmektedir. Ayrıca Asya bölgesinde yıllardır gündeme düşmeyen diğer konu ise yolsuzluk ve rüşvet olmuştur. Uluslararası standartlar Asya ülkelerinin yeni düzenlemeler getirmesini sağlasa da halen etkili bir mücadele yöntemi yürütülememektedir.

Tablo 8’de Türkiye incelendiğinde ise ülkenin risk puanının orta seviyenin bir üstünde olduğu görülmektedir. 2013 ve 2014 senesinde 6.11 risk puanı ile 69. sırada yer alan Türkiye, 2015 senesinde 5,93 puan ile 172 ülke arasında 70. sıraya yükselmiş, 2016 senesinde 6.55 risk puanı ile 149 ülke arasından 47. sıraya, 2017’de 6,65 puan ile 146 ülke arasında 43. sıraya, son rapor olan 2018 raporunda ise 6.11 risk puanı ile 129 ülke arasından 38. sıraya gerilemiştir. Bu durum Türkiye’nin aklama ve terörizmin finansmanı riskine karşı yeterli gelişimi gösteremediği ve ilgili reformları yürürlüğe koyamadığını göstermektedir. Bunun yanında endekste ele alınan ülke sayısı her geçen yıl azalmıştır. Türkiye’nin gerileme sebebi ise listeden çıkarılan ve mevcut puanlarını iyileştiren ülkelerin üst sıralara çıkması olarak gösterilebilir. Bunun yanında endeks hesaplamasında kullanılan göstergelerde Türkiye’nin ağırlıklı olarak düşüş göstermesi de bu düşüş ve gerilemede etkili olmuştur.

Tablo 8 genel olarak incelendiğinde ortalama olarak az bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu ülkelerden beklenen kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele standartlarını tamamen etkin hale getirerek risk seviyelerini daha da düşürmeleridir. Tabloda verilen ülkelerin yarıya yakını FATF 4. Tur değerlendirmesine tabi tutulmuştur. Bu değerlendirmeye göre tabloda yer alan ülkelerin orta düzeyde bir risk seviyesine sahip oldukları görülmektedir.

Tabloda verilen ülkeler genel olarak orta derecede bir risk seviyesinde değerlendirilmiş olmasına rağmen Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Ukrayna ve Özbekistan ABD ISCR listesine değerlendirilen ülkelerdir. Bu durum bu ülkelerin halen aklama riskini barındırdıklarını ortaya koymaktadır. ABD ISCR 2019 raporunda bu ülkelerin yasa dışı gelirlerinin ise yolsuzluk, kaçakçılık, uyuşturucu üretimi, organize ve siber suç, fuhuş ve vergi kaçakçılığından oluştuğu belirtilmekte, bu yasa dışı gelirin emlak, sigorta, finansal

kuruluşlar, nakit kaçakçılığı ve kıyı bankacılığı kullanılarak amlandığı belirtilmektedir. Ayrıca raporda Türkiye’de değerlendirilmiş, diğer ülkeler gibi Türkiye’nin de coğrafi konumuna vurgu yapılmıştır. Türkiye’nin bölgesel finans merkezi olmasının yanında konum olarak geçiş güzergâhında bulunmasının suçlular için cazip hale geldiği ve Türkiye’nin suç ve suç gelirleri ile daha çok mücadele etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Türkiye’ye komşu ülkelerin yaşamış oldukları siyasi istikrarsızlık da ülkeyi olumsuz etkileyen diğer faktör olarak sunulmuştur.

Bu ülkelerin yolsuzluk ve rüşvet hakkındaki mevcut verileri ise ülkelerin risk seviyesini arttıran diğer etkenlerdendir. Bu ülkeler arasında Türkmenistan en yüksek yolsuzluk seviyesine sahip ülke konumundayken, Türkmenistan’ı sırası ile Özbekistan ve Tacikistan takip etmektedir. Rusya, Kazakistan, Ukrayna ve Azerbaycan’da yolsuzluk ve rüşvet seviyesi yüksek diğer ülkelerdir. Bu ülkelere karşın Litvanya ve Letonya orta düzeyde yolsuzluk riskine maruz kalırken Estonya yolsuzluk seviyesi en düşük ülkeler arasında yerini almaktadır. Türkiye ise yolsuzluk ve rüşvet konusunda yeterli gelişmeyi gösterememiş, 2013’ten bu yana alt sıralarda yerini almıştır. Bu olumsuz durum ile Türkiye dünya genelinde en çok gerileyen ilk 5 ülke arasında değerlendirilmektedir. Bunun nedeni olarak basın ve kişisel özgürlüklerinin tartışılması, yargı bağımsızlığı, kuvvetler ayrılığı tartışmaları ve hükümet düzeyinde yapılan atamaların şeffaf olarak yapılmadığı gösterilmektedir.

Ülkeler finansal gizlilik açısından incelendiğinde ise yüksek düzeyde finansal gizliliğe sahip olmadıkları görülmektedir. Bu durum bu ülkelerin orta derece risk seviyesinde bulunmasının diğer bir nedeni olarak gösterilebilir.

Risk seviyesi en düşük ülkeler incelendiğinde ise ülkelerin hukuk alanında en iyi ülkeler olduğu görülmektedir. Bunun karşısında ise risk seviyesi yüksek, endeksin son sıralarında yer alan ülkelerin hukukun alanında geri kaldıkları, etkin bir hukuk sisteminin eksikliği nedeni ile de kara para aklama riskine maruz kaldıkları görülmektedir. Aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede yasal düzenlemeler en önemli konudur. Bu nedenle yasaların caydırıcı olması ve eşit şekilde uygulanabilmesi bu suçlara karşı mücadelede başarı elde edebilmenin ilk koşullarındandır.

2019 raporunda yer alan ülkelerin tamamı FATF’ın 4. Tur Değerlendirmesine tabi tutulmamıştır. Değerlendirilmeyen ülkelerin puanı geçmiş yıllardaki raporlar ele alınarak hesaplanmıştır. Bu durum bu ülkelerin kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadeledeki güncel durumlarını tam yansıtmamaktadır. Gelecek

yıllarda FATF 4. Tur Değerlendirmeye tabi tutulacak ülkelerin puanlarında ise değişimler beklenmektedir. Kolombiya, Letonya, Finlandiya, Çin ve Litvanya bu duruma örnek oluşturmaktadır. Kolombiya'nın FATF risk puanı 2.72'den 5.57'ye, Letonya'nın 3.26'dan 5.87'ye, Finlandiya'nın 3.26'dan 4.77'ye, Çin'in 4.63'ten 6.23'e ve Litvanya'nın ise 3.68'den 5.33'e yükselmiştir (Basel Institute on Governance, 2019: 12).

3.1.3. Basel AML Endeksi Demografik ve Ekonomik Veriler ile Karşılaştırma

Basel tarafından 2012 yılında oluşturulan AML endeksinin, ülkeleri kara para aklama ve terörizmin finansmanı kapsamında değerlendirerek puanladığını ve bu puanlama ise yıllık olarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. Basel AML endeksi oluşturulurken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, aklama ve terörizm finansmanının bir tek ekonomik bir olgu olmadığıdır. Bunun yanında hukuk, özgürlük, yolsuzluk, rüşvet ve şeffaflık gibi konuların da bu iki suç unsuru ile bağlantılıdır.

Bu nedenle endeks hesaplama yöntemlerinde hukukun üstünlüğünden kamu şeffaflığına kadar dünya kamuoyunda takip edilen endeksler değerlendirmeye alınmıştır. Bu endeksler ile birlikte ülkeler değerlendirilmekte, belirli bir puanlama sistemi ile sıralandırılarak değerlendirme yapılmaktadır. Bunun yanında, endekte yer alan ülkeler ekonomik veriler ile de değerlendirerek karşılaştırma yapılmıştır.

Tablo 9'da Basel AML Endeksinde 2012'den günümüze değerlendirilen ülkelerin nüfus sayıları yıllık olarak gösterilmiştir. Ülkeleri nüfusları ile karşılaştırdığımızda risk seviyesi düşük ülkelerin (Estonya, Letonya, Litvanya ve Finlandiya) nüfusunun genel olarak 10 milyondan az olduğu ve bu ülkelerin nüfuslarının her geçen yıl azaldığı görülmektedir. Buna karşılık risk puanı yüksek bazı ülkeler yüksek nüfus oranlarına sahip olsa da (Mozambik ve Vietnam), en riskli ülkeler listesinde yer alan Laos, Tacikistan ve Liberya gibi ülkelerin nüfusunun bu ülkelere nazaran çok daha düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir. Bu durum nüfus bakımından en riskli ve düşük riskli ülkeler arasında benzerlik oluşturmaktadır. Ayrıca risk puanı yüksek ülkelerin nüfuslarının her yıl artış gösterdiği de Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler Nüfus Oranları

ÜLKELER (BASEL AML ENDEKS PUANI)	Nüfus (Milyon) 2012	Nüfus (Milyon) 2013	Nüfus (Milyon) 2014	Nüfus (Milyon) 2015	Nüfus (Milyon) 2016	Nüfus (Milyon) 2017	Nüfus (Milyon) 2018
Mozambik (8.22)	24.86	25.56	26.29	27.04	27.10	27.83	29
Vietnam (7.30)	88.78	89.76	90.7	90.71	92.69	93.68	94.67
Tacikistan (6.28)	7.87	8.06	8.25	8.45	8.66	8.88	9.1
Türkiye (6.19)	75.63	76.67	77.7	78.74	79.81	80.81	82
Ukrayna (6.01)	45.45	45.37	45.25	42.76	42.59	42.41	42.22
Rusya (5.75)	143	143.3	143.70	146.30	146.50	146.80	146.9
Özbekistan (5.71)	29.77	30.24.	30.76	31.57	32.12	32.7	33.3
Gürcistan (5.20)	4.5	4.48	3.73	3.72	3.72	3.72.	3.73
Letonya (4.89)	2.04	2.02	2	1.99	1.97	1.95.	1.93
Litvanya (3.55)	3	2.97	2.94	2.92	2.89	2.85	2.81
Finlandiya (3.17)	5.4	5.43	5.45	5.47	5.49	5.5	5.51
Estonya (2.68)	1.33	1.32	1.32	1.31	1.32.	1.32	1.32

Kaynak: TÜİK, Trading Economics, World Bank

Tablo 9'da Basel AML Endeksinde 2012'den günümüze değerlendirilen ülkelerin nüfus sayıları yıllık olarak gösterilmiştir. Ülkeleri nüfusları ile karşılaştırdığımızda risk seviyesi düşük ülkelerin (Estonya, Letonya, Litvanya ve Finlandiya) nüfusunun genel olarak 10 milyondan az olduğu ve bu ülkelerin nüfuslarının her geçen yıl azaldığı görülmektedir. Buna karşılık risk puanı yüksek bazı ülkeler yüksek nüfus oranlarına sahip olsa da (Mozambik ve Vietnam), en riskli ülkeler listesinde yer alan Laos, Tacikistan ve Liberya gibi ülkelerin nüfusunun bu ülkelere nazaran çok daha düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir. Bu durum nüfus bakımından en riskli ve düşük riskli ülkeler arasında benzerlik oluşturmaktadır. Ayrıca risk puanı yüksek ülkelerin nüfuslarının her yıl artış gösterdiği de Tablo 9'da görülmektedir.

Sıralamada yer alan ülkeler coğrafi konum itibari ile değerlendirildiğinde ise risk seviyesi düşük ülkelerin Batı ve İskandinav lkeleri olduğu görülmektedir. En kötü lkeler Afrika ve Asya kıtasında yerini almaktadır. Bu durum coğrafyanın da önemini ortaya koymaktadır. Özellikle Asya ve Afrika bölgelerinde kurumların tam anlamı ile şeffaf olmaması, etkin bir denetim mekanizması kurulamaması, yolsuzlukların yüksek olması bu ülkelerin kara para aklama ve terörizmin finansmanı riskine maruz kalmasına neden olmaktadır.

Risk puanı orta seviyelerde olan Rusya, Türkiye, Özbekistan ve Ukrayna orta risk puanında bulunan gelişmekte olan ülkelerdir. Bu 5 lke arasında sadece Ukrayna'nın nüfusu ilerleyen yıllarda azalma eğilimi göstermiştir. Bu duruma Ukrayna'nın son zamanlarda yaşamış olduğu siyasi gelişmelerin neden olduğu söylenebilir. Rusya, Özbekistan ve Türkiye'nin ise nüfusları artış göstermiş, bu nüfus artışının yanında enflasyon oranları belirli puan aralıklarında kaldığı gözlemlenmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanmakta olan İnsani Gelişme Endeksi, ülkelerin sadece ekonomik büyümesini değil bir ülkenin kalkınmasını değerlendirmek için kurulmuştur. İnsani kalkınma endeksi sağlık, eğitim ve kişi başına düşen milli gelir ele alınarak hesaplanmaktadır. Tablo 10'da Basel AML Endeksinde yer alan ülkeler risk puanları ile ortalama yaşam süresi ve kişi başına düşen milli gelir ile karşılaştırılma yapılmıştır.

Tablo 10: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler Ortalama Yaşam Süresi

ÜLKELER (BASEL AML ENDEKS PUANI)	Ort. Yaş. Süresi 2012	Ort. Yaş. Süresi 2013	Ort. Yaş. Süresi 2014	Ort. Yaş. Süresi 2015	Ort. Yaş. Süresi i 2016	Ort. Yaş. Süresi i 2017	Ort. Yaş. Süresi 2018
Mozambik (8.22)	54	54	55	56	56	57	58
Vietnam (7.30)	75	75	75	75	75	75	75
Tacikistan (6.28)	69	69	69	70	70	70	71
Türkiye (6.19)	75	76	76	76	76	77	77
Ukrayna (6.01)	71	71	71	71	71	71	71
Rusya (5.75)	70	70	70	70	71	71	71
Gürcistan (5.20)	72	72	72	75	75	75	75
Özbekistan (5.71)	70	70	71	71	71	71	71
Letonya (4.89)	73	73	74	74	74	74	74
Litvanya (3.55)	73	74	74	74	74	74	74
Finlandiya (3.17)	80	80	81	81	81	81	81
Estonya (2.68)	76	77	77	77	77	77	77

Kaynak: TÜİK, Trading Economics, World Bank

Risk seviyesi düşük olan Finlandiya, Letonya, Litvanya ve Estonya'nın ortalama yaşam süresi 76 iken, risk seviyesi yüksek olan Mozambik, Vietnam, Tacikistan'ın ise ortalama yaşam süresi 68'dir. Türkiye, Rusya, Ukrayna, Gürcistan ve Özbekistan gibi gelişmekte olan ülkelerin ortalama yaşam süreleri ise 73'tür.

Geri kalmış, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin ortalama yaşam süreleri bu şekilde gerçekleşmekte iken, risk seviyesi düşük olan Finlandiya'da ortalama yaşam süresi 80 olmakta, en riskli ülke olarak değerlendirilen Mozambik'te ortalama yaşam süresi 54'e kadar düşmektedir. Bu durum aradaki farkı ortaya koymakla birlikte ülkelerin ortalama sağlıklı yaşam kalitesini ve sağlık hizmetine ulaşımını göstermektedir. Diğer bir yandan sağlıklı yaşam kalitesi, tedavi yöntemlerinin gelişmesi ülkedeki eğitim seviyesi ile de doğru orantılı olarak gerçekleşebilmektedir.

Finlandiya, Litvanya ve Estonya’da eğitim iyi derecelerde iken, Mozambik, Vietnam ve Tacikistan gibi ülkelerde eğitim geleneksellikten tam olarak uzaklaşmamış ve yeteri derecede ilerlememiştir. Ortalama yaşama sürelerinde 7 yıllık değişimlerin 1 ve 3 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 11: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler İşsizlik Oranları (%)

ÜLKELER (BASEL AML ENDEKS PUANI)	İşsizlik Oranı 2012	İşsizlik Oranı 2013	İşsizlik Oranı 2014	İşsizlik Oranı 2015	İşsizlik Oranı 2016	İşsizlik Oranı 2017	İşsizlik Oranı 2018
Mozambik (8.22)	22.55	23.30	25,30	24.67	23.36	25.05	*
Vietnam (7.30)	2.3	2.20	2.10	2.40	2.20	2.30	2.18
Tacikistan (6.28)	2.35	2.40	2.30	2.55	2.35	2.45	2.30
Türkiye (6.19)	8.4	9	9,9	10,3	10.9	10.9	11
Ukrayna (6.01)	8.65	8.50	8	10.50	9.80	10.50	10
Rusya (5.75)	6.5	6	5.5	5.8	5.8	5.5	5.1
Özbekistan (5.71)	8.1	8.1	8	7.9	7.5	7.2	6.9
Gürcistan (5.20)	17.2	16.9	14.6	14.1	14	13.9	12,7
Letonya (4.89)	15	12	11	10	10	9	7.5
Litvanya (3.55)	13.50	12.40	10.80	9,6	8.1	8	5.8
Finlandiya (3.17)	7.6	8.1	8.4	9,1	9.2	8.8	6.7
Estonya (2.68)	11.50	10.01	8.1	6.6	6.6	6.6	6

Kaynak: TÜİK, TRADING ECONOMICS, WORLD BANK

Nüfusla birlikte işsizlik oranları karşılaştırıldığında ise Mozambik, Türkiye, Ukrayna ve Gürcistan’ın işsizlik oranlarının çift hanelerde gerçekleştiği görülmektedir. İşsizlik oranlarının riskli ve orta düzeyde riskli ülkelerde ise ağırlıklı olarak tek hanelerde gerçekleştiği görülmektedir.

Risk puanı yüksek ülkelerden Vietnam ve Tacikistan'da işsizlik oranı 7 yıllık süreçte %2- %2.50 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Bu oran Vietnam'ın yüksek nüfusu ile karşılaştırıldığında ise ülkenin istihdam konusunda başarılı olduğu görülmektedir. Bu başarının farklı ekonomik koşulları vardır. Bunun en önemli sebebi işgücü maliyetlerinin düşük olması ve bu durumun Vietnam'ı yatırımcıların gözünde cazip kılmasıdır. Estonya, Finlandiya, Letonya ve Litvanya'nın ise bu yedi yıllık süreçte işsizlik oranlarını istikrarlı olarak çift hanelerde tek hanelere düşürdükleri görülmektedir.

Seçilmiş ülke grubundan Türkiye, Ukrayna ve Mozambik'in ise işsizlik oranlarının çift hanelerde olduğu görülmektedir. Bu üç ülkenin ortak özelliği ise işsizlik oranlarının yedi yıllık süre zarfında artış göstermiş olmasıdır. Bu durum ekonomik istikrarsızlığın yanında kaynakların etkin kullanılmasının da önüne geçmektedir. Ayrıca işsizlik oranının her geçen yıl artış göstermesi toplumda huzur kaybına neden olmakta, iş bulamayan vatandaşın farklı yollar ile gelir elde etmeye çalışmasına neden olmaktadır. Bu durum düşük gelirli vatandaşları suç faaliyetlerinden gelir elde etmeye yöneltmektedir.

Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) bir ülkenin coğrafi sınırları içinde, belirli dönemlerde (genellikle bir yıl) üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeridir. GSYİH tüketim, yatırım, devlet harcamaları, ihracat ve ithalat farkının toplamı ile elde edilmektedir (Türk Dil Kurumu İktisat Terimleri Sözlüğü, 2011: 171). Tablo 12'de seçilmiş ülke gruplarının 2012-2018 arası GSYİH verileri verilmiştir.

Tablo 12 genel olarak incelendiğinde ortalama risk puanına sahip Rusya'nın GSYİH bakımından diğer ülkelere göre oldukça önde olduğu görülmektedir. Rusya'nın GSYİH'si 2013 – 2016 arasında hızlı bir şekilde düşüş gösterse de 2016 senesinden sonra yükseliş trendine girdiği görülmektedir. Rusya'nın bölgenin en yüksek enerji ihracatçısı durumunda olması ve son zamanlarda atılan sanayileşme adımları bu yüksek GSYH'nin nedenidir.

Tablo 12: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

ÜLKELER (BASEL AML ENDEKS PUANI)	GSYİH (MİLYON \$) 2012	GSYİH (MİLYON \$) 2013	GSYİH (MİLYON \$) 2014	GSYİH (MİLYON \$) 2015	GSYİH (MİLYON \$) 2016	GSYİH (MİLYON \$) 2017	GSYİH (MİLYON \$) 2018
Mozambik (8.22)	14.458	12.652	10.897	14.798	16.961	16.019	15.265
Vietnam (7.30)	155.82	171.222	186.205	193.241	205.276	223.78	244.948
Tacikistan (6.28)	7.633	8.448	9.113	7.855	6.953	7.158	7.523
Türkiye (6.19)	873.982	950.579	934.138	859.797	863.722	851.549	766.509
Ukrayna (6.01)	175.781	183.31	133.503	91.031	93.356	112.19	130.832
Rusya (5.75)	2.21 (Trilyon \$)	2.297 (Trilyon \$)	2.068 (Trilyon \$)	1.364 (Trilyon \$)	1.283 (Trilyon \$)	1.579 (Trilyon \$)	1.658 (Trilyon \$)
Gürcistan (5.20)	15.846	16.14	16.50	13.994	14.378	15.081	16.21
Özbekistan (5.71)	51.822	57.691	76.659	81.847	81.779	59.16	50.15
Letonya (4.89)	28.12	30.255	31.335	26.973	27.695	30.463	34.849
Litvanya (3.55)	42.848	46.417	48.516	41.517	42.973	47.544	53.251
Finlandiya (3.17)	256.706	269.98	272.609	232.859	239.01	252.331	273.961
Estonya (2.68)	23.044	25.137	26.616	22.904	23.984	26.612	30.285

Kaynak: TÜİK, Trading Economics, World Bank

Tablo 12’da yer alan ülkeler arasında Türkiye, Rusya, Vietnam, Finlandiya ve Ukrayna en yüksek GSYİH’ye sahip ülkelerdir. Bu ülkeler arasında Türkiye, Rusya, Vietnam ve Ukrayna diğer ülkelere göre yüksek nüfusa sahip ülkelerdir. Bu nüfus oranı ülkelerin potansiyel bir gücünü oluşturmakta, olumlu kullanıldığında ise büyüme etkisi yaratabilmektedir. Bu ülkeler arasında Finlandiya ise barındırdığı nüfus oranı ile istisna durumundadır. Finlandiya’nın düşük nüfus ile bu denli yüksek GSYİH elde etmesi yüksek bir başarının yanında ülkenin refah düzeyini gözler önüne sermektedir. Letonya, Litvanya ve Estonya’da nüfusları ve potansiyel güçlerine oranla düşük seviyelerde GSYİH elde etmektedirler.

Tablo 13: BASEL AML Endeksi Seçilmiş Ülkeler Kişi Başına Düşen Milli Gelir

ÜLKELER (BASEL AML ENDEKS PUANI)	K.B. Milli Gelir (Bin \$) 2012	K.B. Milli Gelir (Bin \$) 2013	K.B. Milli Gelir (Bin \$) 2014	K.B. Milli Gelir (Bin \$) 2015	K.B. Milli Gelir (Bin \$) 2016	K.B. Milli Gelir (Bin \$) 2017	K.B. Milli Gelir (Bin \$) 2018
Mozambik (8.22)	550	620	650	600	490	430	440
Vietnam (7.30)	1.540	1.720	1.880	1.970	2.080	2.190	2.400
Tacikistan (6.28)	1.150	1.340	1.360	1.250	1.110	1.000	1.010
Türkiye (6.19)	11.870	12.510	12.560	11.960	11.180	10.890	10.380
Ukrayna (6.01)	3.500	3.800	3.560	2.650	2.310	2.260	2.660
Rusya (5.75)	13.480	15.210	14.650	11.770	9.750	9.230	10.230
Gürcistan (5.20)	3.970	4.300	4.500	4.110	3.830	3.760	4.130
Özbekistan (5.71)	1.740	1.970	2.210	2.440	2.660	2.350	2.020
Letonya (4.89)	13.790	14.880	15.270	14.950	14.580	14.790	16.740
Litvanya (3.55)	14.100	15.240	16.020	15.110	14.800	15.180	17.350
Finlandiya (3.17)	48.670	49.920	48.990	46.800	45.590	44.490	47.750
Estonya (2.68)	16.900	18.280	12.560	18.570	18.300	18.670	20.940

Kaynak: TÜİK, Trading Economics, World Bank

Kişi başına düşen milli gelir ise risk seviyesi düşük ülkelerde 50 Milyar \$'a kadar çıkarken risk seviyesi düşük olan ülkelerde 440 Bin \$ seviyelerinde kalmaktadır. Bu rakamlar en riskli ve risk seviyesi düşük ülkeler arasındaki farkı ortaya koymakta çok önemlidir.

Kişi başına düşen milli gelir nüfus ile karşılaştırdığında risk seviyesi düşük ülkelerde yüksek riskli ülkelere göre ortaya çıkan refah farkı yüksek boyutlara ulaşmaktadır. Bunun yanında risk seviyesi düşük ülkelerin nüfusunun riskli ülkelere göre az olması ve kişi başına düşen milli gelirin bu az nüfusa paylaştırılması ülke vatandaşlarının eğitime, sağlığa ve diğer hizmetlere kolay ulaşmasını da sağlamaktadır.

Bir tarafta yüksek milli gelir düşük nüfus yer alırken diğer tarafta düşük milli gelir yüksek nüfus yer almaktadır. Bu durum, riski yüksek ülkelerde o ülkede yaşayanlar tarafından gelir arttırmak için farklı yollar kullanılmasına da neden

olmakta; kaçakçılık, suç oranının artışı, yolsuzluk ve rüşvet bu gelir yetersizliğinden de meydana gelebilmektedir. Bu duruma en büyük örnek Mozambik'tir. Mozambik; hırsızlık, kaçakçılık, gümrük sahtekarlığı ve yasa dışı değerli eşya ticareti suçlarına maruz kalmakta, bu suçlara karşı yeterli düzeyde mücadele yürütememektedir. Bu durum suç faaliyetlerin önünü açmakla birlikte ülkenin yüksek yolsuzluk ve rüşvet suçları ile boğuşmasına neden olmaktadır. Basel AML Endeksi 2019 raporunda bu durum ülkede son yıllarda ortaya çıkan ekonomik krizin nedeni olarak gösterilmektedir.

Kişi başına düşen milli geliri yıllara göre değerlendirdiğimizde ise risk seviyesi yüksek ülkelerde gelirin önceki yıllara göre düşme eğiliminde olduğu, bunun yanında orta risk derecesinde bulunan Türkiye, Ukrayna, Gürcistan, Özbekistan ve Rusya'da kısa vadeli yükseliş ardından ise düşüş görülmektedir. Bunun nedeni ise son yıllarda küresel ekonomide yaşanan durgunluk olarak gösterilebilir. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin sermaye akışını etkilemiş, ülkelerin ekonomik verilerinde bozulmalar meydana getirmiştir. Bunun yanında bu ülkelerin yurtiçinde maruz kaldıkları siyasi durum ve jeopolitik konumları da bu düşüşün yani sermayenin uzaklaşmasının nedenleri arasında gösterilebilir.

3.1.4. Genel Değerlendirme

Kara para aklama ve terörizmin finansmanını sadece ekonomik veriler ile yorumlamak hata olacaktır. Aklama ve terörizmin finansmanı çok boyutlu suç unsurudur. Basel AML Endeksinde bundan yola çıkılarak farklı alanlardaki endeksler hesaplama da dahil edilmiş, ilgili uluslararası kuruluşların raporlarından yararlanılmıştır.

Bu kuruluşlardan biri FATF'dır. Basel AML endeksinde önemli yer kaplayan kuruluş FATF olmasının yanı sıra yayımlanan karşılıklı değerlendirme raporları endeks için yol gösterici bir niteliktedir. Bunun yanında FATF'ın bu raporları yıllık olarak ve ülke bazında yayınlaması, ayrıca ülke değerlendirmesi yapması endeksin ortaya çıkmasında ve ülkelerin değerlendirilmesinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Küresel rekabet edilebilirlik raporu, aklama ve terörizmin finansmanının farklı alanları da etkilediğinin bir göstergesidir. Rekabet, ülkelerin ARGE ve inovasyonunu geliştirdiği ve etkin bir sistem ortaya çıkardığı için önemli bir konudur. Küresel rekabet edilebilirlik raporuna bakıldığında ise en rekabetçi beş ekonomiyi; İsviçre, Singapur, ABD, Hollanda, Almanya, Japonya ve İsveç oluşturmaktadır. Basel AML Endeksinde ilk 10'da yer alan; Finlandiya, Yeni Zelanda, İsrail ise rekabet edilebilirlikte ilk 15 ülke

arasında yerini almaktadır. Ayrıca ABD, Hollanda, Almanya ve Japonya ise AML Endeksinde ortalama dört puan ile risk seviyesi düşük ülkeler arasında yerini almaktadır.

Bunun yanında rekabet açısından en geri ülke olarak gösterilen; Yemen 6.81, Haiti 7.33, Mozambik 8.28, Liberya 7.42 ve Sierra Leone 7.24 endeks puanı ile en son sıralarda yer almaktadır. Raporda da görüldüğü üzere etkin bir rekabet ortamı kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadeleyi etkilemektedir. Bunun nedeni ise rekabet ortamında daima ileriye hedeflemesi ve ortaya çıkan buluşların bir yenisini ekleyerek devam etmesi gösterilebilir. Bunun yanında rekabetçi bir ülke ekonomisinin eğitim, sağlık, hukuk gibi alanları da etkileyerek bu alanları da ilerlettiği görülebilir. Ayrıca Türkiye için inovasyon ve ARGE çalışmalarının ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Raporda Türkiye'nin uzun zamandır göç dalgasına maruz kaldığı bu duruma rağmen ekonomisinin sağlam olduğunu kanıtladığı belirtilmiştir. Bunun yanında eğitime de vurgu yapılmakta, okullaşma oranının artırıldığı belirtilse de bu durumun eğitimde kaliteyi arttırmadığını ve olumsuz etkilediği vurgulanmaktadır. En önemli konu ise kamu kurum ve kuruluşlarının daha etkin ve rekabet edilebilir olmasının sağlanmasıdır. Bunun yanında özel sektörün dünya pazarında gerekli seviyelere gelmesi ve eğitimde ihtiyaç duyulan ilerlemenin sağlanması için gerekli yapısal reformlara ihtiyaç duyulduğu, gerekli adımların en kısa zamanda atılması gerektiği birçok çevre tarafından da dile getirilmektedir.

Yolsuzluk algı endeksini incelediğimizde; Danimarka, Yeni Zelanda, Finlandiya, İsveç, İsviçre'nin düşük yolsuzluk seviyesine sahip ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Somali, Suriye, Afganistan, Gine-Bissau, Kenya, Nijerya, Güney Sudan, Yemen ve Sudan ise yolsuzluğun en yüksek olduğu ülkeler olarak endeksin üst sıralarında yerini almaktadır. Yolsuzluğun düşük olduğu ülkeler AML Endeksinde düşük risk puanına sahipken yolsuzluğun yüksek olarak saydığımız ülkeler AML endeksinde alt sıralarda yer almaktadır. Yolsuzluk başta kamu kurumlarının olmak üzere kuruluşların şeffaf ve adil şekilde yönetilmesi için mücadele edilmesi ve önüne geçilmesi gereken bir konudur. Yolsuzluğun olduğu ülkelerde istikrar başta olmak üzere diğer alanlarda gelişme beklenemez. Ayrıca yolsuzluğun yüksek olduğu yerlerde suç unsurlarının önünün açıldığı ve suç ile etkin bir mücadele sağlanamadığı bilinmektedir. Bunun nedeni yolsuzluğun en alt tabakadan en üst tabakaya kadar yaygınlaşarak mevcut sistemin işlevliğini yitirmesi gösterilebilir.

Yolsuzluk ile mücadelede şeffaflık ve hesap verilebilirlik önemli bir konudur. Bütçe hesap verilebilirliğinin ve şeffaflığının olduğu ülkelerde yolsuzluğun düştüğü görülmüştür. Bu konuda yayınlanan bütçe şeffaflık puanı ülkelerin hesap verilebilir ve şeffaf olma konusundaki durumlarını ortaya koymaktadır.

Bütçe şeffaflık puanını incelediğimizde Yeni Zelanda, Güney Afrika, İsveç ve Norveç'in bütçe şeffaflık puanında en iyi ülkeler olduğu ve vatandaşları ile en geniş bilgileri paylaştıkları görülmektedir. Bu ülkeleri, Meksika, Birleşik Krallık, Romanya, Slovenya ve Almanya takip etmekte ve bu ülkeler vatandaşlarına 'önemli bilgiler sunan ülkeler' kategorisinde yer almaktadır. Bunun yanında Suudi Arabistan, Lübnan, Myanmar, Sudan, Zimbabwe gibi ülkeler şeffaflık konusunda endeksin en sonunda yer alan ve hiçbir bilgiyi paylaşmayan ülkeler olarak gösterilmektedir. Türkiye bütçe şeffaflığı konusunda geçmişe nazaran gelişme gösterse de 2018 raporundaki puanı ile birlikte ortalama puanın altında kalmıştır. Türkiye'nin mevcut puanı vatandaşlarına sınırlı sayıda bütçe bilgisi sağladığını göstermektedir. Bu durumun iyiye yönelmesi ise etkin ve bağımsız bir denetim süreci, yıllık bütçe için oturumlar düzenlenmesi, kamuoyu ve halka gerekli raporların sunulması gibi konular gelmektedir. Bütçe şeffaflığını Basel AML Endeksi ile karşılaştırdığımızda ise bütçe şeffaflığı yüksek olan ülkelerin endeks sıralamasında üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Şeffaf bir bütçe hesap verilebilirliği sağladığı gibi kaynakların etkin ve doğru kullanılmasına neden olur. Bu durum başta yolsuzluk olmak üzere diğer olumsuz etkilere karşı mücadelede önemli bir yer kaplamaktadır.

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede hukuk ve basın özgürlüğü suçları ortaya çıkarma ve etkin mücadelede büyük bir önem arz etmektedir. Özgürlük açısından olaya yaklaştığımızda, Basel AML Endeksinde ilk 10 sırada bulunan ülkelerin özgürlük puanlamasında 100 üzerinden 80 ve üstü puanlamaya sahip olduklarını ve en özgür kategoride yer aldıkları görülmektedir. Buna karşılık içinde Türkiye'nin de bulunduğu 38 ülkenin puanı 40'ın altında bulunmakta, bu ülkeler özgür olmayan ülkeler olarak adlandırılmaktadır. Bu ülkeler arasında Tacikistan 11 puan, Laos 12 puan, Afganistan 22 puan, Kamboçya 30 puan, Vietnam 20 puan ile özgür olmayan ülkeler arasında yerini almaktadır. Listede sayılan bu ülkeler AML Endeksinde en düşük risk puanı ile karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de özgürlük konusunda gerileme görülmektedir. 10 yıllık süreç karşılaştırıldığında Türkiye'nin dünyada özgürlük puanı düşen en yüksek ülke olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise artan tutuklamalar, tek taraflı basın, siyasi baskı,

hukuk tartışmaları olarak gösterilmektedir. Türkiye özgürlük konusunda Afrika ülkeleri ile aynı düzeyde yer almaktadır. Bu durum ülkenin prestiji, uluslararası arenadaki durumu ve geleceği için olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Türkiye'nin uluslararası arenada özgürlük konusunda en büyük sorunu ise kendini yeterli derece de ifade edememesi olarak gösterilebilir. Türkiye yeri geldiğinde haklı olduğu birçok konuda haksız değerlendirmeye maruz kaldığı ve eleştirildiği bilinmektedir. Bunun yanında ülkenin gündelik politikalara çok fazla önem vermesi ve geleceği konuşmak yerine bu politikalarda takılı kalması da diğer olumsuz yön olarak gösterilebilir. Yeri geldiğinde haklıyken haksız duruma düşen Türkiye bazı durumlarda da tamamen kulak tıkayarak tarafsız bir karar verme süreci oluşturamamaktadır.

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile hukuksal mücadele önemli bir yer kapmaktadır. Bağımsız ve adil bir hukuk sistemi bir ülkenin geleceğinde rol oynayan en önemli konulardan biridir. Hukukun üstün olduğu ülkelerde liyakat esas alınmakla birlikte toplumun birbirine, özellikle kurumlara olan güveni ve bağlılığı artmaktadır. Bu durum o ülke vatandaşlarının yasalara saygılı ve belirli bir düzen içerisinde yaşamalarına neden olmaktadır. Dünyada hukukun üstünlüğüne yer veren ve etkin bir hukuk sistemi oluşturan; Danimarka, Norveç, Finlandiya, İsveç ve Hollanda'nın AML Endeksinde de düşük risk puanı ile üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. AML Endeksinin son sıralarda olan Kamboçya, Zimbabwe, Afganistan, Liberya, Myanmar ve Kenya'nın Hukuk Kuralı Endeksinde düşük puanlamaya sahip oldukları görülmektedir.

Bir ülkede hukukun üstünlüğünün göstergesi adil yargılama, ifade özgürlüğü, fikir serbestliği gibi konular olabilmektedir. Buna karşılık özgürlük konusunda son sıralarda yer alan ve özgürlüğün tartışıldığı ülkelerde (Sudan, Somali, Zimbabwe, Afganistan, Etiyopya) ise hukukun üstünlüğünün yeteri derecede sağlanmadığı görülmektedir.

Türkiye Hukuk Kuralı Endeksinde Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkeleri arasında değerlendirilmekte ve bu bölgede son sırada yer almaktadır. Ayrıca orta gelir grubunda ise son sıralarda yer alarak ülke üzerindeki bağımsız yargı, hukuk üstünlüğü gibi konuların tartışılmasına meydan verilmektedir. Hukukun üstünlüğünde, şeffaflıkta, rekabette, yolsuzlukta, özgürlükte ve bütçe şeffaflığında yaşadığı düşüşler Türkiye'nin endeks sıralamasında yaşadığı gerilemenin sebebi olarak gösterilebilir. Bu duruma jeopolitik gelişmeler, göç hareketleri, uluslararası siyasi belirsizlik ve ekonomik kriz gibi nedenlerde örnek verildiğinde, Türkiye'nin birçok alanda etkin ve

yapısal bir politika yürütmesi gerekmektedir. Bu politikalar Türkiye'nin mevcut potansiyel gücü ile bağdaştığı ve şeffaf bir yol izlendiğinde ise Türkiye'nin daha iyi sıralarda yer almamasının hiçbir nedeni yoktur. Ayrıca sayılan durumlar genel istikrarı etkilediği ve belirsizlik ortaya çıkardığı için ülkenin uluslararası pozisyonunu ve ekonomik kalkınmasını olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etki ekonomi üzerinde de birçok tartışmayı gündeme getirerek Türkiye'nin konjonktürel dalgalanmalardan anında etkilenmesine, döviz kaybına neden olmaktadır.

Yaygın demokrasi kültürü, seçim şeffaflığı gibi konularda ülkeleri kara para aklama ve terörizmin finansmanı risklerine karşı etkileyen diğer bir faktördür. Risk puanı düşük olan ülkelerde demokrasi kültürünün yerleştiği, o ülkelerin vatandaşlarının bilinçli bir şekilde seçimlere katılarak tercihlerini yaptıkları görülmektedir. Bu ülkelerde seçim sonucu tartışmaları ise gündemi pek meşgul etmemekte, yapılan seçimler kısa bir sürede sonuçlanmaktadır. Risk puanı yüksek olan Mozambik, Vietnam, Tacikistan, Laos, Afganistan gibi ülkeler ise sosyalist ve tek parti yönetiminin ülkeyi yönettiği, vatandaşların ülke yönetiminde sınırlı sayıda söz sahibi olduğu ülkelerdir. Buradan da anlaşılacağı üzere demokrasi kültürünün şeffaflık ve özgürlük getirdiği, bu durumun ülke yönetimlerini etkilediği görülmektedir.

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı riskine maruz kalan ve Basel AML Endeksinde en riskli ülkeler olarak belirtilen ülkelerin risk seviyesi düşük ülkeleri örnek almaları beklenmektedir. Bunun yanında risk seviyesi düşük ülkelerin uygulamış oldukları politikaların örnek alınması ise bu risk seviyesini düşüren etki yaratabilir.

SONUÇ

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ile terör örgütleri uluslararası çapta faaliyet göstermekte, yapılan eylemler belirli bir topluluğu ilgilendirmemekte tüm dünyayı olumsuz etkilemektedir. Bu etki bir tek politik olarak değil, kültürel ve ekonomik olarak da gerçekleşmektedir. Bu durum terörizmin çok boyutlu olduğunu göstermekte ve bu nedenle terörizm ile mücadelede çok boyutlu olmak zorundadır.

Terör örgütleri için maddi kaynak; faaliyetlerini yürütebilmeleri, eylemlerini gerçekleştirebilmeleri ve eleman temin edebilmeleri için en önemli konudur. Bu maddi kaynaklar; yardımlar, bağışlar, dış destekler ile gerçekleşebildiği gibi ağırlıklı olarak suç gelirleri ile de sağlanmaktadır. Bu suç gelirleri ise kaçakçılık, uyuşturucu ticareti, adam kaçırma, gasp, yağma, haraç, hırsızlık gibi suçlardan oluşmaktadır. Suçun işlendiği ve bu suç ile bağlantılı finansal hareketliliğin başladığı andan itibaren kara para aklama suçu gerçekleşmektedir. Belirli aşamalardan geçerek aklanacak bu para, yasal görüntü altında belirli örgütlere fon, yardım, hibe şeklinde ulaştırılabilir. Bunun yanında aklanan bu para terör örgütlerinin diğer bir önemli ayağı olan sosyal ve politik faaliyetler ile kendi yandaşlarına, vakıf, parti ve oluşumlara aktarılarak terör faaliyetleri yasal zemin bulmakta, yasa dışı hareketler yasalarda ve toplumlarda kendilerine hareket alanı bulabilmektedir.

Suçun önüne geçebilmek, toplum huzurunu, ekonomik istikrarı gerçekleştirebilmek ve insanca yaşam hakkı için aklama ve terörizm ile mücadele etmek çok önemli hale gelmiştir. Bu mücadele belirli noktalara kadar askeri olarak yapılsa da belirli noktalardan sonra ise yasalar, düzenlemeler, yasaklar ve yaptırımlar şeklinde de devam edebilmektedir. Ayrıca aklama ve terörizm bir ülkeyi birçok konuda etkilemekte, her alanda bu etki ile karşılaşmaktadır. Basel AML Endeksi ise bu aşamada devreye girmekte, uluslararası camiaya aklama ile ilgili raporlar sunarak ülkelerin durumunu göstermektedir. Üçüncü bölümde bahsedildiği gibi değerlendirilmeye tabi tutulan bu ülkeler 15 farklı kategori ile ele alınmaktadır. Değerlendirme sonucunda sıralanan ülkelere baktığımızda ise kara para aklamanın bir tek ekonomik olgu olmadığı görülmektedir. Ekonominin yanında demokrasi, insan hakları, özgürlük, küreselleşme, yolsuzluk, bütçe şeffaflığı, hukuk ve rekabetçilik gibi konular da kara para aklamayı etkileyen diğer önemli faktörlerdir. Basel AML Endeksi incelendiğinde ise bu konuların aklamada ne kadar etkili olduğu belirtilmektedir. Endekste üst sıralarda yer alan ülkelerin hukuk, özgürlük, demokrasi, insan hakları gibi konularda ve bu konuları kapsayan endeks ve anketlerde üst sıralarda yer

aldıkları görülmektedir. Tam tersi durumda olan, özgürlüklerin kısıtlı olduğu, yolsuzluğun yüksek olduğu, hukukun üstünlüğünün sağlanmadığı, hesap verilebilirliğin olmadığı, demokratik sistemlerinin tartışıldığı veya yok sayıldığı ülkelerin ise sıralamanın en altında yer aldığı görülmektedir.

Basel AML Endeksinde genel olarak, kara para aklama ve terörizmin finansmanı konusunda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere göre daha yüksek riske maruz kaldıkları görülmektedir. Ayrıca az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelmesi beklenen aklama faaliyetlerinin bu ülkelere olumsuz ekonomik etkileri olacağı da beklenmektedir.

Basel AML Endeksi 2019 raporunda güncel olarak rüşvet konusuna da yer verilmiştir. Rüşvet önemli bir yolsuzluk biçimi olarak ülkeleri tehdit etmekte, yer geldiğinde ise aklanması gereken para için ayrı bir suç geliri ortaya çıkarmaktadır. Genel olarak yolsuzluğun yüksek kabul edildiği Asya ülkeleri endekste en riskli ülkeler arasında yer almaktadır.

Endekste alt sıralarda yer alan risk seviyesi yüksek ve aklamada araç olarak kullanılabilecek ülkelere, yapısal reformları ve hukuki altyapıyı oluşturmaları için gerekli maddi ve hukuki desteğin verilmesi gerekmektedir. Bu destekler bir tek kanunlar ile sınırlı kalmamalı, bu ülkelerin aklamayı tercih etmelerinin nedenleri de ortaya koyularak kalkınma planları düşünülmeli, bölge halkını suça teşvik eden unsurlar ayrıca belirlenerek eğitime gereken altyapı desteği verilmelidir. Bunun yanında yaş gözetmeksizin eğitim faaliyetleri arttırılmalı, suça karşı bilinçli bir toplum yaratılmalıdır.

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede en önemli konu küresel olarak uygulanabilecek kararlar alınmasıdır. Ayrıca uluslararası kuruluşların veya birliklerin nezdinde kabul edilen önlemlerde iş birliği esas alınmalı, uluslararası koordinasyonu sağlayıcı konular üzerinde durulmalıdır. Verilmesi gereken bir diğer destek ise hükümetlerin ve kamu kuruluşların bütçelerinde titiz bir çalışma yürütmelerini sağlamak olmalıdır. Bu çalışmalar sonucunda risk seviyesi yüksek ülkelere hazırlanan raporlar uluslararası bir kuruluşun denetimine sunulmalıdır. Bununla da kalmayıp, raporlama sürecinde ortaya çıkacak olan yalan beyan ve sahte faturaların önüne geçmek adına hazırlık aşamasında uluslararası bir kuruluşta bulunmalı gerekli tedbirler alınmalıdır.

Bir diğer konu ise kara para aklama ve terörizmin finansmanında araç olarak kullanılan finans kuruluşlarının etkin denetlenmesi ve personelin gerekli eğitimlerden

geçmesidir. Aklayıcılar ve terörü finanse edenler her an sistemin açığını aramakta, bununla da kalmayıp personeli yanıltıcı işlemler ile kendi lehlerine işlemler yaptırabilmektedirler. Bunun önüne geçilebilmesi ise personele verilecek olan gerekli eğitim ve denetim ile mümkün olacaktır. Ayrıca bu suç unsurlarının toplumun tümünü etkilediği, barış ve huzur ortamını zedelediği her platformda belirtilmelidir. En önemlisi bu suçun günün birinde kişinin kendisine, değer verdiği bir kişiye ya da çevreye zarar vereceği anlatılarak bu işlemlere yapanlara karşı herkesin gerekli tepkiyi ve mücadeleyi vermesi sağlanmalıdır. Bu durum gerekli eğitimlerin yanında bilgilendirici sosyal medya, görsel yayınlar ve basın organları ile anlatılmalıdır. Suçun önüne geçilebilmesi içinde sağlam bankacılık standartları ve düzenlemeler için güncel gelişmeler takip edilmeli, uluslararası gelişmeler yakından izlenmelidir.

Endeks sıralamasında, demokrasi kültürünün yerleştiği ve adil bir seçim ortamının sağlanarak yöneticilerin şeffaf bir seçim süreci ile göreve başladıkları ülkelerin üst sıralarda yer aldıkları ve düşük risk seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Buna karşılık ağırlıklı olarak diktatörlük ile yönetilen, seçimlerin uzun yıllar sürdüğü ve şaibeli sonuçların çıktığı Afrika ve Asya ülkelerinin endekste yüksek risk puanına sahip olduğu ve son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu ülkelerin demokrasiye geçiş süreci ve şeffaf bir seçim sistemi oluşturulabilmesi için uluslararası ve bağımsız bir kuruluş tarafından gerekli maddi ve teknik desteğin verilmesi sağlanmalıdır. Risk seviyesi yüksek bu ülkelerin atacağı her bir adım dünya barışı ve yasa dışı suçlarla mücadele için önem arz etmektedir. Basel AML Endeksi 2019 raporunda kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile halen etkin mücadele edilemediği, mücadele için halen daha az şey yapıldığı vurgulanmıştır.

Endeks çerçevesinde Türkiye'ye baktığımızda ise ülkenin ortalama puanının 6.19 seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin riskli ülkeler ile belirli bazı benzerlikleri taşımaya başladığını göstermektedir. Bunun yanında endekse dahil edilen kategoriler ve diğer alanlarda Türkiye'nin yüksek düşüş gösterdiği görülmektedir. Özellikle Türkiye'de yolsuzluk ve özgürlük alanında yüksek düşüş yaşandığı ilgili endeksler tarafından yayımlanan raporlarda belirtilmiştir. Bunun yanında rekabette, bütçe şeffaflığında, demokraside ve hukuki alanda Türkiye'nin geçmiş yıllara nazaran gerilediği görülmektedir. Bu raporlarda Türkiye'nin mevcut yönetim sistemi ile ilgili belirli eleştirilere de yer verilmektedir. Küresel olarak yayımlanan bu raporlar ve olumsuz eleştiriler Türkiye'nin imajına zarar vermekte, ülkeye olan güveni sarsmakta ve risk puanını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum

Türkiye'yi en başta ekonomi olmak üzere diğer alanlarda da olumsuz etkilemektedir. Türkiye aleyhine gelişen bu durum atılacak olan yeni adımlarla ve alınacak yeni önlemler ile tersine çevirebilir. Ayrıca Türkiye belirli ülkeleri kendine rol model olarak ilgili konularda düzenlemeleri ve yapısal reformları bu ülkelere göre şekillendirebilir. Risk seviyesi düşük ülkelerin jeopolitik konumu ve nüfus gibi konularda Türkiye ile farklılık gösterdiği bilinen bir gerçektir. Atılacak olan adımlar ve uygulanacak reformlar bu konuları göz önünde tutarak alınmalıdır. Ayrıca Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durum objektif olarak irdelenmeli, gerekli önlemler Türkiye'nin demografik ve sosyal yapısına uygun şekilde alınmalıdır.

Türkiye özgürlük alanında Avrupa ülkelerinin uygulamalarını ve yasal düzenlemelerini takibe alabilir. Ayrıca Almanya, Singapur, ABD ve Japonya gibi ülkelerin rekabette etkin olmalarının nedenleri ortaya koyularak benzer önlemler Türkiye'de alınmalıdır. Bu ülkelerde ARGE ve inovasyonu arttıran etkenler ve bu konulara neden olan ilgi araştırılmalı, bu araştırma sonucunda eğitim sistemimiz araştırmaya, bilime, sanayiye ve geleceğe odaklı olarak şekillenmelidir. Türkiye'nin kara para aklama ve terörizmin finansmanı riskini düşürmek, dünyaya uyum sağlamak ve uluslararası kabul gören endeks ve raporlarda daha üst seviyelerde yer almak için rekabet, özgürlük, eğitim, hukuk, yolsuzluk ve şeffaflık gibi konularda gerekli yapısal reformları gerçekleştirmesi gerektiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akar, Y. (1997). Kara Paranın Aklanması. Ankara: SPK Yayın (90).

Altunok, T. ve Denizler, O. (2008). Terörizmin Yasal Olmayan Finans Kaynakları. Ankara: Barış Platin Kitap.

Aydın, S. (2008). Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı. Ankara: Adalet Yayınevi.

Aykın, H. (2010). Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelenin Küresel Boyutu. T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

Aykın, H. ve Gümüşay, K. (2008). Terörle Mücadelede Yeni Boyut: Terörün Finansmanı ile Mücadele. Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı. (Ed. Süleyman Aykın). Ankara: Adalet Yayınevi.

Aykın, H. ve Sözmen, K. (2008). Terörün Finansmanı ile Mücadele. Mali Suçları Araştırma Kurulu Yayın No: Xx. Ankara.

Başak, Ramazan (2003). 50 Soruda Kara Para ve Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi. Ankara: Yeminli Mali Müşavirler Odası.

Brown, D. (2004). Terörizm ve Terörizmle Mücadele. (Çev.Lütfi Tomuş). Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları.

Caşın, M. H. (2008). Uluslararası Terörizm. Nobel Yayın Dağıtım.

Çalışkan, A. (2008). Karapara Aklama Yöntem ve Tipolojileri ile Bu Amaçla Kullanılan Sektörler. Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı. Ankara: Adalet Yayınları.

Çakır, K. (2016). Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu. Ankara: Adalet Yayınları.

Çelik, K., Koçağra, Işıl., ve Güler, K. (2000). Karapara Aklama. Ankara: MASAK Yayın No:1.

Çütcü, İ. ve Akbaş, S. (2019). Terör ve Ekonomi. İstanbul: Beta Basım Yayın

Değirmenci, O. (2007). Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu (Kara Para Aklama Suçu). Ankara: Turhan Kitabevi.

Eğilmez, M. (2018). Değişim Sürecinde Türkiye. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ergül, E. (2001). Karapara: Endüstrisi ve Aklama Suçu. Ankara: Yargı Yayınevi.

Güner, S. (2003). Organize Suç Örgütleri, Kara Para ve Aklanması. Ankara: Bilgi Yayınları.

Haigner, S., Schneider, F., & Wakolbinger, F. (2012). Combating Money Laundering And The Financing Of Terrorism: A Survey (No. 65). Economics Of Security Working Paper.

Hypo Investment Bank (2006). Suspicion Of Money Laundering: In The Crossfire Of International Due Diligence Obligations. Liechtenstein- Austria - Germany - Switzerland. By Professionals - For Professionals.

İpek, H. (2000), Önemli Bir Sorun: Karapara ve Karaparanın Aklanması. İstanbul: Beta Basın Yayım Dağıtım.

İlarslan, K. (2019). Terörizm ile Ekonomik – Finansal Göstergeler Arasındaki İlişki. Ankara: Berikan Yayınevi.

Karaal, H. (2008). Suç Ekonomisi ve Kara Para Aklama. Yolsuzluk Ekonomisi ve Yolsuzlukla Mücadele. Ankara: TOBB Yayınları.

Karabulut, A. (2014). Kara Para, Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları ve PKK Terör Örgütü Örneği. İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.

Krieger, T., ve Meierrieks, D. (2011). Terrorist Financing And Money Laundering. Available At 1860069.

Krueger, A. B. (2017). What Makes a Terrorist. Princeton University Pres.

Mango, A. (2005). Türkiye'nin Terörle Savaşı. (Çev. Orhan Azizoğlu). İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Mavral, Ü. (2003). Karapara: Kayıt dışı Ekonomi İlişkileri ve Türkiye'ye Yansımaları. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Martin, G. (2017). Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar. (Çev. İhsan Çapcıoğlu ve Bahadır Metin). Ankara: Adres Yayınları.

Özcan, M., ve Yardımcı, S. (2006). Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele. Terörizm, (Der. İhsan Bal), Ankara: Usak Yayınları.

Robinson, J. (2006). Kara Para Aklayıcıları. (Çev. Ayşe Emengen). İstanbul: Arion Yayınevi.

Sieber U. ve Vogel, B., (2015). Terrorism Us Finanzierung: Pravention Im Spannungsfeld Von Internationalen Vorgaben Und Nationalem Tatstrafrecht. Duncker & Humblot.

Suistola, J. ve Volkan V. (2018). Tarihi ve Psikolojik Boyutları ile Uluslararası Terörizm. İstanbul: Pusula Yayınevi.

Türk Dil Kurumu İktisat Terimleri Sözlüğü (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkiye Bankalar Birliği, (2003). Kara Paranın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri.

Uyar, T., (2008). Terörle Mali ve Hukuki Mücadele. Ankara: Adalet Yayınevi.

Yıldırım, Z. (2012). Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanının Önlenmesi, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yılmaz, S. (2011). Terör ve Türkiye Düşünce, Strateji, Eylem. İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Yücebaşı, Ö. (2011). Suç Ekonomisi ve Terörün Finansmanı. Ankara: Turhan Kitabevi.

Z Yen ve Corporation Of London. (2005). Anti-Money Laundering Requirements: Costs, Benefits And Perceptions City Research Series Number Six.

MAKALELER

Ağkaya, O. (2018). Eski Terörizm, Yeni Terörizm: 9/11 ve Eskimeyen Terörizm Söylemi. Dokuz Eylül Üniversite Journal Of Graduate School Of Social Sciences, 20(2).

Aktaş, M. (2017). AB Ülkelerinde İslamofobi ve Terörizm. Ombudsman Akademik. (7). 127-155.

Alkan, N. (2004), Terörün Örgütlerinin Finans Kaynakları. Polis Dergisi, 40:290-298.

Al-Hassan, A. (2011). Money Laundering And Terrorism Financing: Does The Saudi Arabian Financial Intelligence Unit Comply With International Standards? Doctoral Dissertation, Victoria University.

Assiotis, A. ve Kapardis, M. K. (2014). Corruption Correlates: The Case Of Cyprus. Journal Of Money Laundering Control. 17(3): 260-268.

Ay, A. (2018). Terörle Mücadelenin Uluslararası Finansmanı. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi. 5(9): 102-117.

Aydın, S. ve Yel, F. (2016). Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede İşlemlerin Ertelenmesi. TBB Bankacılar Dergisi. (99). 37-51.

Aydınoğlu, E. (2012). Finansal Eylem Görev Timi Türkiye’den Ne İstiyor? Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.

Aykın, H. (2007), Karaparanın Aklanması ile Mücadele Konusundaki Temel Uluslararası Metinler ve Oluşumlar. Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi. (25): 33-40.

Aykın, H. (2008). Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Şüpheli İşlem Bildirim Sistemi. Bankacılar Dergisi. 65: 37-65.

Barşett, B.L. (2002). The Negative Effects Of Money Laundering On Economic Development. Asian Development Bank Regional Technical Assistance Project No:5967.

Bauer, H. P., ve Peter, M. (2003). Global Standards For Money Laundering Prevention. Journal Of Financial Crime. 10(1): 69-72.

Berik, T.C., (2010). Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Açısından Dış Ticaret İşlemlerinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar. Bankacılar Dergisi. (8): 87-95.

Buz, F., ve Erul, M. R., (2018). Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyinin Yolsuzluk Algı Endeksi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Analiz. International Journal Of Public Finance. 3(2): 233-248.

Cassandra, E.d. ve Das, J. (2018). Income Distribution and Human Trafficking Outflows. Review of European Studies. 10(2).

Chaikin, D. (2008). Commercial Corruption And Money Laundering: A Preliminary Analysis. Journal Of Financial Crime. 15 (3): 269-281.

Clarke, C.P. (2016). Drugs & Thugs: Funding Terrorism through Narcotics Trafficking. Journal of Strategic Security. 9(3).

Costa, A. M. (2005). Drugs, Crime And Terrorism Financing. Breaking The Links. In Conference On Combating Terrorist Financing. 1-7.

Corbet, S., O'connel, J., Efthymiou, M., Guimard, C. ve Lucey, B. (2018). The Impact Of Terrorism On European Tourism. Annals Of Tourism Research.75: 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2018.12.012>.

Coco, A. (2013). The Mark Of Cain: The Crime Of Terrorism In Times Of Armed Conflict As Interpreted By The Court Of Appeal Of England And Wales In R V. Mohammed Gul. Journal Of International Criminal Justice. 11(2): 425-440.

Çomaklı, Ş. ve E. Uzun, M. (2018). Terörizmin Finansmanı ve Kara Para Aklamada Hawala Yöntemi. Icpess 2018 Proceedings 2: Economic Studies, 70.

Dion, M. (2010). "What Is Corruption Corrupting? A Philosophical Viewpoint", Journal Of Money Laundering Control, 13(1), 45-54.

Dursun, H. (2008). Bankacılık Yoluyla Kara Para Aklanması ve Alınması Gereken Karşı Önlemler. Kamu-İş Dergisi. 10 (2).

Drakos, K. (2004). Terrorism-Induced Structural Shifts In Financial Risk: Airline Stocks In The Aftermath Of The September 11th Terror Attacks. European Journal Of Political Economy, 20(2), 435-446.

Erdoğan Ş. ve Deligöz E. (2015). Irak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve Geleceği. KHO Savunma Bilimleri Dergisi. 14 (1). 5-37.

Erdem, O. Ve Özdemir, H. (2009). Terör ve Terörizm: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 8(30): 266-278.

Ferwerda, J. (2012). The Multidisciplinary Economics Of Money Laundering. Utrecht University.

Frunza, M. C. (2015). Introduction To The Theories And Varieties Of Modern Crime In Financial Markets. Academic Press.

Freeman, M. (2011). The Sources Of Terrorist Financing: Theory And Typology. Studies In Conflict & Terrorism, 34(6), 461–475.

Gediz, Oral B., ve Gökbnar, A. R. (2017). Karapara Aklamanın (Politik) Araçları: Yolsuzluk, Organize Suç ve Mücadelede Mali Önlemler. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 24(1): 89-114.

Gediz Oral, B. (2016). Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Vergilendirme ve Terör İlişkisi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 14(4): 341-358.

Gediz Oral, B. Ve Fazlılar Arpazlı, T. (2017). Vergi Suçları ve Terör: Vergi Terörizmi. Sosyo Ekonomik Stratejiler I: Ekonomi- Maliye- Finans- Kamu Yönetimi Finans.

Gilmore, W. C. (1992). International Efforts To Combat Money Laundering. Commonwealth Law Bulletin. 18(3): 1129-1142.

Golder, B. Ve George, W. (2004). What Is Terrorism-Problems Of Legal Definition. Unswlj, 27, 270.

Gurul , J. (2010). Unfunding Terror: The Legal Response To The Financing Of Global Terrorism. Edward Elgar Publishing.

Halliday, T., Levi, M., & Reuter, P. (2019). Anti-Money Laundering: An Inquiry into a Disciplinary Transnational Legal Order. UC Irvine Journal of International, Transnational, and Comparative Law, 4(1), 1.

Harvey, A. I. (2019). Money Laundering Post-9/11: Defining Terrorism Financing. In *Anti-money Laundering and Counter-terrorism Financing Law and Policy*: 99-142.

Hufnagel, S., ve King, C. (2019). Anti-Money Laundering Regulation And The Art Market. *Legal Studies*: 1-20.

Jayasuriya, D. (2003). Money Laundering And Terrorist Financing: The Role Of Capital Market Regulators. Journal Of Financial Crime. 10 (1): 30-36

Juru s, M. (2017). Criteria For Defining Tax Evasion As Tax Terrorism. Economics And Business, 30(1), 102-112. Kaya, S. (2005). Interpol, Europol ve Uluslararası Terörizm. Güvenlik Stratejileri Dergisi. 1(2): 31-49.

Koh, J. M. (2006). The Suppression Of The Financing Of Terrorism: The Evolution And Implementation Of International Standards.

Kolstad, I. Ve Wiig, A. (2011). Does Democracy Reduce Corruption? Cmi Workingpaper.4: 1-25.

Mcdowell J. ve Novis, G. (2001). The Consequences Of Money Laundering and Financial Crime. *Economic Perspectives*. 6 (2): 6-10.

Mitsilegas, V. ve Gilmore, B. (2007). The EU legislative framework against money laundering and terrorist finance: a critical analysis in the light of evolving global standards. *International & Comparative Law Quarterly*. 56(1): 119-140.

Mıynat, M. ve Duramaz, S. (2013). Karapara Aklama Aracı Olarak Yeni Bir Mali Suç: Siber-Aklama. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 20 (1): 315-325.

Mugarura, N. (2010). The Effect Of Corruption Factor İn Harnessing Global Anti-Money Laundering Regimes. *Journal Of Money Laundering Control*. 13(3): 272-281.

Napoleoni, L. (2008). Terrorist Financing Since 9/11. Y. Güler (Ed.), *Global Terrorism and International Coopertation*. Ankara: The Turkish General Staff Centre of Excellence Defence Against Terrorism Publications.

Öztürk, S., ve Çelik, K. (2009). Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*. 1(2): 85-106.

Öztürk, S., ve Ülger, Ö. (2016). Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma ve Kara Para Aklamadaki Rolü. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 9(1): 237-254.

Pajic, D., ve Vejzovic, S. (2014). Money Laundering And The Financing Of Terrorist Activities With Emphasis On The Role Of The Financial Intelligence Department. *Soc. Persp.-J. Legal Theory & Prac.*, 1, 143.

Pieth, M. (2006). Criminalizing The Financing Of Terrorism. *Journal Of International Criminal Justice*. 4(5): 1074-1086.

Ramsay, G. (2015). Why Terrorism Can, But Should Not Be Defined. *Critical Studies On Terrorism*. 8(2): 211-228.

Realuyo, C. B. (2015). Combating Terrorist Financing in the Gulf: Significant Progress but Risks Remain. *The Arab Gulf States Institute in Washington*, Jan, 26.

Ridley, J. N. C. (2010). Analysis Of The Causes And Reasons For The Failure Of A Decade Of International Efforts And Measures Against Terrorist Financing Since The 9/11 Attacks (Doctoral Dissertation, London Metropolitan University).

Sandler, T. (2015). Terrorism And Counterterrorism: An Overview. *Oxford Economic Papers*. 67(1): 1-20.

Silva, P. G. (2019). Recent developments in EU legislation on anti-money laundering and terrorist financing. *New Journal of European Criminal Law*, 10(1), 57-67.

Simser, J. (2006). The Significance Of Money Laundering: The Example Of The Philippines. *Journal Of Money Laundering Control*. 9 (3): 293 – 302.

Schott, P. A. (2003). Reference Guide To Anti-Money Laundering And Combating The Financing Of Terrorism. <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-6513-7>.

Sharman, J. C. (2008). Power And Discourse In Policy Diffusion: Anti – Money Laundering In Developing States. *International Studies Quarterly*. 52 (3): 635 – 656.

Şahin, D. (2017). Üst-Orta Gelirli Ülkelerde Ekonomik Özgürlükler, Demokrasi ve Yolsuzluk İlişkisinin Analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9 (19): 137-147.

Şahin, İ. (2015). Suç Gelirlerinin Aklanmasının Gelişmekte Olan Ülkelerin Makroekonomi ve Finansal Sistemleri Üzerinde Yarattığı Etkilere İlişkin Bir İnceleme. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 13 (1): 392 – 417. Doi: <http://dx.doi.org/10.11611/JMER459>.

Şimşek, T., ve Özkaya, Y. (2018). Türkiye’de Terörizm ve Temel Makroekonomik Göstergeler Arasındaki İlişki. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*. 17(1): 267-290.

TBB ve MASAK Çalışma Grubu (2007). Para Aklama Riskinin Yönetimi ve Türk Bankacılık Sisteminde Uygulama Kılavuzu. *TBB Bankacılar Dergisi*. (60). 58-63.

Teichmann, F. M. J. (2019). Money Laundering And Terrorism Financing Through Consulting Companies. Journal Of Money Laundering Control. 22(1). 32-37.

Toraman, C., Abdioğlu, H. ve İşgüden, B. (2009), “Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar: Adli Muhasebecilik Mesleği ve Uygulamaları”, Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 11(1): 17-55.

Uca, N., Civelek, M. E., ve Çemberci, M. (2019). “Yolsuzluk Algısının Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Üzerine Etkisinde Lojistik Performans ile Küresel Rekabetin Ara Değişken Rolü: Türkiye Değerlendirmesi”. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 10 (17): 1231-1261.

Udofia, A. (2012). Enhancing Anti-money Laundering and Combating Financing of Terrorism Compliance Programmes by Banks in Nigeria – What Lessons from the European Union?.

Üstün, O. (2008). Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı İle Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış. Bankacılar Dergisi, 65 (19).

Yılmaz, M. (2018). Vergi Cennetleri ve Ülke Uygulamaları. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 16(4): 197-222.

Yallwe, A. H. ve Buscemi, A. (2011). Money Laundry and Financial Development. Department of Economics. University Of Rome ‘Tor Vergata’.

Yazıcı, A. (2008). ‘Karaparanın Aklamanın Ekonomi Üzerinde Etkileri’, SÜ. Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 5 (1).

Yeandle, M., Mainelli, M., Berendt, A. ve Healy, B. (2005). Anti Money Laundering Requirements: Costs, Benefits and Perceptions. City Research Series, 6.

Yetim, S. ve Dağtekin, O.C. (2016). Karapara ve Aklamanın Ekonomik Teoriler Çerçevesinde Açıklanması. TBB. Yayın nu: 318.

Yıldırım, M. (2007). Kara Paranın Kayıtdışı Ekonomi İçindeki Yeri Ve Kara Para Aklamanın Ekonomiye Getirdiği Tehlikeler. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 9 (3): 158 – 177.

Yılmaz, S. (2011). Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerinin Aklama Suçu. Ankara Barosu Dergisi. (2): 69-98.

Yurdakul, M.O. (2015). Suç Gelirlerinin Aklanması ve Aklama İle Mücadelede Önleyici Tedbirlerin Suç Oranları Üzerindeki Etkileri. Maliye Dergisi, Sayı 168.

Zenginoğlu, S. (2016). Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. (25): 157-178.

Zapata, S., Willy, W., Brid, M., Carlos, J., & Garry, S. (2014). Prevention of Money Laundering and of the Financing of Terrorism to Ensure the Integrity of Financial Markets in Latin America and the Caribbean.

TEZLER

Aksoy, M. (2018). Kripto Para Birimleri ile Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansman Riskinin FATF Tavsiyeleri Çerçevesinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü.

Altan, H. (2019). Bankacılık Sisteminde Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanının Önlenmesinde İç Denetimin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Çakır, K. (2016). Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelik, K. (2011). Kara Para Aklama Suçuyla Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Mücadele ve Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Duramaz, S. (2012). Türkiye’de Kara Para ile Mücadelede Mali Kurumların Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gözcü, G (2015). Kara Para ve Kara Para Aklama Mekanizması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı.

Gücenmez, B. (2014). Terörizmin Finansmanı: Pkk, Eta ve Ira Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı.

Kocasakal, Ü. (2000). Karapara Aklama Suçu. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü.

Köksoy, İ. (2010). Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Mali Sistem ile Önleyici Tedbir ve Düzenlemelerin Önemi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Ceza Adalet Anabilim Dalı.

Sarahan, Z. (2018). Küreselleşme ve Terörizm: Terörizmin Finansal Kaynakları. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücebaş, Ö. (2010). Suç Ekonomisi ve Terörün Finansmanı. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, M. (2019). Terör Finansmanı ile Mücadele ve Mali Önlemler. Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

RAPORLAR

Basel Institute On Governance (2012). Basel AML Index 2012 Report.

Basel Institute On Governance (2013). Basel AML Index 2013 Report.

Basel Institute On Governance (2015). Basel AML Index 2015 Report.

Basel Institute On Governance (2016). Basel AML Index 2016 Report.

Basel Institute On Governance (2017). Basel AML Index 2017 Report.

Basel Institute On Governance (2018). Basel AML Index 2018 Report.

Basel Institute On Governance (2019). Basel AML Index 2019 Report.

International Institute For Democracy And Electoral Assistance Strategy 2018–2022 Strömsborg SE–103 34 Stockholm. Sweden.

TTPI Tax and Transfer Policy Institute, Budget transparency: The Open Budget Survey 2017, TTPI – Policy Brief 2/2018 September 2018.

United States Department of State , Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs , International Narcotics Control Strategy Report Volume II - Money Laundering - March 2019.

World Justice Project 2018-2019 Rule of Law Index The World Justice Project, 1025 Vermont Avenue, NW, Suite 1200, Washington, DC 20005 USA. 2019.

World Justice Project, Insights Highlights and data trends from the WJP Rule of Law Index® 2019.

World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2016–2017.

İNTERNET SİTELERİ

Basel Institute on Governance, www.baselgovernance.org , (02.07.2019).

Basel Institute on Governance, About Us. <https://www.baselgovernance.org/about-us>, (13.07.2019)

Basel Institute on Governance, Basel AML Index Expert Edition. <https://www.baselgovernance.org/asset-recovery/basel-aml-index/expert-edition>, (26.06.2019).

Basel Institute on Governance, Elearning and Tools. <https://www.baselgovernance.org/elearning-and-tools/basel-aml-index>, (27.06.2019)

Bank For International Settlement (1974). <https://www.bis.org/bcbs/history.htm>, (29.06.2019).

FATF (1989). <http://www.fatf-gafi.org/about>, (5.10.2018).

FATF (1989). FATF GAFİ Members and Observers. <http://www.fatfgafi.org/about/membersandobservers>, (5.10.2018).

FATF (1989). FATF GAFİ Mutual Evaluations. <https://www.fatf-gafi.org/faq/mutualevaluations/#d.en.448461>, (07.06.2019).

FATF (1989). FATF GAFI History. <http://www.fatf-gafi.org/about/historyofthefatf/#d.en.3157>, (13.01.2019).

FATF (2015), Financing Of The Terrorist Organisation Islamic State In Iraq And The Levant (ISIL). FATF, www.Fatf-Gafi.Org/Topics/Methodsandtrends/Documents/Financing-Of-Terrorist-Organisationisil.Html Financial Secrecy Index- Narrative Report On Turkey 2018.

Freedom House- Freedom In The World 2018- <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018>.

Freedom In the World (1941). www.freedomintheworld.org, (21.07.2019).

Freedom In The World (1941). Freedom House 2018 Report. <https://freedomhouse.org/report/methodology-freedom-world-2018>, (20.07.2019).

Freedom In The World (1941). Freedom Media 2019. <https://freedomhouse.org/report/freedom-media/freedom-media-2019>, (21.07.2019)

Freedom In The World (1941). Freedom House Programs. <https://freedomhouse.org/programs>, (20.07.2019).

Freedom In The World (1941). Freedom House 2018 Country Scores. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2018-table-country-scores>, (21.07.2019).

Egmont Group Of Financial Intelligence Units (1995). https://en.wikipedia.org/wiki/Egmont_Group_of_Financial_Intelligence_Units, (5.10.2018).

IB (2019). The Open Budget Index. <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/open-budget-index-rankings>, (09.07.2019).

IDA (2019). International Resource Allocation Index. <http://ida.worldbank.org/financing/resource-management/ida-resource-allocation-index>, (14.07.2019)

IDEA, (2019). <https://www.idea.int/about-us/mission-values>, (28.07.2019).

International Narcotics Control Strategy Report (2019).
<https://www.state.gov/2019-international-narcotics-control-strategy-report/>,
(03.08.2019)

MASAK (2013). Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.
<http://www.masak.gov.tr/tr/content/terorizmin-finansmaninin-onlenmesi-hakkinda-kanunun-uygulanmasina-iliskin-usul-ve-esaslar-hakkinda-yonetmelik/2394>,
(18.02.2019).

MASAK (2017). Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik.
<http://www.masak.gov.tr/tr/content/suc-gelirlerinin-aklanmasinin-ve-terorun-finansmaninin-onlenmesine-dair-tedbirler-hakkinda-yonetmelik/77>, (18.10.2018).

MASAK (1997). Kara Para Aklama Yöntemleri.
<http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklama-yontemleri/59>, (2.10.2018).

MASAK (1997). MASAK Koordinasyon Kurulu.
<https://www.hmb.gov.tr/masak-koordinasyon-kurulu>, (14.05.2019).

MEVZUAT (1993). Maliye Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.178.pdf>,
(15.10.2018).

RESMÎ GAZETE (2016). 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/01/20080109-4.html>,
(18.10.2018).

Tax Justice Network (2003). Financial Secrecy Index.
<https://www.financialsecrecyindex.com> - Erişim Tarihi: (27.07.2019).

TESEV (2012), "Açık Bütçe Endeksi 2012- Türkiye", http://tese.org.tr/wp-Content/uploads/2015/11/Acik_Butce_Endeksi_2012_Turkiye_Raporu.pdf
(27.07.2019).

The Global Competitiveness Index 4.0 2018 Rankings.
<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/competitiveness-rankings/>. (20.08.2019).

The World Bank. Doing Business Protecting Minority Investors (2002)
<https://www.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/protecting-minority-investors> -
Erişim Tarihi: (20.08.2019).

The United Nations (1999). <http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html>. (12.01.2019).

The World Bank. Doing Business (2002).
<https://www.doingbusiness.org/en/about-us>, (20.08.2019).

TJN (2019). Tax Justice Network About.
<https://www.taxjustice.net/about/who-we-are/>, (28.07.2019).

TJN (2019). Financial Secrecy Index Method and Concepts.
<https://www.financialsecrecyindex.com/en/introduction/method-and-concepts>,
(27.07.2019).

TJN (2019). Financial Secrecy Index. <https://www.financialsecrecyindex.com>,
(27.07.2019).

Transparency International (2019). <https://www.transparency.org/cpi2018>,
(24.08.2019).

Transparency International Organisation (2019).
<https://www.transparency.org/whoweare/organisation>, (24.08.2019).

Transparency International, 2018 Global Analysis (2019).
https://www.transparency.org/news/feature/cpi_2018_global_analysis. (24.08.2019).

The Guardian (2019). Money Laundering Scandal At Danske Bank The Largest In History. <https://www.theguardian.com/business/2018/sep/21/is-money-laundering-scandal-at-danske-bank-the-largest-in-history>. (02.08.2019).

UŞD (2008). Yolsuzluk Algı Endeksi. <https://www.seffaflik.org/2018-yolsuzluk-alm-endeksi-aciklandi/>, (29.08.2019).

World Economic Forum (1971). The Global Competitiveness Report 2016 – 2017. <https://weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>. (02.08.2019)

World Justice Project Rule Of Law Index About, (2008). <https://worldjusticeproject.org/about-us/overview/what-rule-law>. (14.08.2019).

World Justice Project (2008). Rule Of Law Index Reports. <https://worldjusticeproject.org/our-work/publications/rule-law-index-reports/wjp-rule-law-index-2019-insights>, (14.08.2019).

Wolfsberg Group, (2000). <https://wolfsberg-principles.com>, (29.10.2018)

World Justice Project. Vision and Overview. <https://worldjusticeproject.org/about-us/overview/vision>, (14.08.2019).